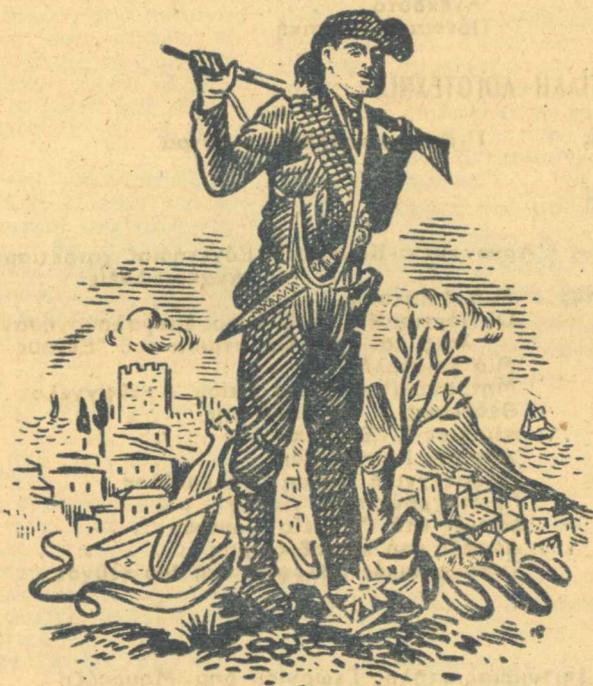

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΠΤΟ - ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΗΗΝΟΙ."
ΑΘΗΝΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1945

15-16

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Ε. Ξενίτας Για την επιβίωση των παραδόσεών μας σελ. 353

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Δ. Καλογερόπουλος	Ό Μονοκέφαλος Άετός της Σητείας	> 354
Γ. Τηλικίδης	Γεώργιος Δημητρίου Μουρούζης	> 355
Ίωάν. Μπράβος	Άμισός	> 356
Ι. Σ.	Χρονικά Κοτυώρων	> 357
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνης)	Για τα Χρονικά Κοτυώρων (Μιά επιστολή)	> 364
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνης)	Γεωγραφικόν και Ιστορικόν λεξικόν έπαρχ. Χαλδίας	> 365

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ-ΓΛΩΣΣΑ

Ι. Παμπούκης	Νιώτικα δημοτικά τραγούδια	> 366
Ε. Ξενίτας	Τραγούδι "Ίμερας	> 367
(Δ.Κ.Π.) Σταυριώτης	Δίστιχα περιοχής Σταυρί	> 368
Χρυσ. Μυρίδης	Λαογραφικά Μικράς Άσίας	> 370
(Δ.Κ.Π.) Σταυριώτης	Άσχολία κατοίκων Σταυρί. Β' Ζωολογικά	> 373
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνης)	Ά τελετή του «Λουτροπί' τ' Άγιάννε»	> 387
Π. Μελανοφρύδη	Για ένα μύθο (Μιά επιστολή)	> 388
"	Άνέκδοτο	> 388
Ε. Ξενίτας	Ποντιακή Μουσική	> 389

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Π. Μελανοφρύδης	Τ' άσπρα κατηβάξ'νε άστρα	> 390
-----------------	-------------------------------------	-------

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Σύλλογος Ποντίων «Άργοναυται-Κομνηνοί»	Εύχετήριοι χαιρετισμός	> 392
"	"	> 392
"	"	> 392
Θ. Κ. Θεοφύλακτος	Μιά επιστολή	> 392
Έλ. Παυλίδης	Οι Πόντιοι και ώς έμποροι έμεγαλούργησαν στην παλαιά και στη νέα Ιστορία του Έθνους	> 392
Γ. Τηλικίδης	Μιά επιστολή	> 394
Χρυσ. Μυρίδης	Μητροπολίτης Νευροκοπίου Άγαθάγγελος Τσαούσης	> 394
Ε. Ξενίτας	Θεόδωρος Γ. Κανδηλάπτης	> 396
"	Αλιμίλιος Χ. Ξανθόπουλος	> 397
Λ. Ίκασσινίδης	Άβραάμ Γρηγοριάδης	> 398
Π. Μελανοφρύδης	Καλλιτεχνική κίνηση Πτολεμαίδος	> 399
Διεύθυνση	Πρωτοχρονιάτικη γιορτή	> 400
"	Δωρεές στο «Άρχείο Πόντου»	> 400
"	Δωρεές στο περιοδικό μας	> 400
"	Τυπογραφικές άβλεψίες στο 14ο τεύχος	> 400

ΕΙΚΟΝΕΣ

—Φωτοτυπία επιτύμβιας στήλης Γεωργίου Δημ. Μουρούζης	> 355
—Η συνοικία Πουτζάκ (Κοτυώρων)	> 360
—Μητροπολίτης Νευροκοπίου Άγαθάγγελος Τσαούσης	> 395
—Θεόδωρος Γ. Κανδηλάπτης	> 396
—Αλιμίλιος Χ. Ξανθόπουλος	> 397
—Άβραάμ Γρηγοριάδης	> 398

Προφορά των ομνβατικών του ποντιακού κειμένου, βλέπε στα προηγούμενα τεύχη, στην ίδια θέση.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΝΗΟΙ",

ΧΡΟΝΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ 15-16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1945
ΓΡΑΦΕΙΑ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 — ΤΗΛ. 29.193

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
έκπευδύνονται από Διευθυντή του περιοδικού, Μενανδρού 4, Άθήνα. ΑΥΤΟΥ ΔΡΧ. 600

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ
Τ Α Μ Ι Α Σ
ΑΔΚ. ΚΟΓΚΑΔΙΔΗΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΝΙΚ. ΑΠΑΤΣΙΔΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΜΑΣ

Καλά. Άρκετά σοβαρή δουριά γίνεται για τη συναγωγή και την άποθησαύριση του λαογραφικού και ιστορικού μας ύλικου. Και συνέχεια παρουσιάζονται νέα στελέχη που με ζήλο καταγίνονται στη συλλογή του ύλικου αυτού.

Όμως υπάρχουν και άλλα ζητήματα. Ζητήματα έξισου σοβαρά, που άπασχολούν άσφαλώς δλους όσοι πονούν το καθετί όπου συνδέεται με τη ζωή της μακρινής μας πατρίδας: Είναι τα τραγούδια μας. Είναι οι χοροί μας. Είναι τα μουσικά μας όργανα. Είναι οι τοπικές φορεσιές μας.

Καταγράφονται, ναι, τα τραγούδια μας. Μά δεν άρκεϊ αυτό. Πρέπει και να διδαχτούν. Νά διδαχτούν για να διατηρηθεί ή παράδοση που θα έξασφαλίσει την επιβίωσή τους. Άπό κοντά έξοχονται και οι χοροί με τα μουσικά μας όργανα, που τα ίδια έξομε να πούμε και γι' αυτά. Και οι φορεσιές, είναι κάτι που συνδέονται άμεσα με τους χορούς και με τα τραγούδια μας, όταν το ζητήσει ή περίπτωση να δημιουργηθεί άτμόσφαιρα καθάρως ποντιακή.

Η σκοπιμότητα από μια παρόμοια επιδίωξη δεν προορίζεται να ίκανοποιησει μόνο την άψυχη επιστήμη. Ούτε και να πλουτίσει άπλώς την προθήκη, όπου επιδεικνύονται σε όλες τις ποικιλίες τους τα έθνικά μας έσωτερικά και έξωτερικά γνωρίσματα και φανερώματα. Έχει να θεραπεύσει και άμεσες ψυχικές ανάγκες του λαού μας, έξισου ζωτικές όπως είναι και οι όλικές, που τις άποζητάμε σαν κάτι το άπαραίτητο:

Η άνεκλάλητη χαρά που δοκιμάζομε δλοι όταν άκούμε ποντιακά τραγούδια σε ραδιοφωνική έκπομπή.

Η συγκίνηση και ή γοητευτική νοσταλγία που νοιώθομε δλοι όταν παρακολουθομε καμιά θεατρική παράσταση με ήθογραφία ή υπόθεση παρμένη από τη ζωή του Πόντου.

Ό ένθουσιασμός και ή κάποια δικαιο-

λογημένη ύπερηφάνεια που μάς συνεπαίρνει κάθε φορά κατά τις όμαδικές ποντιακές εμφάνισεις με τις γραφικότετες τοπικές μας ένδυμασιές, είτε κατά τους έτήσιους χορούς των όργανώσεών μας είτε κατά την έκπροώπησή μας σε πανελλήνιες τελετές,

Είναι σημάδια όλοφάνερα πως τ' άντικείμενα που άποτελούν το σημερινό μας θέμα συγκεντρώνουν αξιόλογη σοβαρότητα. Και ή άβιαστη αυτή αξιολόγησή τους επιβάλλει το χρέος να προσεχτούν και να μελετηθεί ό τρόπος με τον όποιο θα άντιμετωπιστεί άμεσα ή έξυπνρήτησή τους.

Άπό άφορμές που μάς δόθηκαν το περασμένο καλοκαίρι, γράψαμε δυό άρθρα σχετικά στον «Προσφυγικό Κόσμο» (1). Κάμαμε και γενικότερη ανάπτυξη του ζητήματος μέσα σε πλαίσιο πανελλήνιο και ειδικότερα παμπροσφυγικό. Άκούσαμε πολλές επιδοκίμασιες. Και νοιώσαμε διαθέσεις ένθαρυντικές.

Δε μένει παρά να γίνει ή καλή αρχή. Οι Σύλλογοι και τα Σωματεία μας έχουν το λόγο. Και δώ και στη Μακεδονία και σε όλη την Ελλάδα. Άς μη περιμένομε «ευθετότερους καιρούς». Οι καιροί οι έλληνικοί είναι και μπορεί να μείνουν οι ίδιοι για χρόνια.

Σε καιρούς χαλεπούς, χαλεπότερους από τους σημερινούς, γεννήθηκαν και τα «Χρονικά του Πόντου». Και έπέζησαν.

Θέληση μόνο χρειάζεται. Θέληση δημιουργική. Και τ' άποτελέσματα τα καλά δε θ' άργήσουν ν' άκολουθήσουν για να στεφανώσουν την προσπάθεια.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

(1) Βλέπε «Προσφυγικό Κόσμο» τής 17-8-45, τής 8-7-45 και τής 15-7-45.

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ο ΜΟΝΟΚΕΦΑΛΟΣ ΑΙΤΟΣ ΤΗΣ ΣΗΤΕΙΑΣ

Τοῦ ΔΙΟΝΥΣ. Π. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐξ ἐγγράφου, δημοσιευθέντος ἐν σ. 225 τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον Documents inédits pour servir à l'Histoire de la domination Venitienne en Crète 1380—1485 Paris 1892» ἔργου τοῦ Ἱππολύτου Noiret, πληροφορούμεθα ὅτι κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1414 ὀκτακόσιοι ὀγδοήκοντα οἰκογένειαι τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου Τραπεζοῦτος, φοβούμεναι ἐκεῖ τὰς πιέσεις καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν Τούρκων, ἐζήτησαν τὴν ἀδειαν τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς ἄλλον Ἐνετοκρατούμενον τόπον.

Ἡ Ἐνετικὴ Κυβέρνησις, γνωρίζουσα ἐκ παλαιῶν ἐμπορικῶν μετὰ τῶν Τραπεζοῦντιων σχέσεων ὅτι «αὐτοὶ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ ζήσωσιν εἰρηνικῶς, δικαίως καὶ ἰδίῳ ἰδρωτί», ὡς μαρτυρεῖ ἕτερον ἐγγραφοῦν τῆς 9 Δεκεμβρίου 1395, ἀναφερόμενον ἐν σ. 72 τοῦ προμνημονευθέντος ἔργου τοῦ Noiret, ἐπέτρεψε τὴν μετοικεσίαν ταύτην καὶ ὑπέδειξεν ὡς καταλλήλους τόπους ἐγκαταστάσεως τὴν *Εὐβοίαν* καὶ τὴν *Κρήτην*.

Τούτων οἱ Τραπεζοῦντιοὶ προετίμησαν τὴν δευτέραν, ὅπου ἵδρυσαν νοτιοανατολικῶς τῆς κωμοπόλεως Σητείας ἐπὶ λοφοπέδιου μετὰ τὴν Συνοικισμῶν Πέτρα (ἀρχαίας Σητείας) καὶ Ζαχαρινῶν, πόλιν, ἣν καὶ ἀπεκάλεσαν «Τραπεζοῦνταν».

Διατὶ ἄραγε οἱ ἐγκαταστάντες ἐχρησιμοποίησαν τὸν ξενικὸν τοῦτον τύπον τοῦ ὀνόματος, ὅστις ἐνθυμίζει τὸν ἐνετικὸν «Τραπεζοντε» εἶναι ἀγνωστον. Ἴσως ἡ ὀνομασία ἐπεβλήθη εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, οἱ ὅποιοι ἤθελον οὕτω νὰ διακρίνωσιν τὴν παλαιάν ἀπὸ τῆς νέας Τραπεζοῦτος, ἢ ἴσως ἔδωκαν αὐτοὶ οἱ Τραπεζοῦντιοὶ τὸ ὄνομα, διὰ νὰ ἐυχαριστήσωσιν τοὺς προστάτας τοὺς

παρασχόντας εἰς αὐτοὺς ἄσυλον.

Τῷ 1931 κατὰ τὴν καλλιέργειαν ἀγροῦ τινος ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀλλοτε Τραπεζοῦνδος ἀνευρέθη *ἀετὸς μονοκέφαλος*, ὅστις καὶ κατετέθη ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου. Τὸ εἶδημα τοῦτο παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς τὸν *Μ. Γ. Καταπότην* νὰ γράψῃ ἐν τῇ «Ἐλευθέρα Σκέψει» (Ἔτος Γ' ἀριθ. 873 τῆς 9 Ἰουλίου 1931) καὶ ἐν τῷ «Μύσωνι» (Τόμ. Β' 1933 σ. 140—1) περὶ τῆς ἐν Σητεῖα ἐποικήσεως τῶν Τραπεζοῦντιων, νὰ ἀναγράψῃ τὰ τῆς τύχης αὐτῶν καὶ ν' ἀποδώσῃ τὸ οἰκόσημον τοῦτο εἰς εὐγενῆ οἰκογένειαν τῶν ἐν Σητεῖα ἐγκατασταθέντων Ποντίων καὶ δι' εἰς τὴν τοῦ ἡγέτου αὐτῶν.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἐν Κρήτῃ ἐγκατάστασιν τῶν Ποντίων ἐλέχθησαν ἱκανά, ἢ Ἱστορία ὅμως ἀναγράφει ὅτι, ἐνῶ οὗτοι ἐζήτησαν διὰ τῆς μετοικεσίας τὴν σωτηρίαν αὐτῶν, δὲν ἀπέφυγον τὸ πεπρωμένον καὶ κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς τοῦ 1538 καὶ 1648, ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐσφάγησαν, ἕτεροι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἄλλοι διασκορπισθέντες ἐζήτησαν νέον ἄσυλον.

Καὶ ὡς πρὸς τὸ οἰκόσημον ἔχω τὴν γνώμην ὅτι δὲν εἶναι γνήσιον Βυζαντινόν, ἀλλὰ νόθον, ποιηθὲν ὑπὸ τινος Ἑλληνοῦ ἢ ξένου, ἐπιδιόκοντος νὰ ἰδιοποιηθῇ τὸ ξένον διακριτικὸν σῆμα τοῦ εὐγενοῦς οἴκου τῶν Κερνηνῶν καὶ ν' ἀποδείξῃ διὰ πλαστῶν τίτλων καὶ δένδρων τὴν ἀνύπαρκτον αὐτοῦ συγγένειαν πρὸς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Αὐτοκρατορικὸν οἶκον. Καὶ τοῦτο διότι ἡ μὲν Ἱστορία δὲν ἀναφέρει Κομνηνὸν μεταβάντα εἰς Κρήτην, ἢ δὲ οἰκοσημολογία παραδίδει ὅτι οὐδεμία ἄλλη Βυζαντινὴ οἰκογένεια πλὴν τῆς τῶν Κομνηνῶν εἶχεν ὡς ἔμβλημα τὸν

ΗΓΕΜΟΝΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΟΥΡΟΥΖΗΣ

Τοῦ ΓΡ. ΤΗΛΙΚΙΔΗ

Ἡ ἔθνικὴ δράση κ' οἱ θυσίαι τῆς βυζαντινο—ποντιακῆς οἰκογένειας τῶν Μουρούζηδων εἶναι κοινῶς γνωστῆς. Τὰ «Χρονικὰ τοῦ Πόντου» μὲ ἄρθρα εἰδικῶν διαφώτησαν ἀρκετὰ σημεῖα τῆς δράσεως τοῦ κινδ. ἔνδοξου ἐκπρόσωπου τῆς οἰκογένειας

ξεῶν τῆς οἰκογένειας ἀπὸ μέρος τῶν σουλτάνων. Ἔτσι δὲ πολλὰ μέλη τῆς οἰκογένειας ἀναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Ρωσσίαν, ὅπου κατατάχθησαν εἰς τὸ ρωσικὸ στρατὸ κ' ἐδοξάσθησαν ὡς ἀξιωματικοί. Ἐνας ἀπ' αὐτοῦ, ὁ Παναγιώ-

в французскомъ языкѣ, котора я. правожу съ сохраниениѣмъ орѳογραφїи.

ἘΠΌΛΔΕ ΚΕΪ· ἘΤΙΟ ΔΥΛΟΣ
ΤΟΥ ΘΕΥ ΠΡΙΓΓΙΨ ΤΩ ΓΕΝΕΙΩΜ
ΓΕΩΡΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΟΥΡΟΥΖΗΣ
ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΗΣ ΗΘ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΤΑΙ
ΝΑΤΟΣ ΤΩΝ ΓΟΥΣΣΑΡΩΝ ΤΗΣ ΑΥΤΟΥ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗΣ ΜΕΓΑ ΓΕΙΟΤΗΤΟΣ ΑΥΤ
ΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΕΙΩΝ ΚΑΙ
ἼΠΠΕΥΣ ΤΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ἉΓΙΑΣ ἉΝΝΗΣ
ΓΕΝΝΗΘΕΪΣ Τῇ 16 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1804 ΚΑΙ
ΤΕΛΕΣΣ ΤΗΣΑΣ Τῇ 13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1831 ἔτους

La reposent les cendres du Prince Georges Mourousy heute—nant au regiment des Hussards de la Garde Imperiale de Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies et chevalier de l'ordre de St. Anne Ne le 16 Decem. 1804 et mort le 13 Septem, 1831.

*) Въ этомъ мѣстѣ сѣшшиваетсѣ въ болонну изобрѣженіе знака военнаго орѳона.

Φωτοτυπία ἀπὸ τὸ ὀμο. περιοδικὸ «Ἱστορίτσесκι Βέστνικ», τεύχ. Ὀκτωβρ. 1904.

αὐτῆς—τοῦ Δ. Μουρούζη (βλ. Χ.Π., τ. 3—7). Ὅπως ὁ Δημ. Μουρούζης, ἔτσι κ' ὅλοι οἱ σημαίνοντες ἐκπρόσωποι τῆς οἰκογένειας αὐτῆς ἀκολουθοῦσαν φιλωρωσικὴν πολιτικὴν, ποὺ ἔγινε παράδοση τῆς οἰκογένειας. Ὁ πολιτικὸς αὐτὸς προσανατολισμὸς ὑπῆρξε αἰτία, σοβαρῶν καταδιώ-

της Μουρούζης, κατάρθωσε νὰ φτάσει τὸ βαθμὸν στρατηγοῦ.

Ξεφυλλίζοντας τὸ παλαιὸ ρωσικὸ περιοδικὸ «Ἱστορίτσесκι Βέστνικ»—Ἱστορικὸς Ἀγγελιοφόρος, (τεύχος Ὀκτώβρη 1904) ἐπέσαμε πάνω εἰς τὴν παραπάνω σὲ φωτοτυπία καταχωρημένη ἐπιτάφια

μονοκέφαλον αἰτόν. Οὗτος ἐθεσπίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Β' τοῦ Κομνηνοῦ, ὅστις, μεταβὰς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1282 εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ τελέσῃ τοὺς γάμους αὐτοῦ μετὰ τῆς Εὐδοκίας Μιχαήλ Παλαιολόγου, ἔφερον ὡς αὐτοκρατορικὸν σύμβολον

ἀντὶ δικεφάλου μονοκέφαλον αἰτόν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Εὐδοκίαν, ἣτις ἔφερε τὸν δικεφάλον.

Ἐκτοτε δὲ καθιερώθη ὁ μὲν Δικεφάλος ὡς ἔμβλημα τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ὁ δὲ Μονοκέφαλος ὡς τῶν τῆς Τραπεζοῦτος.

έπιγραφή που την ανακάλυψε άγνωστος Ρώσος έρευνητής. Όπως βλέπει ο άναγνώστης ή έπιγραφή αναφέρει το όνομα κάποιου άγνωστου από άλλες πηγές, Γεωργίου του Δημητρίου Μουρούζη (στο γαλλικό κείμενο δέν αναφέρεται το πατρώνυμο). Ο άγνωστος έρευνητής δίνει στο σημείωμά του τις ακόλουθες λεπτομέρειες για την έπιτάφια στήλη.

«Στο μεγάλο νεκροταφείο των καθολικών της Βαρσοβίας «Πεβοζνκέβοκι», που ιδρύθηκε στα 1796 και είναι ένα από τα μεγαλύτερα νεκροταφεία της Εύρώπης, ανακαλύψαμε τους τάφους δύο ρώσων αξιωματικών—του Άλ. Κιρεβσκι και του Γ. Μουρούζη. Έπάνω στον τάφο του Μουρούζη είναι στημένη μια μικρή, από πέτρα στήλη, δύο περίπου πήχων ύψους, στρουγγύλη, έλαιοχρωματισμένη, τοποθετημένη έπάνω σε τετράγωνο βάθρο. Στο άνω μέρος της στήλης είναι βαλμένα, μέσα σε στεφάνι από δάφνες, πέτρινο μαξιλάρι. Έπάνω στο μαξιλάρι είναι καρμφωμένα τα διακριτικά της στολής των ευσάρων, στολισμένα από χρυσό άετο και μετάλλιον στρατιωτικής άνδρείας. Επίσης σπαθί και βιβίδιο, που κρέμονται από τις πλευρές της στήλης. Θλόκληρη ή έπιφάνεια της στήλης είναι καλυμμένη από έπιγραφές στην έλληνική και γαλλική που τις αντίγραψαμε, διατηρώντας την έρθογραφία».

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΑΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

ΑΜΙΣΟΣ

ΤΟΥ ΙΩΑΝ. ΜΠΡΑΒΟΥ

Με το καράβι της μνήμης θα ξεκινήσουμε σήμερα για ν' άρμενίσουμε προς τα μεσημβρινά παράλια του Κεντρικού Πόντου με σκοπό ν' άγκυροβολήσουμε σ' ένα λιμάνι του, που βαρύθυμοι λογισμοί μας φέρνουν χρόνια πίσω.

Τ' άγκυροβόλι μας θάναι στ' άκρογιάλια μιας από τις πιο μαρτυρικές πόλεις, που μια νύχτα, ξάφνου, τό άνέσπερο σελάγισμα των άστεριών της έσβησε κ' ύστερα από τις τόσες της παρακαταθήκες ένας κόσμος αιώνοβίων άνειρων τόσο τραγικά έδυσε και μετεβλήθη για τον έλληνομό σ' ένα έφιαλτικό κοιμητήρι μυριάδων άναμνήσεων και θρύλων.

Έδυσε άρα γε, στ' αλήθεια, για πάντα; «Άπέσβετο και λάλον ύδωρ»;

Διότι συμβαίνει πολλές φορές δνειρα και πόθοι να φαίνονται που δδουν, μά στην πραγματικότητα να μη πεθαίνουν. Έτσι για την γενιά μας τουλάχιστον νοιάζομαι ότι ούτε πεθάνανε ούτε ξεάστηκαν—Πώς να ξεχαστούν!

Όλοι μας από τη γωνιά εκείνη της γής, και ειδικότερα οι πρεσβύτεροι μας, μπορούμε να πούμε ότι με τη συχνή ανά-

Αυτό είναι το σημείωμα του άγνωστου έρευνητή. Ποιος, τώρα, είναι αυτός ο «Γεώργιος του Δημητρίου Μουρούζης» Έλλην αξιωματικός του ρωσικού στρατού που απέθανε στη Βαρσοβία από άγνωστη αίτια και σε ηλικία τόσο νεαρά (27 έτών);

Τα μόνα στοιχεία που μας διαφωτίζουν σχετικά με τό έρώτημα αυτό είναι 1) τό πατρώνυμο (Δημητρίου) και 2) ή χρονολογία (1804—1831).

Με τό όνομα Δημήτριος είναι γνωστοί δύο Μουρούζαιοι:

1) Ο Δημήτριος Μουρούζης, πατέρας του Κωνσταντίνου Μουρούζη για τον όποιον (Κωνσταντίνο) ο Ύψηλάντης λέγει, ότι μετά τον φόνον του Άλεξάνδρου Γκίκα, ήγεμών της Μαλδαυίας έγένετο ο δραγομάνος Κωνσταντίνος Μουρούζης. Για τον Δημήτριον αυτόν γνωρίζομε από την ίδια πηγή πως γεννήθηκε στα 1730 κι' απέθανε στα 1787.

2) Ο άναφερθείς προηγούμενος Ένδοξος Δημήτριος Μουρούζης, μέγας διερχμηνεύς, ίδρυτής της Μεγάλης του Γένους σχολής, κατηγορηθείς για τά φιλορωσικά του αίσθηματά και καροτομηθείς κατά τό 1812. Ο Δημήτριος αυτός έγεννήθηκε στα 1768.

Με τά στοιχεία αυτά μπορεί να στηριχθεί ή εύλογη υπόθεση πως ο τελευταίος αυτός Δημήτριος είναι ο πατέρας του περί οδ πρόκειται Γεωργίου Μουρούζη.

μνησι την ζούμε σχεδόν ακόμη αυτή τη ζωή. Και ώρες—ώρες πλανώμεθα μακριά εκεί πέρα, άλλοτε με ζωντανούς και άλλοτε με πεθαμένους, έστω και για λίγες φευγαλέες στιγμές, ένθυμοίμενοι μια δλόκληρη έποχή, έν ψ τό μυαλό μας συγχρόνως φτερουγίζει γύρω από τους τόσους βωμούς μας με μια αδιάπτωτη νοσταλγική τρυφερότητα, μ' έναν άληθινό αίσθηματισμό...

Άς έπιχειρήσουμε, λοιπόν, στους βωμούς αυτούς να πλέξουμε λίγα στεφάνια από μερικά σκόρπια φύλλα, μαζεμένα από την Ιστορία και τη ζωή της πόλεως αυτής που λέγεται Άμισός, κι' άς ξεετάσουμε πρώτα—πρώτα πως έτυχε να φέρη ή πόλις τό όνομα τουτό ως και τό της Σαμψούντος.

Η παλαιότερα Ιστορία ούδέν δυστυχώς αναφέρει περί της πόλεως αυτής, δι' ή και είναι άγνωστον, άνεξακρίβωτον, τίνων ύπήρξεν αυτή κτίσμα και τις ό άνάδοχός της. Λέγεται ότι έκτίσθη υπό των Ένετών της Παιλανονίας και ότι είχεν έν πρώτοις όνομασθη Ένετή, μετονομασθείσα βραδύτερον εις Άμισόν. Παραλ-

λήλως φέρεται ως κτίσμα των Φωκαέων, των Άθηναίων, των Καπαδοκών.

Πάντως, οι πρώτοι Έλληνες άποικοί της Άμισού, είναι βέβαιον Ιστορικώς ότι ήσαν Ίλιονες, δρημθέντες ή έκ Σινώπης ή έκ Μιλήτου, τους όποιους βραδύτερον ήλθον να συμπληρώσουν επί Περικλέους άποικοί έκ Άθηνών υπό την άρχηγίαν του Άθηνοκλέους, από τους όποιους ή πόλις της Άμισού μετωνομάσθη Πειραιεύς. Άργυρά νομίσματα της πόλεως κοπέντα κατά την έποχήν αυτήν φέρουν την εικόνα γλαυκού και την λέξιν Πειραιεύς. Το όνομα τουτό διτηρήθη πιθανώς μέχρι του 404 π.Χ. ότι έκείλιπεν ή ναυτική ήγεμονία των Άθηναίων δια της ύπό των Σπαρτιατών καταστροφής του στόλου των και ή πόλις επανέλαβε τό αρχικόν της όνομα.

Περί τά τέλη του 4ου π.Χ. αιώνας έκ την δχθην του Άλυος συνστήθη τό Ποντιακόν κράτος, του όποιου ίδρυτής ύπήρξε Μιθριδάτης ο Κτίστης. Το Κράτος τουτό, όλίγον κατ' όλίγον, άνεπτύχθη χάρις εις την διακυβέρνησιν δεξιών βασιλέων, έκ των όποιων ιδιαιτέρως διεκρίνεται Μιθριδάτης ο ΣΤ' ο καλούμενος Εύπάτωρ και Μέγας, όστις κατά τό από 122—63 π.Χ. διάστημα κατ' ή βασιλεύσε, είχε άποκτήσει μεγάλην αύγλην. Εύθύς ως άήλθεν ούτος εις τον θρόνον, πρώτον του μέλημα ύπήρξεν ή μεταφορά της έδρας του εις την Άμισόν. Άφοϋ δέ την εκόσμισε με ναούς, άνάκτορα και άλλα καθιδρύματα, έκτισε μιαν νέαν συνοικίαν την όποιαν άνόμασε Εύπατορίαν, έκ της όποιας δλόκληρος ή πόλις Άμισού μετωνομάσθη ούτω. Μετά παρέλευσιν πολλών έτών επανήλθεν εις την έπιφάνειαν τό παλαιόν της όνομα Άμισός.

Είχε λεχθη ότι, ότι όλίγον βραδύτερον, ήτοι τό 62 π.Χ., ο Πομπήιος εκήρυξε τον Πόντον ρωμαϊκήν έπαρχίαν και τον προσήρτησεν εις την Βιθυνίαν περιλαβών και την Άμισόν, μετωνόμασε αυ-

την εις Πομπηιοόπολιν, φαίνεται, όμως, ότι τουτό δέν άληθεύει.

Καθ' όλον τό διάστημα της ρωμαϊκής και Βυζαντικής έποχής ή Άμισός διτηρήσεν τό όνομά της τουτό.

Μετά την ύπό των Φράγκων άλωσιν της Κωνσταντινουπόλεως και τον διαμελισμόν του Βυζαντινού Κράτους έν έτει 1204 ή πολιτική κατοχή της Άμισού ύπήρξεν άμφίβολος επί σμυρναϊκών χρονικών διάστημα. Ο διοικητής αυτής Σάββας στηριζόμενος εις την γενναϊότητα των πολλών υπερασπιστών της πόλεως και εις την καλήν δχύρωσιν αυτής άνεκύρυσεν έαυτον ήγεμόνα. Άλλ' οι Τούρκοι έννοήσαντες καλώς την έμπορικήν σημασίαν αυτής, από τας άρχάς του ΙΒ' αιώνος, ίδρυσαν έμπορικώς άποθήκας έξω της πόλεως εις μικράν άπόστασιν προς ανατολάς αυτής. Όλίγον κατ' όλίγον ή μετοίκησις αυτή των Τούρκων προσέλαβε διαστάσεις εις τρόπον ώστε, μετ' ού πολύ, να σχηματισθη μια δλόκληρος τουρκική κοινότης, τελείως άνεξάρτητος της έλληνικής διοικήσεως.

Η κοινότης αυτή άνωμάσθη ύπό των Τούρκων Σαμψούν ή Σαμψόν έκ παραφοράς των λέξεων «εις Άμισόν». Τοιούτοτρόπως δέν άργησε να μεταφτευθη τό νέον όνομα και εις την αρχαίαν έλληνικήν πόλιν της Άμισού.

Άτυχώς, τό νέον όνομα τουτό είχε και αυτό περιπετείας. Έάν ανατρέξη τις εις τους φραγκικούς γεωγραφικούς χάρτας θα ίδη να όνομάζεται ή πόλις Σιμισά, Σιμισό, Σινουσός. Επίσης ύπό του χρονογράφου Παναρέτου καλείται Άμισινούς.

Κατά τους νεωτέρους χρόνους ή τουρκική όνομασία της πόλεως Σαμψόν, Σαμψούν, προσέλαβε κατάληξιν έλληνικήν, όνομασθείσα ύπό των Έλλήνων «Σαμψούς», τό όνομα δέ τουτό είναι τό συνήθως χρησιμοποιούμενον μέχρι σήμερα. (Συνεχίζεται).

ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΟΤΥΩΡΩΝ *

ΑΠΟ ΤΟ 1914 ΕΩΣ ΤΟ 1922

ΤΟΥ Ι. Σ.

Η στρατολογία των Έλλήνων έμπαινε πιά δλοκληρωτικά στή φάση καταστροφής της Έλληνικής νεολαίας και της Έλληνικής άνδρικής ηλικίας.

Κατασκηνώσεις πρωτόγονες, εργασία σκληρή και άπάνθρωπη, αισιόχη ποιότητα διατροφής, και ποσότητα γλισχροτάτη, ύποσιτισμός, ψείρα, τύφος κλπ., να, ή άπλή οικιαγραφία των «Άμελέ ταπουρού».

Στην άρχή της έπιστρατεύσης είχαν εξαιρεθεί οι ιεροψάλτες, οι δασκάλοι, οι καλόγη-

ροι, οι προστάτες οικογενειών. Μά τό όρέμα γλήγορα τους πήρε κι' αυτούς.

Τά περιφρημα άντισσηκώματα

Συνακόλουθα συστηματοποιήθηκε και διαπλατώνθηκε τό σύστημα της άπαλλαγής, με την πληρωμή άντισσηκώματος, (πειτέλ'), από την θητεία αυτή: 50 λίρες για τες ηλικίες 20—40 και 44 λίρες για τες άλλες ηλικίες. Η άπαλλαγή ήταν προσωρινή. Και χρειάστηκε, όσοι πλήρωσαν στην άρχή, να πληρώσουν—όσοι μπόρεσαν—κατεπανάλψη.

(*) Συνέχεια από τό προηγούμενο τεύχος.

Ίδιαίτερα μέτρα για την Ελληνική νεότητα.

Τους νεοσύλληπτους τους πρόσεχαν πολύ. Θά έπρεπε να είναι πολύ άσθενικοί, για να γίνει δεχτό το αντίσηκμα... 'Η γερή 'Ελληνική νεολαία έπρεπε να έξοντωθεί. 'Ησαν το νέο σύστημα ξεγυμνάματος, έξανδραποδισμού κι' άφανισμού του 'Ελληνικού στοιχείου.

'Αντιμετώπιση της νέας κατάστασης.

'Η άπαλλαγή άπ' την στρατολογία ή γαί' δουρολογία των άρρωστων και των άνίκανων πήρε έξ άρχης τη μορφή της έπιχειρήσης. Γραμματίσμοι και Στρατολόγοι, μαζί με γιατρούς, Τούρκους και δικούς μας, ξεγύμνωσαν τους στρατεύσιμους 'Ελληνες, για τη χορήγηση μιας μικρής άναρρωτικής άδειας, για να τους ξεναπεράσουν συντομότερα άπό την ίδια διαδικασία, αυθαίρετα κατά κανόνα. Και έξυπνότερα ό λαός τές τέτοιες και παραπλήσιες άπαλλαγές τές όνόμασε «σαντισσολί» φολέας—ιστός άράχης... 'Η φράση είχε καταντήσει παροιμιώκη.

Μά γλήγορα άρχισε ή αντίδραση ενάντια στη συστηματικοποιημένη αυτή έθνική έξουθένωση και λευκή σφαγή. 'Ο πολυμήχανος έθνικός 'Οδυσσεύς έβλεπε τά ψυχικά και πνευματικά του άρματα, για ν' αντιμετώπισει την άπειλή. 'Η φυγοστρατία, πριν ακόμα φτάσουνε στον προορισμό τους όί «στρατιώτες», πήρε την όψη επιδημίας. Κάθε σπίτι κ' ένας φυγόστρατος ή δυό—δικοί ή ξένοι. Τές περισσότερες φορές έξαγοράζεται ό έπικεφαλής. Και όμάδες όλόκληρες έπιστρέφουνε στα σπίτια τους, μετά δυό ώρες πορεία.

Στους γραμματίσμούς της Στρατολογίας γινότουσαν ύποδειξεις διάφορων τρόπων, για να βολέψουν την διαφυγή άπό την έπιστρατεύση, ή άπό τή κυνηγητό της φυγοστρατίας: Κάποιες παραχαράξεις έπωνύμων... για την έξασφάλιση της άζητησίας μετά την δραπέτευση. Καταχώριση σε έξέχωρο χαρτί, ορισμένου άριθμού άπό όνόματα στρατολογημένων, που στελόντουσαν στο 'Εσωτερικό, στον τόπο προορισμού. 'Αποτελεσμα: 'Η έξαγορά του χαρτιού κ' ή έπιστροφή-δραπέτευση.

Τό κυνηγητό των στρατολογημένων φυγόστρατων άνάμεσα στις συνοικίες, ή έξαπάτηση, όί κρυψάνες, όί μεταμφιέσεις για τή διαφυγή, μέρα ή νύχτα, εινε φαινόμενα καθημερινά.

Πολλές φορές, στη ζήτηση βεβαιώσεων (βεσικό) άπαλλαγής ή εξαίρεσης, παρουσιάζανε δυό χάρτινες λίρες ή κανένα πεντόλιρο χάρτινο. 'Ησαν ό αυθαινεκότερος «βεσικός». Προσορηνότερες, έννοείται.

Οί ιδιωτικές πρωτοβουλίες για την έπιβίωση.

Την έποχή αυτή μέσα στον τόπο αναδείχονται ιδιωτικές πρωτοβουλίες, άξίες για κάθε έξαρση. Είναι όί εύλογημένες πρωτοβουλίες κοινωτικών παραγόντων του «ελεύτερου στίβου», που θά σώσουν άπ' τόν χαμό ένα σωρό νεανικές και άντρικές ψυχές. Που

θά έξασφαλίσουν την έπιβίωση της Φυλής, άπό την έπιστημονική πιά, ύπουλη και έξοντωτική νέα πολεμική τακτική των Νεοτούρκων, με την γερμανική της υπόκρουση.

Κ' ή πρωτοβουλία αυτή άναπτύσσει μια δραστηριότητα πλατεία: Για τήν άπαλλαγή των άνάπηρων και άνίκανων, των άρρωστων και των τέλεια άπορων, που στρατολόγησε και πέταγμά τους, κάτω άπό τές έξοντωτικές συνθήκες που ιστορίζονται, σήμαινε την άμετάκλητη καταστροφή όμάδων όλόκληρων άπό την 'Ελληνική Κοινότητα και τή περίχωρα.

'Ιδιαίτερη πατριωτική προσπάθεια γίνεται για τήν άπαλλαγή των καταζητουμένων φυγόστρατων είτε άπό νέα στρατολόγηση, είτε άπό βαρειές ποινές, στρατοδικεία, κρεμάλες, που κι' αυτές ακόμα είχαν έγκαινισσεί, για όσους δέν ήθελαν έτσι άνατρενα κι' άδοξα να μπουν όλόκορμοι μέσα στον καταποτήρα μιας προσχεδιασμένης καταστροφής του καθενί που λεγόταν ελληνικό.

'Ετσι, σ' όλο τή διάστημα άπό τή 1915-17, μόνο όί δυό 'Αδελφοί Κερβονίδη κρεμάστηκαν μια νύχτα, άπό βαρεία άμέλεια ενός παράγοντα, προθυμότητας κατά τ' άλλα και δραστήριου πάντα, έκτός άπό κείνους που πέθαναν άπό κακουχίες και ταλαιπωρίες στα στρατόπεδα.

Κι' όλ' αυτά κατορθώνονταν με την άθελπη αλλά και άναγκαστική σύμφιξη των σχέσεων με Τούρκους Ιατρούς, με δημοσίους έπαλλήλους και στρατιωτικούς, με τήν θεωροδοκία: έξαγορά συνειδήσεων—καλά τουρκική άμαρτία—μ' έξυπνα ρωμέικα κόλλα, σγκαλύψεις και παραποιήσεις γεγονότων και πραγμάτων, άσπου—άκοίμητη προσδοκία—νάρθει ό 'Ομόθρησκος Ρώσος ή ή 'Ελλάδα να λυτρώσει τή Γένος τή κατατρεγμένο.

Τέτοιον άναδείχτηκαν πολλοί. Ξεχωρίζουν όμως τά όνόματα των: 'Αρχιερατικού 'Επιτρόπου Παπαθεοδώρου Κολεσιδή, Μιχαλάκη Φιλιππίδη (Χοστράσερ ή Χόστρατζη, όπως τόν έλεγε ό λαός, άπό τόν τίτλο του έμπορικού οικου που άντιπροσώπευε), Παπα-Ευσταθίου 'Αβραμίδη, των έμπόρων Χρήστου Κανέτη, Κωστή Μοσκόφ κ. ά.

'Ομως άνάμεσα σ' όλους αυτούς έπερχεί σε δράση, πολυμήχανο πνεύμα, πολιτικότητα κ' ένθουσιασμό ό Χρήστος Λεμονόπουλος. Είναι ό άθλητής των χρόνων εκείνων. 'Ο Κοινοτικός παράγοντας, που μεγάλο μέρος της τότε νεολαίας σ' αυτόν χωστώ τή γλυτωμά και τή διάσωση της στη Ρωσία κ' έδω. Στην πορεία της μονογραφίας αυτής θά πάρομε ξανά άφορμή ν' άσοληθούμε με τή δράση του.

Την ίδια έποχή, μάλιστα λίγο πριν, ξεφουρνώνουνε στους κόλπους της Κοινότητας κανά δυό έκμεταλλευτές της κοινής δυστυχίας. Κάτι δωροληπτες μικρής όλης. 'Ελάχιστοι. Που τους άχρηστεύει σε λίγο ή δράση των πιδό πάνω Κοινοτικών παραγόντων.

Τόν ίδιο καιρό, και σ' όλο τή πολεμικό διάστημα, κάτι μικροπροδοσίες δέν λείπουν. 'Από κείματα. 'Από κρυφές άντιζηλίες: «Γιατί στρατεύτηκε ό Α και παραμένει ό Β».

Μικροκράματα όμως. Σε είκόνα γενική, ή έθνική όμάδα και ήταν, και συνέχισε, συγκροτημένη σε κοινή ίερή άμυνα...

'Από τή μαγικό δνετρο στην άπογοήτευση!

Τό Πάσχα του 1916 ύπήρξε, άληθινά, για τόν τόπο μας τή «Πάσχα της ψυχικής ξολάφρωσης», τή «Πάσχα τή λαρόν», ύστερ' άπό δυό πνιγμένα, θεοσκότεινα χρόνια. Οί Ρώσοι είχανε μπει, τέλος, στην Τραπεζούντα την 5-4-1916. 'Ο 'Χριστιανός, ό όρθόδοξος Μεγάλος Προστάτης» πλησίαζε. 'Η αύρα της σύντομης άπελευθέρωσης χάϊδεψε άπαλά τή φαντασία μας.

Τά σκέδια έδιναν κ' έπαιρναν. Και όί ένθουσιαστικές συζητήσεις ήσαν στην ήμερησία διάταξη. Γινότουσαν «σοβαρότατες» προβλέψεις για τή χρονικό διάστημα, που θάφερνε τή λύτερωση άπό τόν 'Ασιάτη Δυνάστη 4 αιώων. Στοιχήματα έμπαιναν: «Σε δυό τρεις έβδομάδες θά είναι έδω. Τί είναι ό Τούρκος; Ποιά τή ή δύναμη; Τί μένει; 'Η Τρίπολη, ή Κερασούντα και, ώ χαρά, άμέσως τή Κοτύωρα. 'Αστειεύσαι, πώς δέν θά'ναι έτσι;» 'Ο ταραγμένος νούς μας, τή «χαμηλό—κατά τή φράση του Φρόνιτ—πνευματικό επίπεδο των πολεμικών περιόδων» έπαιρνε τή ζήτημα άπό τήν ποσοτική του πλευρά. Ποιοτική πλευρά δέν ύπήρχε. Για πολιτικούς και λοιπούς, σταθμητούς ή αστάθμητους παράγοντες, ποιάς δέχονταν να συζητήσει! 'Ηταν όρθά-κοφτά ό «Τεκέλτέας», ό άνεδαφικός, ό σχολαστικός λεπτολόγος. 'Ας προστεθεί, ότι γεγονός είναι, πως άρκετή ήμμάθεια και κάποια φτωχάλαζονεία έδερνε τή συμπαθητικότητα κατά τή άλλα, σε ψυχικά φανερώματα, κοινωνία έκείνη.

'Οσοσο ύπήρχαν και όί μη ρωσοφίλοι. Αυτό περιέμεναν τή σωτηρία άπό τή μητέρα 'Ελλάδα. Και άπευθόντουσαν τή ρωσική κατοχή. Τήν θεωρούσαν τροχοπέδη καταστροφική για τή έθνικά ιδανικά...

'Οπωσδήποτε την άνακούφιση τήν διάβαζες στην φυσιογνωμία όλων. Και θυμάμαι τόν 'Αρχιερατικό 'Επίτροπο Παπαθεοδώρο, σάν σήμερα, με τήν άπόλυση της 'Υπαντιής κείνη τήν Κεραική της 'Ανάστασης, πρωί, ν' άναφωνεί: «'Ο Χριστός 'Ανέστη». Και να προσθέτει με φιλελεύτερο Νικοπολιτικό χιούμορ: «Φέτα, μάλιστα, άληθινά άνέστη!»

'Αλίμονο! Πόσο σκληρή έμελλε να είναι, σε λίγο, ή άπογοήτευση: Βδομάδες και μήνες περνούσαν. Και ό ρωσικός στρατός έμενε κερφωμένος στον Χαροσίτη ποταμό. 'Οσπου τόν Μάρτη του 1917 έξόσπασε ή ρωσική επανάσταση. Τό μαγικό δνετρο της άπελευθέρωσης, όσο τή πλησιάζαμε...περισσότερο έφραγε. Και τότε όί πιδό μελετημένοι διαπίστωσαν, ότι... «δνετρο ήταν και πάει!»

'Η τουρκική προσφυγιά.

Και συνεχίζομε: 'Αμέσως μετά τήν κατάληψη της Τραπεζούντας και τή φτάσιμο του ρωσικού στρατού στον Χαροσίτη ποταμό της Τρίπολης, τή Κοτύωρα, σάν άπόμακρος

σταθμός, δέχτηκαν τήν πλήμνυρα των προσφύγων Τούρκων άπό τήν 'Αθήνα (Πόντου), Τρίπολη, 'Οψη, Σούρμενα, Τραπεζούντα και Τρίπολη, Κοραβάνια λαός. Τούρκοι τουρκόφωνοι, Τούρκοι έλληνοφώνοι της 'Οφης, της Τόνιας (Θοανίας)—'Ελληνες έξωμότες των μέσων του 19ου αιώνα. Και καραβάνια δυστυχίας, άθλιότητας. Και ή κρατική περίθαλψη έποτυπώδεια, έλεεινή!

'Η 'Ορτου προσωρινή έδρα Νομαρχίας.

Οί Νομαρχιακές 'Αρχές Τραπεζούντας έγκαταστάθηκαν στην 'Ορτου με Νομαρχία τόν Κουρδο Τεμάλ 'Αζήμ, περιόρητο για τές ώμότερες και λαθουραγωγίες του κατά τές 'Αρμενικές σφαγές στη στενότερη περιφέρειά του τή 1915.

Οί οικονομικές συνέπειες.

'Η άκρίβεια της ζωής άνέβηκε σε ύψη. 'Αλλά και ό δουλειές περισσέψαν. 'Η έμπορική κίνηση, τροφοδοτημένη άπό τές δημοκρασίες ξεπουλήματος των άρμενικών καταστημάτων, έγινε ζωρότατη. Γυναίκες άνικατάστανινε τους στρατολογημένους ή φυγόστρατους άντρες στα καφενεία τους, στα μαγαζιά ψιλικών κλπ. Τά μαθητούδια των σχολειών μας γινότουσαν, τ' άπογεύματα μετά τή σχολικά μαθήματα, υπάιθριοι μικροπωλητές. 'Αλλά και γυναίκες όχι λίγες. Δέν πεθάνει εύκολα ό Ρωμιός...

Καταιγίδες προμηνήματα.

Λίγο μετά τή μεταφορά της έδρας Νομαρχίας στην 'Ορτου και για πρώτη φορά, τώρα, άκούστηκε ψιθυριστά στην αρχή, ότι όί 'Ελληνες του τόπου θά έξοριστούνε.

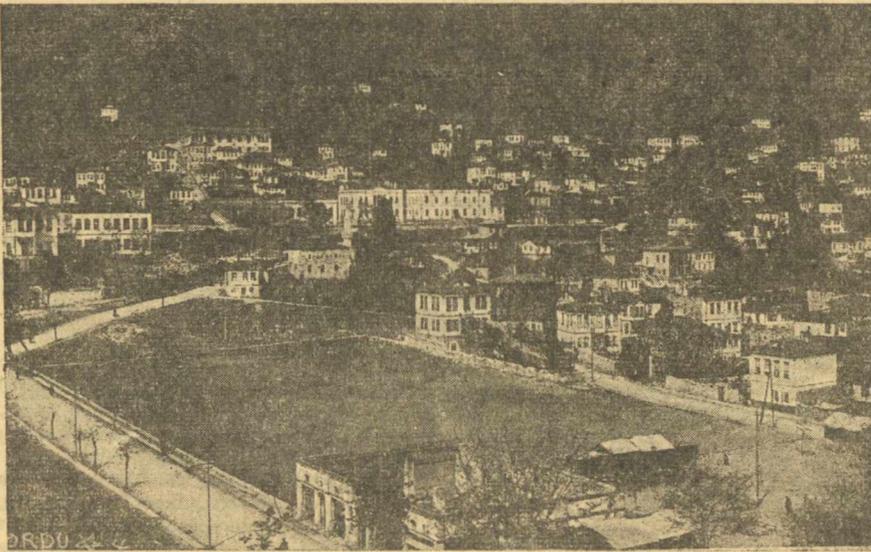
Και χροιάστηκαν όί πολιτικοί έλιγμοί του 'Αρχιερατικού 'Επιτρόπου Παπαθεοδώρου Κολεσιδή άπέναντι του Νομαρχη κ' ή τακτική και όι περιποιήσεις των άλλων κοινωτικών άρχόντων και παραγόντων, έξέχωρα και τή τότε κοινοτάρχη (μουχτάρη) Πλάτονα Γρηγοριάδη στον τομέα του, για να ματαιωθεί ή μάλλον ν' άναβληθεί για άργότερα τή έγκληματικό σκέδιο, πάνω άπ' τή όποιο κλανιόταν, όπως πάντα μέσα στον πόλεμο, των Γερμανών ή σκιά, ή κακούργα...

'Αφορμή εύλογόφανη στάθηκε ένα γεγονός τυχαίο κι' άναπόφευγο: 'Ο Κοτυωρίτης 'Αχιλλέας Παντελήρεϊς ή Τελή Παύλος δέχτηκε, κατανάγκη, και τροφοδοτήσε στο Συνοικισμό του, της περιοχής Καγιάπαση, όπου έκανε τόν κανοπωραγωγό, μερικούς άνάγρτες της Σαμφούντες, που φεβάνε κερζή για τή Ρωσία. Αυτό τή ίδιο συνέβη κατά τήν διαδρομή τους και σε τούρκικα χωριά. Μά για μας ύπήρξε έγκλημα. Και στάθηκε ό λόγος για έκτέπτιση μας όμαδική!

'Οσοσο τή κυνηγητό των φυγόστρατων και των ελληνικών σπιτιών που έκρυβαν 'Αρμενίους έπαιρνε σοβαρότερη μορφή. 'Η άνετηρότητα, τή μπλόκα σε σπίτια και συνοικίες, πολλαπλασιάστηκαν.

Ριζική αντιμετώπιση της κατάστασης.

Σημειώνωμ' εδώ, ότι, με την εξόντωση των 'Αρμενίων, οι Έλληνες του τόπου δεχόντουσαν και άλλο χτύπημα. Έως τότε ίσχυε η στρατολόγηση 'Ελλήνων στρατευσίμων στην άκτοπλοία. Επιτρεπόταν σε κάθε Έλληνα ν' αγοράσει και να διαθέσει μια βάρκα, με μικτό έλληνοτουρκικό πλήρωμα, με προϊστάμενο Τούρκο στρατεύσιμο, και να εκτελεί μεταφορές στρατιωτικών ειδών από τόπο σε τόπο. Πολλοί βολεύτηκαν μ' αυτόν τον τρόπο και, με συνδυασμούς άτομικών μικροεπιχειρήσεων, κατάφεραν να ζούν και τες οικογένειές τους. 'Η ύπηρεσία αυτή περιορίστηκε πολύ μετά τη συντριβή του αρμενικού κινήματος. Και ο ά-

Η τουρκική συνοικία Σαράι μαχαλβι ή πουτζάκ, όπου τα δημόσια κτίρια, στα κέντρα.

ποκλεισμός από τη θάλασσα ολοκληρώθηκε στα μέσα του 1916, όταν φούντωσε το Έλληνικό 'Αντάρτικο Κίνημα στα βουνά της Σαμψούντας, Κάβζας, Μπάφρας κλπ. Έτσι ορίωναν και άλλος αριθμός σκλάβοι στον Καιάδα των έδεκ 'Ταπουρού.

Το μέτρο σκοπό είχε να αποκλείσει τη δραπέτευση, τη διαφυγή μας προς την Τραπεζούντα, τη Ρωσία. Όμως αποδείχτηκε μάταιο. Πράγματι, 'Ακριβώς λίγο πριν από τον 'Ιούνιο του 1916 οι Έλληνες του τόπου άρχισαν να κάνουν χρήση της αυτόνομίας — διαφυγής προς το Ρωσικό έδαφος. Δεν δριζαν, ναί, τη θάλασσα. Ορίζαν όμως, με το επιδέξιό τους πνεύμα, τους Τούρκους ναυτικούς — εύκολα τους έρχαν στα βρόχια της εξαγοράς.

Έτσι ύστερ' από πολλές διαπραγματεύσεις με Τούρκους ισχυρούς, — ιδίως Γεωργιανούς μαμαθανούς, παλαιούς πρόσφυγες απ' τον Καύκασο οργανώθηκε για καλά το σύστημα

της διαφυγής, με βάρκες — σκυλοπίνιες, Έλλήνων στρατευσίμων για την Τραπεζούντα. Τα ναύλα πανάκριβα. Αδύρα. Ποιος τάκαινε υπόψη;

Το λαϊκό ύστερημα οικονομικής άρρώγος.

Και στην περίπτωση αυτή έδρασε πάλι η άπλοχεριά, η γενναιοδωρία κι' άλληλεγγύη των Έλλήνων Κοιτωριτών, ιδίως της λαϊκής τάξης. Κινδύνευε ένας άπορος φυγόστρατος να πιαστεί, να περάσει από Στρατοδικείο; 'Επρεπε να δραπέτεψει για τη Ρωσία. Σε λίγες μέρες εύρισκε το χρειαστό ποσό, όσο και νατανε φτωχός. Του το έξικοινομούσε η δεικάρια της φτωχολογιάς, η συγκίνηση του ε-

ψαν οι Έλληνες και δεν έξορίστηκαν, άποζόντας με εισφορές ελληνικές.

Τούρκοι του προαστείου Κεταήκιοι, που περνούσαν ταχυτικά από κει, τους άνεπιλήφθηκαν κάποτε. Τους πρόδωσαν στές 'Αρχές. Ένα άπόγεμα του 'Οχτώβρη του 1916 άστυνομικοί περιεκύκλωσαν το σπίτι. Οι 'Αρμένιοι άρνήθηκαν να παραδοθούν. Άνοιξε το τουφεκίδι. Ένας σκοτώθηκε. Άλλοι τραυματίστηκαν. Τέλος παραδόθηκαν. Μεταξύ τους και ένας Χατζήκι, τραυματισμένος βαρειά και στα δυο πόδια. Πέρασαν από το Στρατοδικείο της Σαμψούντας. Στόν Χατσιόκ, σύμφωνα με κάποια νομική διάταξη, δόθηκε χάρη, διότι στο άναμεταξύ, κατά το διάστημα της θεοραπείας του στο νοσοκομείο, του κόψανε το ένα του πόδι. Σώθηκε. Όλα το πιο πάνω γεγονός έως εδώ δεν έχει σημασία. Σημειώστε όμως τον Χατσιόκ. Τόν 'Αρμένη αυτόν θα τον δούμε άργότερα, στές 21 'Ιουνίου 1921, να έκφράζει με τρόπο κλασσικό αρμενικό την ευγνωμοσύνη του προς τους Έλληνες, που τον βοήθησαν να μη έξοριστεί, που ύπόφεραν και ταλαιπωρήθηκαν ύστερ' από το παραπάνω έπεισόδιο.

Έπιδείνωση οικονομικής κατάστασης.

Στο άναμεταξύ η κατάσταση προχωρεί σε όλόπλευρη έπιδείνωση. Το γερμανικό μεγαθύριο άποστράγγισε τη χώρα από τα τρόφιμα. 'Η έπιβίωση γινόταν προβληματική. Όμως παράλληλα δραστηριοποιείται το ελληνικό μυαλό. Που άρνείται να ύποταχτει στην άμηχανία και στο άδιέξοδο. Και, που οι Κοιτωριτες, στενότερη έδειξαν σχέση μ' αυτό σ' όλο το διάστημα της τραγωδίας του Μεγάλου Πολέμου.

Οικονομικές προσπάθειες — Παραγωγή λαδιού, σαπουνιού.

Λάδι στην άγορά δεν ύπήρχε. Ούτε σαπούνι. Μά ύπήρχε το πολύτιμο γέννημα: Το φουντούκι. Γιατί να μη το έκμεταλλευτούν, να το μετατρέψουν σε λάδι, σε σαπούνι;

Την έλαιοπαραγωγή από φουντούκι τη σφίζεται ένας άπλόικος συμπατριώτης, ο Γιάννης Λαζίν. Παραγγέλνει την πρώτη στοιχειώδη πιεστική μηχανή. Κατά τα τέλη του φθινοπώρου του 1916 κάνει την πρώτη δοκιμή. Έπιτυχία. Σε λίγο κατασκευάζονται τελειότερες μηχανές.

Ο Μυτιληνός Αύγουστιδης Γαληνός, κάτοικος από χρόνια, ειδικός σαπυνοπαραγωγός, κατασκευάζει πρώτος σαπούνι. Σε λίγο οι δυο παραγωγές γενικεύονται.

Ο στρατός χρειαζόταν σαπούνι. Και ο Ρωμικός κινείται. Εισηγείται την ίδρυση κρατικών έλαιοπαραγωγικών εργοστασίων και σαπυνοποιείων, με προσωπικό, ποιανούς άλλους; Τους Έλληνες του τόπου. 'Η εισήγηση γίνεται πρόθυμα δεκτή. Σε λίγο στρατεύσιμοι άρκετοι εργάζονται άθόρυβα στην κρατική αυτή παραγωγή, με Διοικητή τον «Νοκτά Κομμαντανή» (Διοικητή Τομέα) και έργοδηγό τεχνίτη τον Γαληνό. Παράλληλα, κάμπόσα καταστήματα και σπίτια καταγινόντουσαν με την πα-

ραγωγή λαδιού ή σαπυνογιά για κατανάλωση στο Κοινό. Έτσι δημιουργήθηκαν και δυο βιοτεχνίες. Και μια καλή κίνηση στο έμπόριο των φουντουκιών. Κ' ένας βιοπορισμός και μια οικονομική άνακούφιση-γενικά.

'Η πηχτα του πιεσμένου φουντουκιού, όταν έβγαινε σε άνώτερη καθαρή ποιότητα, άντικατάστηνε στα φτωχόσπιτα ένα μέρος από το ψωμί, που ήτανε λιγοστό. Σε κατώτερη ποιότητα, χρησιμοποιόταν ως καύσιμη ύλη.

'Ηδη από νωρίς, με την έναρξη σχεδόν του πολέμου, η σκληρή φλούδα του φουντουκιού χρησιμοποιήθηκε πλατιά σαν καύσιμη ύλη στα μαγκάλια, δίνοντας ύπέροχη φωτιά άντοχής. Είχε άντικαταστήσει έπάρεια το κάρβουνο. Παρασκευάζονταν, πρώτα, για την άπανθράκωση, μέσα σε γκαζοτενεκέδες, με τρύπες γύρω. Με την εύκαιρία της νέας παραγωγής, λύθηκε και το σοβαρό ζήτημα του φωτισμού. Το πετρέλαιο στην άγορά έλειπε από καιρό. Το βρισκόμενο για την ώρα, και ελάχιστο ήτανε σε ποσότητα και πανάκριβο. Ο κόσμος ύπόφερα. Με την έλαιοπαραγωγή όμως η άνησυχτική αυτή άνάγκη βολεύτηκε μια χαρά. Ο ύδραυλικός Παναγιώτης 'Ιακωβίδης κατασκεύασε, ύστερα από δοκιμές, την κατάλληλη λάμπα: Ένας σωλήνας σε σχήμα Π ένωσε ένα ντεποζιτάκι με λάμπα τενεκεδένια, όμοια με τες συνηθισμένες. Το λάδι ριχνότανε στο ντεποζιτάκι. Με την πίεση που άσκούσε το άποθηκμενο αυτό λάδι και λεπτά καθώς ήσανε, άναροφίοταν κανονικά κ' έδινε φως ίκανοποιητικότητα. Έφαρμόστηκε δηλαδή κατά ύπόδειξη, η άρχη των «συγκοινωνούντων άγγείων» της Φυσικής.

Έκτός από τα παραπάνω κλεονεκτήματα, διασφαλιζόταν κ' ένας άριθμός στρατευσίμοι Έλληνες, με τη νέα οικονομική κίνηση.

'Ηδη 9 μήνες πριν πετύχαιναν νάμη στρατευτούνε για τα «στροτόπεδα εργασίας» καμιά 70ριά Έλληνες στρατεύσιμοι. Δούλευαν σε στρατιωτικό κατάρτιση ραφτικής στρατιωτικών έσώρωσων από κάμπο, έπιταγμένο από έλληνικά καταστήματα. Το προσοπτικό δεν έπαρκούσε. Και, για να μπορέσει να σταθει, μοίραζε μέρος της δουλειάς στα σπίτια, που πρόθυμα άνελάβαιναν τη συμπλήρωση δίχως άμοιβή...

Πάει κι' αυτό!

Μά σε λίγο ο άριθμός των Έλλήνων εργγατών έλαιοπαραγωγής και σαπυνοποιίας περιορίζεται σε 20. Οι λοιποί άντικαταστήνονται με Τούρκους βοηθητικούς. Βέβαια! 'Άλλον προσορισμό είχαν οι Έλληνες. Προσορίζόντουσαν για... «τες αλιονίες μονές»...

'Αλήθεια! Πότε ο Μολόχ χόρτασε από άνθρωποθυσίες; Έπρεπε να έξονωθούμε. Χέρνχ' Κιόνχ' Ισέ. Όπωςόδηποτε...

Γιατροσόφια για την άπεφυγή έκτοπισμευ — Τάγματα μεταφοράς — Άνθρόπινια ύπεζύγια.

Τόν Νοέμβρη του 1916 η άπειλή έξορίας κάνει πάλι την έμφάνισή της για την πόλη.

για δεύτερη ήδη φορά. Προσηματισμένη όμως. Τα σκηινικά είναι διαφορετικά τώρα. Έχουν μέσα άφθονη την πολιτική άκροβασία: "Όλοι οι Ρομά από ηλικία 17 έως 60 ετών στρατολογούνταν για το Έσωτερικό. Κι' όσοι ακόμα είχαν πληρωμένο αντίσχημα, μία ή και δυο φορές...

Την κατάσταση, στην περίπτωση αυτή, την έσωσε κάποιο προηγούμενο: "Ήδη στην Κερασούντα, αντιμετωπιζοντας παρόμοιο κίνδυνο για την Έλληνική Κοινότητα ένας παρσπίδημος έκει, ο Παυλάκης Πατρινίδης, από το Μπαϊμπούρτζι, κάτοικος τότε Θεσπώνης, είχε προτείνει κ' έκαμε αποδεχτό από τες Τουρκικές Αρχές το σύστημα μεταφοράς των έφοδίων του Τουρκικού στρατού σε τρόφιμα, από τους Έλληνες του τόπου, σε απόσταση μακρυνή, έξω από την Κερασούντα, μία φορά στο 15ήμερο, για την άπαιταγή τους από την επιστράτευση—άπέλαση.

Με πρωτοβουλία της Κοινότητας κλήθηκε ο άνθρωπος στην Όρτου. Σύντομα, ύστερ' από διαπραγματεύσεις με τες Τουρκικές Στρατ. Αρχές, οργανώσε το σύστημα μεταφοράς. Έγινε μ' ένθουσιασμό δεχτό από το λαό. "Όσοι ήθελαν, μπορούσαν να μισθώσουν άλλους που δεν είχαν υποχρέωση. Μά την πρώτη φορά, για να εύχαριστήσμε τ' αφεντικά, φορτώθηκαν όλοι, κι' αυτοί ακόμα οι Κοινοτικοί άρχοντες, και μετάφεραν σε όρισμένη απόσταση το βάρος κ' έκει το παραδόσαν σε άλλους, για τα παραπέρα.

Τί ταπεινωση! "Ολάκερος λαός μεταβαλλόταν σε υποζύγια, για να ίκανοποιηθεί το αίσθημα του Δυνάστη, τα σχέδιά του. Και όμως ο κόσμος; εύλογοίσε το έφεύρημα. "Ήταν χίλιες φορές προτιμότερο παρά να ριχτεί κανείς στην Κόλαση των «Άμελε Τσπουρου».

Τά φορτία τα παραδίδαν άλλοι στον Άπτάλη, σε απόσταση 4 ώρες και άλλοι στο Μερκέζ, ο άδρες από την Όρτου, για να μεταφερθούν και να παραδοθούν στο Κιόλλκιοι, όπου λειτουργούσε Γραφείο μ' έξοδα της Κοινότητας.

Κατάργηση εξευτελιστικού εύεργετήματος.

Το σύστημα συνέχισε λίγους μήνες, έως το Μάρτη του 1917. Ένα μήνα πριν, τον Φλεβάρη, έτυχε να βρίσκεται στα Κοτύωρα ο Βεχίπ Πιάδς, Διοικητής του Δ' Σ. Στρατού, με κέντρο το Σούδερη (Άντράς). "Ο οργανωτής και εκπρόσωποι της Κοινότητας τον παρακάλεσαν να επιθεωρήσει τη μεταφορά, που γινόταν έκεινο το πρωί. Μετά την επιθεώρηση, καβάλα στο άλογο, θέλησε ο Σωματάρχης να εκφράσει την ευαρέσκειά του. Μά πριν άρθρώσει τρείς λέξεις, τον πρόλαβε ο συνοδός του Γερμανός αξιωματικός, του σφύριξε δυο λόγια στ' ατί, και ή σκηνή έληξε! Δέν έπρεπε ο Βεχίπ ν' άνοιχτεί περισσότερο. Γιατί σε λίγο θ' άλλαξαν πάλι της τραγωδίας τα σκηινικά.

Στά πρόθυρα του έκπατρισμού.—Έκτόπιση χωριών.

Άρχινοσαν όριστικά πιά οι άπελάσεις στο έσωτερικό! "Η άρχή έγινε από τα έλληνοκατοικούμενα ή μικτά χωριά Κοτύωρων, όσα είχαν 8—10 χλμ. απόσταση από τα παράλια, στα τέλη του 1916. Έδω οι διαταγές ήσαν άπροκάλυπτες, δίχως προσχήματα. Έξορία ρητή, μαζική.

Έξορίστηκαν το Τεπέκιοι, Καγιάπαδη, Τελίκαγια, Άρπιάκιοι, Τουνάσουγι, Όλουκλου, Χαϊτάρ, Άλαντζούκ, Τιοτίουκλη, Ίναρα, Μετέτιχουρ, Οβάτιχουρ, Άρτούχ, Καρατάδ, Κούδοβα κλπ.

Τά χωριά τού Γιαϊλάγιουζι: Άλουτδόν, Κιαβούρπικι, Άρτας, Σινανλου, Άρμούτελη, Σεμέν, Γιούναλαν, (Ίνταλα), Καβάκλουτζα, Άχουρλου κλπ. καθαρώς έλληνικά όλα, έξορίστηκαν με τα 9 μήνες, στις άρχές του Σεβρη του 1917.

Έκτοπιμοί άνελέτητοι, καταστροφικοί. "Ολάκερα χωριά — όλα διασπάχτηκαν από τους περιόικους ή συχαριανούς Τούρκους, πριν ακόμα ξεκινήσουν οι έκτοπιζόμενοι. Τα ζώα και τα ύποστατικά τους κρατήθηκαν από τες Άρχές.

Έξανδραποδισμός άληθινός. Στους έξοριστους δέν επιτρεπόταν ή είσοδο στην πόλη. "Η έλεημοσύνη, το παραμικρότερο βοήθημα σ' εκείνους που τυχόν δραπέτευαν από τους τόπους της έξορίας και περιπλανόντουσαν στην πόλη, άπαγορεύτηκε με ρητή διάταξη και ποινή το Στρατοδικείο. Τί αίσχος! Τί βδέλυγμα ψυχικής έρήμωσης!

Άνάθεση της επιβίωσης στες έσώτερες ψυχικές δυνάμεις—κ' αίσιοδοξία.

Το χωριό Τεπέκιοι έξορίστηκε την παραμονή των Χριστουγέννων, 24 του Δεκέμβρη 1916. Άργά κατά το μεσημέρι.

Ύστερ' από πορεία 2—3 ώρες βραδυάστηκαν. Έστησαν τ' αντίσκηνα και κάθησαν.

"Ο Γέρος του χωριού, ο προσετός, ο «μειζέτερον», ο Νικόλας ο Τσουλφάς, καθότανε βυθισμένος σε φροντίδες και σκέψεις. Έξαφνα ή έκφρασή του πήρε κάτι από την αίσιοδοξία, κάτι από το γέλιο. Τράβηξε τρία ούζα «δοξαπατρί», άπανωτά. Κάλεσε γύρω του τα μικρά του χωριού. Έβαλε μπρός τους καταρτισμένους. «Έμπρός, τραγουδήστε μου λοιπόν τα Χριστούγεννα. Τραγουδήσαν τ' άμοιρα παιδάκια... για τελευταία φορά τα περισσότερα, τη Γέννηση.

"Ο Γέρος τα φίλησε. Και: «Σύρτε, άτόρα, ψάλτε έμπροστά σ' όλα τα τσατήρα. Τα συνθήεια—συνθήεια. Και όλα θά έρχουν καλά». Είπε και ξανακάθισε ξελαφρωμένος!

Οι χωριανοί άκουσαν μέσα στα κλάματα τη Γέννηση του Χριστού. Φίλησαν τα παιδάκια με

ό,τι είχαν πρόχειρο, Κι' άκοκοιμήθηκαν.

Το πρωί γιόρτασαν τη Γέννηση με τόν τρόπο τους. Και πήραν το δρόμο προς... τόν Χαμό!

Έκτοπισμός Πουλαντζακιωτών—Άύθερημητισμός Κοτυωριτών.

Τέλη του Δεκέμβρη του 1916 έκτοπιζόντουσαν οι Έλληνες κάτοικοι της Πουλαντζάκης. Έκαμαν σταθμό δυτικά τού ποταμίσκου Τζι-βίλ και μία ώρα περίπου έξω από την πολιτεία. "Η Πουλαντζάκη ήταν ή γειτονικότερη προς τα Κοτύωρα πολίχνη. "Η επικοινωνία άνέκαθεν, οι σχέσεις και φίλιες μεταξύ των κατοίκων ήσαν πυκνές. Κ' οι συγγενικοί δεσμοί όχι λίγοι. Μερικοί έξοριστοι, που διασέταν μεσα, εισχώρησαν στην πόλη και βολεύτηκαν γι' άρκετό καιρό, ώσπου να περάσει ή βαρυσειμωνιά. "Η μεγάλη όμωσ μάζα του λαού καθότανε στο ύπαιθρο. Κ' οι κακοκαιρίες κείνη τη χρονιά, και όπως πάντοτε σχεδόν τόν χειμώνα, ήσαν άγριες.

Και χαϊδεύει άπαλά τη μνήμη ή συγκίνηση, ή στοργή και τα γεμάτα παλμό έθνικής και πατριωτικής άλληλεγγύης δείγματα, που άναπτύξαν οι εχάισθητοι και φιλότιμοι Κοτυωριτες εκείνες τες μέρες. Συναγεσμός δάκαιρος είχε ξεσηκωθεί. Οι κατασκηνώσεις των τραγικών γειτόνων είχαν γίνει προσκύνημα. Με πρωτοβουλία της νεολαίας του τόπου, άπ' όσους με διάφορα μέσα παραμέναν ακόμα, οργανώθηκε προσωρινή Έπιτροπή Έπισιτισμού και βοηθημάτων. Ένεργήθηκαν έρανοι σε χρήμα, σε είδη. Κ' ή έπιτροπή έφοδίαζε, κάθε μέρα, τους έξοριστους, τους πιδ άπορους, με ψωμί, έλιές, τυρί, διάφορα τρόφιμα, φανέλες, ρούχα...

Χαρακτηριστικό είναι το έξης: Σε λίγες μέρες οι έκτοπιζόμενοι ξεκίνησαν για το Έσωτερικό. Μά ξεόσασε θύελλα βαρειά. Χιονί πυκνό έπεφτε συνέχεια. Και άμεσα πρόβαλε το θλιβερό έρώτημα: «Τί θά γίνουν οι άθελήτοι στρατοκόποι μας, οι έξοριστοι; Θά πνιγούν. Πρέπει να σωθούν». Και άμέσως σχηματίστηκαν όμιλοι. Πήραν άδεια από την Άστυνομία. Νοίκιασαν άλογο, μούλάρια. Και κίνησαν να φτάσουν τους έξοριστους, να τους φέρουν πίσω. Να τους βολέψουν, ώσπου να κόψει το κακό, στην άκρην συνοικία της πόλης, όπου...

Το πράγμα έκαμε άσθητη στους ανθρώπους της Έξουσίας, στους Τούρκους πολιτικούς παράγοντες του τόπου. Διαταγή άπαγορευτική τους γύρισε πίσω, μετά μια-δυο ώρες τους ένθουσιασμένους νέους. Κι' αφέθηκαν οι έξοριστοι να λύσουν μόνοι τους τες διαφορές τους με τη θύελλα...

Ταυτόχρονα έξορίστηκαν και οι κάτοικοι της γειτονικής κομόπολης Άπτάλ.

"Η καταστροφή των χωριών μας.

Οι έξοριστοι χωρικοί μας, με τες εξαντλητικές πορείες στες άπεραντες εκτάσεις του έσωτερικού, με σκόπιμες μετακινήσεις κάθε τόσο, με το κακόβουλο επίμετρο, τη στρατολογία των νέων και των άντρων άπ' άνάμεσά

τους, έξοντάθηκαν όλοι σχεδόν! Ζήτημα άν επιζήσαν τα 10 οο. Πώς να επιζήσουν; "Ο σαδισμός των σφαγάνων δέν έλειψε να θέσει σ' ένέργεια και άλλο μέτρο: Μέσα στην καρδιά του χειμώνα, στη σκληρή παγωνιά της ένδοχώρας, στρίμωνε τους έξοριστους μας στα ζεστά τουρκικά χαμάμια, τους έβαζε, άνεξέταστα, κι' από μία ένωση, άντιτυφική τάχα, και, κουρελιάρηδες και γυμνοί καθώς ήσαν, τους έβαζε άμεσα σε πορεία, για άλλους προορισμούς...

Μέσα στην άπεραντή δυστυχία έκαναν φτερά—κάπου, κάπου—και τ' άνθρώπινα αισθήματα. Μητέρες άφηναν τα μωρά στον δρόμο και συνέχιζαν τόν Γολγοθά της πορείας...

"Όσοι με χίλια βάσανα έπιστρέψαν και καταφύγανε κρυφά, στην πόλη, ήσαν έλείπια άξιοθρήνητα. Πρισμένοι, παραμορφωμένοι, γυμνοί, πανάθλιοι.

"Η συγκινημένη έθνική ψυχή του τόπου, το ίδιο ταλαιπωρημένη κι' ατί, έκανε, με κίνδυνο της, ό,τι μπορούσε για να μετριάσει τη φρίκη της δυστυχίας τους.

Ύπαίτιοι της κακουργίας—μιά χούφτα μεγιστάνες.

Και να σκεφτεί κανείς, ότι όλη αυτή ή άνθρώπινη συμφορά σκαρωνόταν δίχως λόγο κανένα, με την κακούργα έπιστημονική καθοδήγηση των πολιτισμένων! άγριανθρώπων της γερμανικής Εδρώπης, και για την ίκανοποίηση του αισθητήματος—διάβαζε του συμφέροντος—μιάς χούφτας μεγιστάνων και στρατοκρατών Τούρκων, αίσχρων έκμεταλλευτών και αυτοθ του τουρκικού λαού, που τόσο κι' ο Γιδιος δεινοπάθησε μέσα στον πόλεμο του 1914—18, και που, με τες πανάθλιες αυτές ένέργειες τόν εξαγρίωναν και του φανάτιζαν την ψυχή του, —κέρδος του μοναδικού και θλιβερού, από την όλη αυτή αίσχηρή υπόθεση. Βέβαια! Δέν έλειπαν τα προκαλήματα του Έγκλήματος: «Στρατιωτικοί λόγοι»,—Κουραφέζελα!

Οικονομική έξόντωση—Ξεπούλημα—Έπαλήθεψη σωβινιστικών κρωγμών.

"Ο πόλεμος συνεχίζεται άδυσόπητος. Τα σύννεφα γύρω στην Έθνική ύπαρξη πυκνώουν όλοένα.

"Η κατακαυμένη μάχη άγορά δέν ειχ' έφρευθεί ακόμα έκει. "Όμως ο τρελλός χορός του ύψωμου των τιμών, ή έλλειψη τροφίμων στην άλλοτε πλούσια σε είδη διατροφής πόλη, έπαιρνε τρομαχτικές διαστάσεις. Καλαμπόκι δέν υπήρχε. "Η μερίδα που έδιναν με δελτίο—βειικά—οι φούρνοι, άνεπαρκέστατη. Έφτιασε μια όκιά άλευρο, ύποκτη κατασκευής, να πουλιέται μια χάρτινη λίρα.

Καταντήσαμε αίσίως στο ξεπούλημα: Έπίπλων, ρούχων, χάλκινων σκευών—και ειχε τόσα πολλά ο τόπος, έκαουτοδς με τα χάλκουργεία του, όλα Έλληνικά. Και οι Τούρκοι, ντόπιοι κι' άλλομεριτες άγόραζαν, άντι πινακίου φακής. "Ο θηριώδικος κρωγμός: «Χέρ νά Κιονά Ιοε άλατζάγιζ» πλησίαζε στην τελευταία φάση της επαλήθεψής του.

Βασικά σχέδια Σατανᾶ.

Γνωστά, βέβαια, ἦσαν τὰ σχέδια. Μὰ δὲν τὴν ξεχνᾶω τὴν φρίκη ποὺ αἰσιάνθηκα, ὅταν μιά μέρα ἕνας ἀξέστος Τούρκος, ποὺ τὸν περιποιόμουν στὸ Στρατιωτικὸ Νοσοκομεῖο τοῦ τόπου μας, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1915, ὡς νοσοκόμος, ἀφοῦ μοῦ διηγήθηκε τὲς ἀρμενικὲς σφαγές, ποὺ μέσα στὴν πανδασία τους ἀρρώστησε, μοῦ εἶπε ἀφελέστατα, γιὰ νὰ μοῦ δείξει, ὁ φτωχὸς, τὴν εὐαρέσκεια καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη του γιὰ τὲς περιποιήσεις μου: «Τὸ καλὸ ποὺ σοῦ θέλω. Ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ θὰ βροῦνε τὴν τύχη τῶν Ἀρμένιων, ἂν δὲν πάρουν τὴν μεγάλη ἀπόφαση. Τὸ Κράτος εἶν' ἀποφασισμένον νὰ ἔχει μέσα του μόνο Τούρκους, Μουσουλμάνους. Μᾶς τὸ λέει ὁ «πατριῶτης» βατᾶν Περβέρ, ποὺ συχνὰ μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν πολιτεία στὰ χωριά μας»...

Ἐκτοπισμὸς μὲ δόσεις...

Καὶ τὸ κακὸ δὲν ἄργησε νὰ ξεσπάσει. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1917 ἔφτανε ἡ μοιραία διαταγὴ τοῦ Στρατ. Διοικητῆ Δ' Σ. Στρατοῦ Βεχίπ — Παδᾶ, ἀπὸ τὴν ἔδρα του Ἀντράζ (Σούδεχιο), τῆς περιφέρειας Σεπὶν Καραχισάρ (Νικόπολης) τοῦ Πόντου. Τὸ περιεχόμενον ἦταν νὰ ἐξοριστοῦν ἀμέσως, ὑπὸ τὸν τύπον στρατιωτικῆς θητείας, ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ νέοι καὶ ἄντρες ἀπὸ 18 ἕως 55 ἐτῶν, ἔστω καὶ ἂν πληρῶσαν δυὸ ἢ τρεῖς φορὲς ἀντισήκωμα. Ἐξαίρεση γινότανε στοὺς στρατευσίμους, ποὺ εἶχαν ἀναρρωτικὴ ἄδεια, ὅπου νὰ λήξει ἡ προθεσμία τῆς. Κακὸ πράμα οἱ τύποι, βλέπεις. Ὡστόσο χρειάζονται οἱ ἔρμοι. Βέβαια. Συσκεπάζουν τὸν δόλο, τὸ ἐγκλημα...

Σὲ λίγες μέρες ἐκτελέστηκε. Ὁ τόπος ἐρημώθηκε. Ἐμείναν τὰ γυναικόπαιδα καὶ γέροντες τῶν 55 ἐτῶν.

Ἀπαλλαγὴ ἔπαιρναν ὅσοι εἶχαν κολλιεργημένα χωράφια, 500 στρέμματα καὶ ἄνω. Μὰ ποῖος εἶχε; Εἶπαμε...οἱ τύποι. Ὅλα κι' ὄλα! Ἀντίγραφο τῆς διαταγῆς πύρθηκε ἀπὸ Τούρκο δημόσιο ὑπάλληλο τῆς Στρατολογίας, μὲ τὸ γνωστὸ κόλλο. Στὸ τέλος πρόβλεπε καὶ γιὰ τὰ γυναικόπαιδα... «Γιὰ ὅλους τοὺς ὑπόλοιπους Ρούμ, θὰ ἔχετε σύντομα ὁδηγίεις μας μὲ ἄλλη διαταγὴ».

Στρατοκράτισμα καὶ διακωμώδηση ἐκτεπισμῶν.

Δὲν ἔμνε ἀμφιβολία. Βαδίζαμε ὀλοταχῶς πρὸς τὸν ἀφανισμό. Κάθε ἐπιστρατευμένος, κάθε Ἕλληνας ποὺ παρᾶμενε, τὸ ἤξερε καλὰ κιά. Καὶ ἡ ἀντίδραση δὲν ἄργησε. Σὲ λίγες μέρες ὁ τόπος ἦτανε γεμάτος ἀπὸ φυγόστρατους. Πλείστοι, οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ στάλθηκαν στὸ Ἐσωτερικὸ, δραπέτεψαν,

γύρισαν, κρύφτηκαν. Ὅλοι πρόσμεναν εὐκαιρίες νὰ δραπέτεψουνε στὴ Ρωσσία. Πυρστωδὴκη ἦτανε ἡ κίνηση γιὰ τὴν ὀργάνωση ἀποστολῶν.

Τὸ διάβημα γιὰ τὸ λυτρωμὸ.

Ἄλλὰ κι' ἄλλοιῶς δὲν καθήσαμε ἡμέρημοι. Τὸν Ἰούλιο, ὅταν ἔφυγε μιά βάρκα μὲ φυγόστρατους, τὸ ἀντίγραφο κείνο, σὲ τουρκικὰ καὶ σὲ μετάφραση ἑλληνικὴ, δόθηκε στὸν δάσκαλο τῆς Κοινότητος Θ. Σ. ποὺ τὸ φύλαξε καταλλήλως, γιὰ νὰ τὸ ὑποβάλει, μόλις φτάσει, στὸ Μητροπολιτικὸ Τραπεζοῦντας Χρυσάνθο, μὲ τὴν παρακλήση νὰ ἐνεργήσει σὲ τὴν Στρατιωτικῆς Ἀρχῆς, νὰ σταίλουν Στόλο, νὰ παραλάβει τὸν πληθυσμὸν...

Ὁ Χρυσάνθος πήρε—ὅπως φαίνεται—ὑπόψη τὶς πιθανὲς ἀνεπίειες ποὺ θὰ εἶχε ἕνα τέτοιο γεγονός καὶ γιὰ τὲς ἄλλες παραθαλάσσιες πόλεις τοῦ Πόντου καὶ δὲν ἔκρινε σκόπιμον νὰ προβῆι στὸ διάβημα. (Συνεχίζεται)

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Γιὰ τὰ «Χρονικά Κοιτύρων».

Λάβαμε καὶ δημοσιεύομε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

Κύριε Διευθυντά,
Παρακολουθῶ μετὰ ζωντοῦ ἐνδιαφέροντος τὰ κατ' αὐτὰς δημοσιεύομενα «Χρονικά Κοιτύρων» καὶ συγγαίρω τὸν συγγραφέα αὐτῶν, τὸν μετριοφρόνον ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Ι. Σ. κρηπτόμενον, ὅτι πιστῶς καὶ φιλαλήθως ἐξιστορεῖ τὰ περὶ συνοικισμοῦ αὐτῶν [Χρ. τοῦ Πόντου, τεύχ. 13, σελ. 296], διότι ὅτε τῷ 1891 μετὰ τοῦ τότε ἐπόπτου τῶν Δημ. Σχολείων τῆς ἐπ. Χαλδίας κ. Ἡλιοῦ Ἀνθοπούλου ἐξήλθομεν εἰς τὸ ποτάμιον Τζιζιερές πρὸς παρακολούθησιν τῶν καθιερωμένων θερινῶν ἐξετάσεων συνέντευον ἐν τῷ χωρίῳ Σαραντάρ' γέροντα ὀδοηκοντούτην, ὅστις εἰς ἐρώτησίν μου περὶ τοῦ βιοπορισμοῦ τῶν κατοίκων τῶν ποταμίων Τζιζιερές καὶ Κιουρτανίου κατὰ τὸν χειμῶνα μοι εἶπεν, ὅτι τὸν χειμῶνα οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων κατήρχοντο εἰς τὰς παραλίους πόλεις χάριν βιοπορισμοῦ, ὡς ἐπικράτει συνήθεια ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς πόλεως Κοιτύρων, πρὸ τοῦ 1870, κατήγοντο 3 οἰκογένειαι ἐκ τοῦ κ. Παπαβράμ, 2 ἐκ τοῦ χωρίου Σαραντάρ' καὶ 1 ἐκ Λετσούχ' τοῦ αὐτοῦ ποταμίου μετερχόμενοι τὸν σιδηρουργόν, σαγματοποιὸν καὶ ὑποδηματοποιόν. Τούτους ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι ἐκ διαφόρων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας, ὅπου διὰ τὴν παῖσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν μεταλλείων, ὁ ἐκεῖ συσσωρευθεὶς ἑλληνισμὸς ὡς χεῖμαρρος ἐξεκύθη εἰς ὅλην τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἐσχημάτισε πολλὰς ἀκμαίας καὶ εὐάνδρους Κοινότητας.

Γ. Δ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΧΑΛΔΙΑΣ *

ΤΟΥ Γ. Θ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗ (ΚΑΝΙ)

Κελλία (τό) ἔρειπωμένον χωρίον ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ποταμοῦ Σίδης ἢ Τσίτες.

—**Κροσέδες (τὰ)** Χωρίον, ἄλλοτε Ἑλληνικὸν καὶ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ρώσων τοῦ 1829 μεταναστευσάντων τῶν κατοίκων εἰς Ρωσσίαν συνφικισθὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκ τῶν περὶ ἐκεῖ χωρίων. Κεῖται μίαν ὥραν μακρὰν τὸν ὁμῶν ὄρους, ἐξ οὗ πηγάζει εἰς βραχίον τοῦ π. Λύκου καὶ ἔχει 250 οἰκογενείας. Ἀνήκει εἰς τὴν περιφέρειαν Κελλέτ' καὶ κεῖται ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Ἀργυρουπόλεως—Ἐρζιγγιάν.

—**Κροῦτιούν (τό)** Ἐν ἐκ τῶν τμημάτων τῆς ἐπ. Χαλδίας, διαφιλονικηθὲν μετὰ τῶν μητροπόλεων Χαλδίας, Τραπεζοῦντος καὶ Νεοκαιοσαρίας κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19 αἰῶνος καὶ ἐπιδικασθὲν τῇ Χαλδίᾳ. Εἶναι ἔδρα μουνητήριου (ἐπάρχου) καὶ ἔχει 50 χωρία κτηνοτροφικά, ἐξ ὧν τὰ ἐξῆς εἶναι χριστιανικά: ἡ Δέσμαινα, Σαρουπαλά, Γαρακαγιό, Πέκτελα καὶ Ἀκτζάλ. Διαρρέεται ὑπὸ ποταμίου συμβάλλοντος μετὰ τοῦ ποταμίου Ἀμερικάντων παρὰ τὴν Τσιτέραν, ὅπου ἡ χειμερινὴ ἔδρα τοῦ Ἐπάρχου καὶ χύνεται εἰς τὸν Κάνιν ποταμόν. Ἐπειδὴ παρέλειψα νὰ σημειώσω ἐν τοῖς προηγουμένοις περὶ τοῦ χωρίου Σαρακαγιό, δηλῶ ὅτι ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς σιγγιλίοις ἄγνωστο ὡς Γαργαριῶν καὶ Δαργάσαινα καὶ εἶχε 120 οἰκογεν. ὁμογενῶν καὶ ναὸν τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Οἱ κάτοικοι τοῦ Κιουρτανίου κατέρχονται τὸν χειμῶνα εἰς τὰς παραλίους πόλεις τοῦ Εὐξ. Πόντου καὶ μετερχονται διάφορα ἐπαγγέλματα. Δυστυχῶς τὴν περιφέρειαν ταύτην ἀπὸ ἀρχαίων χρόνων μαστίζει ἡ ληστεία, διότι συνορεύει μὲ τὴν χώραν τῶν Τσαπνίδων, τῶν ἀρχαίων Σάνων.

—**Καβούρ - δάγ (τό)** ἦτο ὄρος τῶν ἀπίστων, διὰ τὸν ἔνδοξον ἐκεῖ θάνατον τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν προσπιστῶν τῆς πατρίδος, ὧν οἱ ἑναπομείναντες κατέφυγον εἰς τὸ Παλαικαστρον τοῦ π. Νιβαίνης, ὅπου ἔδρον ἐντὸς σπηλαίου τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον διὰ τῆς πυρκαϊᾶς ὑπὸ τῶν Τούρκων πρὸ τῆς θύρας τοῦ σπηλαίου καὶ ὧν τὰ ὅσα μέχρι τῶν ἡμερῶν μας διεκρίνοντο. Ἐχει ὕψος 2500 μέτρων καὶ πλούσια μεταλλεῖα ἀργύρου. Συνέχεια αὐτοῦ εἶναι τὰ ὄρη Ἁγ. Παῦλος καὶ τὸ Καγκέλ'.

—**Κίρκ - Παυλίν (τό)** ἡ τῶν Τεσσαράκοντα Παύλων, ἀρχαίων παραμειθὲν μεταλλεῖον Βυζαντινῆς ἐποχῆς διὰ τὸν ἐκ καταπτώσεως φόνον τῶν αὐτόφθι' ἐργαζομένων 800 μεταλλουργῶν, ἐξ ὧν οἱ 40 ἔλεγοντο Παῦλοι. Ἀπέχει 1/2 ὥραν πρὸς Δ' τῆς Ἀργυρουπόλεως (ὄρα καὶ Ἀρχεῖον Πόντου τόμ. Β' σελ 147 ἐν λέξει Ἀργυρουπόλεως).

—**Κιμιδχανέ (ἡ)**. Ἡ Ὀμήρου «Ἀργύρου γενέθλη», τουρκικὴ ὄνομασία τῆς Ἀργυρουπόλεως.

—**Κοιτύλα (τὰ)** Χωρίον ὁμογενὲς μένον ἐν τῇ περιφερείᾳ Κελλέτ' καὶ ἀνήκον τῇ ὑποδιοικήσει Ἀργυρουπόλεως μὲ δύο ἑνορίας καὶ ναὸν τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου ἔχει οἰκογενείας 70 ὄμ. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν περιφέρειαν Κοζάνης.

—**Κίρικλη καὶ Γουρουχλί**. Τουρκικὸν χωρίον ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ἐκ Κροσέδων ἐντεῦθεν ῥόντος ποταμίου καὶ τοῦ ποταμίου Ρέξενας μὲ ἐρείπια βυζαντινοῦ ναοῦ καὶ φρουρίου. Διάστημα διὰ τὰς ἀκονόπετρας αὐτοῦ καὶ ἀπαισιον διὰ τὸν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ φόνον τῶν ἐξ Ἀργυρουπόλεως καὶ Τραπεζοῦντος Ἀρμενίων τοῦ 1915.

—**Κορι - παδίν (τό)** τῆς Ἀργυρουπόλεως ἑνορία Τουρκικὴ καὶ γέφυρα εἰς 10 λεπτῶν ἀπόστασιν τοῦ Ταλταπάν, ἐνθα τὸ Νέον Διοικητήριον μὲ 20 ὄθωμ. οἰκογενείας.

—**Κορι - παδίν (τό)** τῆς Ἀρδάσης, σταθμὸς ταχυδρ. καὶ χωρίον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ποταμίου Ζύγανας, ὅθεν ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς εἰς Τραπεζοῦντα.

—**Κοδῶ (τό)** καὶ Κοδῶα καὶ Κοβῶα Τμήμα τῆς διοικ. Ἀργυρουπόλεως, ὑπαγόμενον ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν μητρόπολιν Θεοδοσιουπόλεως μὲ τὰ ἐξῆς χωρία καὶ ὁμώνυμον ποτάμιον: Καρμούτ', Σούτωνοι, Κουρί, Καστρικέτα, Γαρακιζέντεν, Σουλαμίσι ἐν ὅλῳ 120 οἰκογένειαι ὁμογενεῖς.

—**Κόπ' (τό)** Ὀροσειρὰ ἐν τῇ ἑνορίᾳ Ἁγ. Ἰωάννου τῆς Ἀργυρουπόλεως μὲ μεταλλεῖον.

—**Κουρκουλέτσον (ὁ)** ὁ ὑπερὸ τῆν ἑνορίαν τῆς Παναγίας τῆς Ἀργυρουπόλεως καὶ διάτρητος ἐκ μεταλλεῖων βράχος. Ἡ ὄνομασία του ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἐπιχωριάζοντος ῥήματος κουρκουλέω=σκεπάζω, καλύπτω, διότι φαίνεται ὡς καλύπτων τὴν ἑνορίαν.

—**Κόρη - Ἄννα (ἡ)** χωρίον ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀρδάσης. Περιφνημον διὰ τὸν ἐκεῖ γενόμενον φόνον τῆς τελευταίας βασιλοῦσιν Ἄννης Δαβίδ Κομνηνοῦ, μὲ πολλὰ ἐρείπια ναῶν καὶ φρουρίου καὶ 70 νῦν τουρκικὰς οἰκογενείας.

—**Κῆπος ἢ Παχτόπον (τό)** χωρίδιον ἐκ 15 οἰκογενειῶν καὶ ναὸν τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ π. Ρυακίου.

—**Κοιτύλα (τό)** Παχταῶ, σήμερον τουρκικὸν χωρίον ἐκ δύο ἑνοριῶν μὲ 50 οἰκογενείας εἰς τὸ ποτ. Ἄτρας ἢ Καραμουσταφᾶ μὲ λαμπροὺς κήπους. Ἀπέχει τῆς Ἀργυρουπόλεως 2 1/2 ὄρας. Ἐχει καὶ ἐρείπια Βυζαντινοῦ φρουρίου. Ἐχει καὶ πολλοὺς καὶ ὄραιους κήπους.

(Συνεχίζεται)

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον τεῦχος.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΟΙΝΗΣ

9.

Το Έυγενούλας.

Ἡ Ἐυγενούλα ἡ μικρὴ κ' ἡ μικροπαντρεμένη,
 π' εἶχεν τὰ σπίτια τὰ ψελά, τ' αὐλὲς τὰ μαρμαρένια
 καὶ τὰ παραθυράκια τες διπλομανταλωμένα,
 ἔξιβεν κ' ἐκαυκίσκουτον: «Τὸ Χάρον κ'ι φοοῦμαι.
 5 Ἔχω τὰ σπίτια μου ψελά, τ' αὐλὲς μου μαρμαρένια
 καὶ τὰ παραθυράκια μου διπλομανταλωμένα.»
 Σὰν τ' ἄκουσεν κι ὁ Χάροντας, βαρεῖα τὸν κακοφάνθη.
 Εὐτύς πουλὶν ἐγένηκε, 'ς σὴν Ἐυγενούλαν πᾶει
 ἐπῆγεν καὶ ἐπάτησεν τὸ σπῖτιν το' Ἐυγενούλας.
 10 Ἡ Ἐυγενούλα ἔπεσε στοῦ Χάρου τὸ κρεβάτι.
 Πᾶν κ' ἔρκουνταν οἱ γιατροὶ καὶ γιάτρεμαν κ'ι παίρει —
 κανεὶς γιατρὸς δὲ βρέθηκε, νὰ γιάν' ἡ Ἐυγενούλα.
 Ἐμπαίν' κ' ἐβγαίνου οἱ γιατροὶ κ' ἐκείνε ψυχομάχει —
 15 ἔμπαίν' κ' ἐβγαίν' ἡ μάνα τες, μυρολογᾶ καὶ κλαίει.
 «Μάνα μ', σὰν ἔρτει ὁ Κωσταντῆς, νὰ μὴν κακολογήσεις.
 Δὸς τον ἄς φάει, δὸς τον ἄς πιεῖ, δὸς τον ἄς ξιφαντώνης.
 Δὸς τον δυὸ ποκάμισα καὶ δυὸ μαῦρα μαντήλια,
 νὰ πὰ νὰ δει τίς ἔμορφες, νὰ πάρει ἄλλη γυναῖκα.»

10.

Λάλησεν τὸ τραντάφυλλον κι ἀπ' τ' ἀγκαθιοῦ τὴ ρίζα:
 «Χαθῆστε, βρωμοχόρταρα, κ' ἐγὼ μυρίζω κάλλια.
 Τὸ Μάη τὸ μῆναν ἔρχομαι, τὸ Μάη τὴν ἐβδομάδα.
 Ἐμὲν κάνουν ροδόσταγμαν καὶ στὰ κανιά⁽¹⁾ μὲ βάλλον,
 5 ροδοσταγμίζου τὸ Χριστόν, τὴν κυρὰ Παναῖα.»

11.

Ἄλα τὰ κάδτρια χαίρουσαν κι ὅλα βάλλουσαν παιγνούδια
 κι ὁ Ζούνουκος δὲ χαίρεται καὶ εἶναι πικραμένος.
 «Ζουνούκο, γιὰ δὲ χαίρῃσαι καὶ δὲ βάλλῃσαι παιγνούδια;
 5 Ζουνούκο, γιὰ δὲ χαίρῃσαι καὶ εἶσαι πικραμένος»
 «Σὰν τί καλὸ 'χω νὰ χαρῶ καὶ νὰ βάλω παιγνούδια⁽²⁾;
 Σὰν τί καλὸ 'χω νὰ χαρῶ, νὰ μὴ 'μαι πικραμένος;
 Τὸ Κιλπίρι'νι⁽³⁾ πῆρανε κ' ἐμένα φοβερίζου.
 Στριῖας μὲ δέρνει ὁ πρίγκηπας, πελάγου ἡ Πουμπουλίνα.
 Πέφτουσαν κανόνια σὰ βροχὴ καὶ πόμπες σὰ χαλάζι,
 10 πέφτουσαν τὰ λιανοτούφεκα σὰν ἄμμος τῆ θάλασσης.»

(1) Κανιά=κάνιστρα, κανίσκια.

(2) Ὁ στίχος ἀετὸς λέγεται καὶ σὰν παροιμία, πού τὸ νόημά της εἶν' εὐκολο νὰ τὸ καταλάβει κανένας.

(3) Ὑπάρχει καὶ ἡ παροιμία «Ἐχάσαμε τὸ Κιλπίρι'νι!», πού τὴ λέει κανεὶς ὅταν, μὲ τὸ νὰ μὴν ἔκαμε μιὰ δουλειὰ ἢ μὲ τὸ νὰ μὴν πῆγε κάπου, ἔχασε κάποιο ὕλικὸ ἢ ἠθικὸ ὄφελος, γιὰ τοὺς ἄλλους ὑπολογισμό, γιὰ τὸν ἴδιον ὅμως ἀσήμαντο.

12.

Πᾶν τὰ πουλάκια στὴ δροσιά κ' ἡ λυγερὴ στὴ βρούση,
 παίρνω κ' ἐγὼ τὸ μαῦρο μου καὶ πᾶω νὰ τὸν ποτίσω.
 Βρίσκω μιὰν κόρη κ' ἔπλυνε σὲ μαρμαρένιες γούρνες.
 5 Λίγο νερὸ τὴν γύρεψα, νὰ πῶ ἐγὼ κι ὁ μαυρὸς μου.
 Σερᾶντα τὰ δῖα ἔσουρνε κι ἄλλα σερανταπέντε
 κι ἀπάνου στὰ σερανταδυὸ καὶ στὰ σερανταπέντε,
 ἡ κόρη ἀνεστέναξε κ' ἡ κόρη ἀναστενάζει.
 «Τ' ἔχεις, κόρη μ', καὶ θλίβεσαι καὶ βαριαναστενάξεις»
 «Ἔχω ἄντρα στὴν ξενιτιά καὶ λείπει χρόνους δέκα
 10 καὶ ἄλλα δυὸ τὸν καρτερῶ, καλόγρια νὰ γένω
 καλόγρια θεὸ νὰ γινῶ, τὰ μαῦρα νὰ φορέσω.»
 «Κόρη μ', ἄντρα σ' ἐπέθανε στὴς Πόλης τ' ἀργαστέρια
 κ' ἐγὼ τὸν δάνεισα πανὶ κ' ἦρθα νὰ μοῦ πληρώνης.»
 «Κι ἂν τὸν ἐδάνεισες πανὶ, ἐγὼ νὰ σοῦ πληρώσω.»
 15 «Ἐγὼ τὸν δάνεισα κερί κ' ἦρθα νὰ μοῦ πληρώνης.»
 «Κι ἂν τὸν ἐδάνεισες κερί, διπλὰ νὰ σοῦ πληρώσω.»
 «Κ' ἐγὼ τὸν δάνεισα φιλί κ' ἦρθα νὰ μοῦ πληρώνης.»
 «Κι ἂν τὸν ἐδάνεισες φιλί, πᾶνε νὰ σοῦ πληρώσει.»
 «Κόρη μ', ἄντρα σ' ἐγὼ εἶμαι, ἐγὼ εἶμαι κι ὁ καλὸς σου.»
 20 «Ψέματα λές, μαργιόλου γυιέ, ψέματ' ἀποκρινέσαι.
 Μῆς μου σημάδια τῆς αὐλῆς κ' ἐγὼ νὰ σοῦ πιστέψω.»
 «Ἐλιὰν ἔχεις στὴν αὐλία σου καὶ μέσ' στὸ περιβόλι.»
 «Ψέματα λές, μαργιόλου γυιέ, ἡ γειτονιά σου τὸ 'πε.
 Πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ κ' ἐγὼ νὰ σοῦ πιστέψω.»
 25 «Χρυσὸν καντήλα κρέμεται στὴ μέσην τοῦ σπιτιοῦ σου,
 τ' ἀνάβεις καὶ στολίζεσαι καὶ πᾶς στὴν ἐγκλεσία.»
 «Ψέματα λές, μαργιόλου γυιέ, ἡ γειτονιά σου τὸ 'πε.
 Πές μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ, ἂν εἶσαι κι ὁ καλὸς μου.»
 «Ἐλιὰν ἔχεις στὴν κάρδια σου, ἐλιὰ στὸ μάγουλό σου
 30 κι ἀνάμεσα στὰ στήθεια σου τ' ἄστρο μὲ τὸ φεγγάρι.»
 «Ἐσὺ εἶσαι ὁ ἄντρας μου, ἐσὺ εἶσαι κι ὁ καλὸς μου.»

I. Τ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ΣΑΤΙΡΙΚΟ ἸΜΕΡΑΣ

Ἀπαγγελία ΜΑΡΙΑΣ I. ΣΑΡΑΦΙΔΗ

Σίτα ψύλλιζα τὴν γραῖαν ἠῦρα καὶ -ν-ἔναν ψύλλον,
 ἀτόσον καὶ τρανὸς ἔτον καὶ ὅσον ἕναν ὄκυλον.
 Ἔσουρα τὸ τῆουφρέκι μου κ' ἐσκότωσα τὸν ψύλλον
 καὶ τὸ μάτ'ν ἄτ' ἐλάγχεψεν καὶ ὅσον ἕναν μῆλον,
 τ' ἰντέρα τ' καὶ τ' ἀλείμματα τ' ἐκῆσαν ἐφτὰ γάτ'α.
 Ἔπλυσα κ' ἐξερίασα κ' ἐποίησα τα χαλάτ'α.
 Ἐπῆγα ἐγὼ ἐπούλτσα τα, ρίζα μ', κι ἀπέσ' σὴν Πόλην,
 ἐγέμ' ἰαγκίντ'ς καὶ πλούσιος καὶ ἄμουν τὸν Νεμλόγλην.
 Ἐκ'σεν ἄτο κι ὁ βασιλᾶς κ' ἐποίησ' ἐμέναν φίλον,
 Ἐποίησ' ἐμέναν ζαπτιὲν ἀπᾶν' καὶ κὰ σὸν ψύλλον.
 Σίτα γύριζα σὸ παζάρ' καὶ ἡ κῆσέ μ' ἐχάθην.
 Γιὰ τὸν ψύλλον ἂν ἐρωτᾶς, ἄσ' σὸ μολύβ' ἐδάθην.

E. ΞΕΝΙΤΑΣ

ΔΙΣΤΙΧΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ

Συλλογή (Δ.Κ.Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

- 432 Ἄφκὰ σὸ σπαλερόπο σου, εἶν' δύο σακκουλόπα
πῶς εὐτάς καὶ φουσκώντες ἄτα, γίν'ντανε τουλουμόπα.
- 33 Ἄφκὰ σὸ σπαλερόπο σου, ντό εἶν' ἄτα ντό σεῖουν;
δέσον τὸ σπαλερί σ' καλά, φοοῦμαι γιάμ κυλιούν!
- 34 Ἄφκὰ σὸ σπαλερόπο σου περδίκας λαταρίζ'νε;
σ' ἄλλουνοὺς ἄγρρα φαίν'ντανε, ἔμειναν ἐγνωρίζ'νε.
- 435 Ἄφκὰ σὸ σπαλερόπο σου, πουλλόπα εἶν' κουμμένα,
'κὶ ἀφήτης ἄτα νὰ κεληθοῦν, φυλάτ'ς ἄτα δεμένα.
- 36 Ἄφκὰ σὸ σπαλερόπο σου πουλλόπα κρεμαγμένα
σῆ σπαλερί σ' τὰ δέματα, εἶς ἄτα τυλιγμένα.
- 37 Ἄχαρον ὁ [κεμεντζειζής], ὀλόρθα ἐκοιμέθεν
ῶσα θ' ἐκαλογνέφριεν, ἀφκάκαικα εὐρέθεν.
- 38 Ἄχ, ἐγκλησόπον ἔμορφον, θὰ χτίζω σ' Ἀεβῆμαν
ἦμποιος θὰ χαλάν' ἄτο, ἄς ἔχ' ἄτος τὸ κριμαν.
- 39 Ἄχ! ἐγκλησόπον ἔμορφον μὲ τ' ἄσπρα τὰ περβόλα
χτισμένον ἄπεσ' σὸ λιθάρι' καὶ ὀλόρθα τεβόρα.
- 440 Ἄχ, μέλι μ' καὶ δεκέρι μ', ἄχ, μέλι μ' καὶ δεκέρι μ'
ἀπόψ' ῶσα ἐμέρωσεν, ἐκείσ'ν' ἄπάν, σὸ χέρι μ'.
- 41 Ἄχ, οὐρανέ μ', γιὰ πρόσταξον, νὰ χὰτ' ἢ κακοσύνα
νὰ ἔρτ' ἄμον τὸ πρωτιζ'νόν, ἐγάπ' κ' ἢ καλωσύνα.
- 42 Ἄχ, οὐρανέ μ', ντ' ἐποῖκα σε καὶ φέρτε με δυσκολίας
ἐλέπ'ς με βαθανίουμαι, πῶς βάσιτᾶ ἢ καρδία σ'.
- 43 Ἄχπάσκουμαι καὶ μαναχὸς μακρὰ σὴν ξηνητιάν,
τρουγόνα μ', ἔλα μὲ τ' ἔμειν, νὰ φτάς με συντροφίαν.
- 44 Ἄχπάσκουμαι καὶ σὰ μακρὰ, σὴ Ρουσιάν θὰ πάω
ἀφήνω σ', ἄρνιμ', μαναχόν, τρανὸν κριμαν ἐφτάω!
- 445 Ἄχπάσκουμαι νὰ ἔρχουμαι, ἔκ' ἔρχεσαι μετ' ἔμειναν,
τὰ σεβταλούκια ντ' ἐποῖκα, ἐπήγανε χαμένα.
- 46 Ἄχπάσκουμαι νὰ ἔρχουμαι, τὸ σεβταλούκ' ἔκ' ἀφήν' με,
ἐτῶκεψεν σὸ καρδόπο μ' καὶ πολεμᾶ νὰ γλύν' με.
- 47 Ἄχπάσκουμαι νὰ ἔρχουμαι τὸ σεβταλούκ' κρατεῖ με
ἐγόνεψεν σ' ὀμία μου καὶ ὄσον πάει καὶ πατεῖ με.
- 48 Ἄχπάσκουμαι νὰ ἔρχουμαι, φοοῦμαι κάτ'ς σοεῦ' με
καὶ ἂν χάνταν τὰ παράδας-ι-μ', ἄλλο τσί θὰ σοεῦ' με!
- 49 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, γιὰ ἔλα ἄς φιλῶ σε,
ἐνθυμοῦμαι τὸ φίλημα σ' καὶ ἀπαροθυμῶ σε.
- 450 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, γιὰ πάω γιὰ 'κὶ πάω
καὶ γιὰ τ' ἐσὲν, ἄρνόπο μου, καὶ παλατᾶ θ' εὐτάω.
- 51 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, δός με καὶ τὴν κουκούλα μ',
χειμῶνας ἐν' τυλιούμαι, καὶ 'κὶ κρυών' ἢ γούλα μ'.
- 52 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, ἐσέναν π' ἂν θέλεις παίρω
καὶ ἂν κάθεσαι καὶ ἀναμένεις, ντ' ἔταξα σε θὰ φέρω.
- 53 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, ἐσέναν ποῦ θ' ἀφήνω;
καὶ γιὰ νὰ παρ'γορεῦκούμαι, γιὰ τ' ἐσὲν δάκρυα ξύνω.
- 54 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, ἔχω στεναχωριάν,
ποῖον καρδίαν ταενεῦ' σ' αἶκον χωρισίαν;
- 455 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, ἔχω βαρὺν καρδίαν
ντ' ἐποῖκες με ναί, σκύλλ' κουτάβ', ἔκ' ἀνασπάλλω καμμίαν.
- 56 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, ἔχω δύο μουράτα,

- ἂν ἔκ' ἐπορῶ ν' εὐτάγ' ἄτα, θὰ γίνουμαι κομμάτα.
- 57 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, καμμίαν ποῦ ἔκ' ἐπήγα,
ἀτόσον ποῦ νουνίζ' ἄτο, σίτ' ἔστεκα ἐλύγα.
- 58 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, καν'νάν τιδὲν ἔκ' λέγω
σάν πιδαβαίνω τὸ Γουλάτ', κάθουμαι καὶ καὶ κλαίω.
- 59 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, κανεῖς ἔκ' γιαναθεῦ' με,
ἄς ἐν' καλά ἢ πεθερά μ', ἔρται καὶ λαλαθεῦ' με.
- 460 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν μὲ τὰ δύο καρδίας,
σὸ ἔναν ἔχω τὴ σεβτιάν, σ' ἄλλο τ' ἄροθυμίας.
- 61 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, ὀλίγον μεθυσμένος,
ἄς ἀποχαιρετίζω σε, μὴ λέρ' ἐν' χολασμένος.
- 62 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, πονεῖ καὶ τὸ κιφάλι μ'
μάννα, δός με τὴν ἄδειαν, ἄς παίρω καὶ τὴν κάλη μ'.
- 63 Ἄχπάσκουμαι, σὴν ξηνητιάν, πορπατῶ στέρρα-στέρρα,
ἄς ἔρχουν παρεβγάλλ'νε με, θεία μ', τὰ περιστέρα σ'.
- 64 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν' σὸ τῶλι τὴ Ρουσιάν
καὶ πῶς νὰ ὑποφέρω γῶ, τ' ἄρνι' μ' τὴ χωρισίαν.
- 165 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν' τὰ χόνρα εἶναι πόλλα,
θὰ παγών'νε τὰ χέρα μου, ἀδὰ σὴ σκύλλ' τὰ τῶλα.
- 66 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, τὴν κάλη μου ἀφήνω,
κανεῖς νὰ μὴ πειράζ' ἄτεν, τὸ αἶμαν ἄτ' θὰ πίνω.
- 67 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν' τραβωδῶ καὶ θυρίζω
καὶ μὲ τὰ τραβωδίας-ι-μ' τὰ ἔμορφα κλαινίζω.
- 68 Ἄχπάσκουμαι σὴν ξηνητιάν, φοοῦμαι τ' ἄρρωστίας
καὶ ἀηλί ἐκείνον π' ἄρρωσταίν' σὰ τῶλα τὴ Ρουσιίας.
- 69 Ἄχπάσκουμαι σὸν Ἀεσέρ' ἄδκεμα τὰ κιτῶνα
κ' οἱ παιδάντ' ἐρματῶθανε, ἄσ' σὴν κορ'φὴν σὰ νύχα.
- 470 Ἄχπάσκουμαι σὸν Ἀεσέρ', μὲ κάμποσους γιοσμᾶδας
θὰ πάμ' εὐφτάμε μαναπέτ' καὶ μὲ τὰ τονανμάδας.
- 71 Ἄχπάσκουμαι σὸν Ἀεσέρ', σὴ Σουμελάν θὰ πάω
ἢ κάλη μ' ἔκ' πάει μετ' ἔμειν, ἔκ' ἔξρω ντό ν' εὐτάω.
- 72 Ἄχπάσκουμαι σὸν Ἀεσέρ', σὴν ψῆ μ' ἔκ' εὐρήκω ἔδι,
φοοῦμαι γιάμ σκοτῶν'νε με, κ' ἢ μάννα μ' ἄλλο ἔκ' ἔχει.
- 73 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον ἄμον ὀδωρεμένος
σ' ἔναν κορίτσ' παντέμορφον εἶμαι βουρουλεμένος.
- 74 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον ἀτλῆς καὶ καβαλάρης
Παναγία μ', βοήθα με, τρανὸν νὰ ἐν' ἢ χάρη σ',
- 475 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον ἀτλῆς καὶ καβαλάρης
κ' ἢ κάλη μ' καταρᾶται με: «νὰ ἔρται τὸ χαπάρι σ'»!
- 76 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον, θὰ πάω σὸ Γεμένι,
ἄς ἐλέπω σε τ' ἄρνόπο μ' μαναχόν θ' ἀπομῆνη.
- 77 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον Θεὸς νὰ βοηθᾶ με,
ὁ θάνατον ἐν, ἐμπροστά μ' καὶ ὁ Χάρον ἀκλωθᾶ με.
- 78 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον, κάθ'κά, ἄρνι μ', καὶ κλάψον.
νὰ κλώσκουμαι μὲ τὸ καλόν σ' ὄλις τ' αἰοῖς λαμπάδας ἄψον.
- 79 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον, λύεται τὸ καρδόπο μ',
φοοῦμαι ἄλλο ἔκ' ἔρχουμαι καὶ παίρ' ἄλλος τὸν τόπο μ'.
- 480 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον, μὲ δύο νιχτόπα:
τὸ ἔναν εἶναι τ' ἄρματα καὶ τ' ἄλλο τὰ κορ'τζόπα.
- 81 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον μ' ἑλληνικὸν μαρτένι,
θὰ φτάγ'νε με κω-σεβταλήν σὴ Σταυρί' τὸ κορτένι.
- 82 Ἄχπάσκουμαι σὸν πόλεμον μὴ κλαῖς μ' ἄετ'σ' παρῶρας,
θὰ ἔρχουμαι ἀγγλήγορα, μὴ γίνεσαι τὴ χώρας. (Συνεχίζονται)

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΑ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣ. ΜΥΡΙΑΔΗ

Ἡ λέξις λαογραφία ἀπὸ τοῦ 1884 ἐχρησι-
μοποιήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου
ὡς δηλωτικὴ τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐξεταζούσης
τάς κατὰ παράδοσιν διὰ λόγων, πράξεων ἢ
ἐνεργειῶν ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινω-
νικοῦ βίου τοῦ λαοῦ.

Πρὶν ὃ ἰδρυτὴς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας
Ν. Γ. Πολίτης εἰσαγάγῃ τὸ 1884 τὴν λέξιν
λαογραφία ὡς δηλωτικὴν τῆς νέας ταύτης ἐπι-
στήμης ἐν Ἑλλάδι, εἶχεν ἀρχίσει νὰ καλλιεργ-
γῆται αὕτη ἀπὸ ἐνδιαφερόμενος φιλολογικοῦ,
ἀρχαιολογικοῦ καὶ κυρίως πατριωτικοῦ πρὸς
ἀπόδειξιν τῆς ἐνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους
ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον εἰς ἀπάν-
τησιν τῶν τὰ ἐναντία ἰσχυριζομένων καὶ ἰδίως
πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ἀβασίμων θεωριῶν τοῦ
Falmerayer εἰς τὸ ἔργον του περὶ Μορέως
(Stuttgart 1830).

Ὁ ἐκ Κερασσίντος τοῦ Πόντου Ἰωάννης
Βαλαβάνης εἰς τὸν πρόλογον τῆς κωμωδίας
του «Εἰσαρμένης παγνία» ἐκδοθείσης εἰς πον-
τιακὸν γλωσσικὸν ἴδιωμα ἐν Ἀθήναις τὸ
1860, γράφει: «Καὶ λέξεις καὶ φράσεις καὶ
παροιμίας τῶν ἑκαστοῦ πόλεων καὶ χωρίων
δημοσιευθῆσαν. Οἱ ἀλλόφυλοι μὴ ἀρκούμε-
νοι ὅτι ἐγνώμωναν ἡμᾶς τῶν προγονικῶν κει-
μηλίων, θέλουσι σερεῖσαι καὶ τῆς δόξης ὅτι
ἔλληνας ἐσμέν ἀπόγονοι. Διὰ τῆς δημοσιεύ-
σεως τούτων δεῖξομαι ὅποια ἄλλοις συνδέει ἡ-
μᾶς μετὰ τῶν προγόνων. Ἡ διὰ τούτων ἀπό-
δειξις τῆς ἑλληνικῆς ἡμῶν καταγωγῆς ἰσχυρο-
τέρα ἐστὶν ἢ διὰ τῶν μνημείων τῆς τέχνης»
διότι περὶ τούτων μὲν εἶπεν ἂν τις ὅτι ἔλλη-
νες μὲν κατεσκεύασαν αὐτά, ἔμειναν δ' ἡμῖν
κληρονομία, τὴν γῆν αὐτῶν κατοικοῦσιν, ἀλλ'
ἢ δι' ἐκείνων ἀπόδειξις οὐδεμίαν ἀντίρρησην
ἐπιδέχεται».

Σήμερον ἡ λαογραφία ἔχει πολὺ εὐρύτεραν
σημασίαν. Συμπληρῶναι τὰς ἱστορικὰς μελέτας,
ὅπως καὶ αἱ περὶ τὰ νομίσματα καὶ τὰς ἐπι-
γραφὰς μελέται. Καὶ δι' αὐτὸ ἡ χρησιμότης
αὐτῆς εἶναι γενικῶς ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ πάν-
των τῶν προηγουμένων λαῶν.

Πρὶν ἡ λαογραφία ἐμφανισθῆ ἐν Ἑλ-
λάδι ὡς αὐτελεθὴς ἐπιστῆμη σχετικὰ
πραγματείας ἐδημοσιεύοντο εἰς διάφορα
περιοδικὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ὑπο-
δοῦλου Ἑλληνισμοῦ καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ
περιοδικὸν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλη-
νικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου κατόπιν διαγω-
νισμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐλάμβανε μέρος καὶ
ὁ ἀκατοπίητος σοφὸς καθηγητὴς τοῦ Ἐθνι-
κοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ ἀνωτέρω μνη-
μονυθεὶς Ν. Γ. Πολίτης, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ
μετὰ τῆς διακρινοῦσης αὐτὸν ἐπιστημονικότη-
τος, πολυμαθεὶας καὶ σαφηνείας διεπραγμα-
τεύετο τὰς μελέτας του, ἐβραβεύετο ἐκ τῶν
πρώτων, αἱ δὲ μελέται του ἐδημοσιεύοντο εἰς
τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου.

Γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰς πραγματείας
ἔστειλλον εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλ-
λογον Κωνσταντίνος διάφοροι συλλογεῖς, περι-

οριζόμενοι συνήθως εἰς συλλογὴν ὕλικου τῆς
πατρίδος των, ὅπως ὁ Συμ. Μανασσίδης ἐξ
Αἴνου λαογραφικὰ Αἴνου, ὁ Γ. Παπαδόπου-
λος ἐκ Νισύρου λαογραφικὰ Νισύρου, ὁ Δημο-
σθένης Χαβιαρᾶς ἐκ Σύμης γλωσσικὸν καὶ
λαογραφικὸν ὕλικὸν Σύμης, ὁ Ἀλέξανδρος
Ρηγέδης ἐξ Ἄρτης λαογραφικὰ Ἄρτης, Π. Γ.
Θεοδωρίδης ἱατρὸς ἐν Προύσση γλωσσικὸν
καὶ λαογραφικὸν ὕλικὸν Κίου τῆς Βιθυνίας,
Γόνιος ἐκ Κάτω Σουδανῶν τῆς Ἡπείρου, συλ-
λογὴν τῶν ζῶντων ἐν Ἡπείρῳ μνημείων ἐν τῇ
γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, Ἰωάννης Στα-
ματέλος σχολάρχης ἐν Λευκάδι, συλλογὴν τῶν
ζῶντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Λευκα-
δίου λαοῦ, Ν. Γ. Πολίτης ἐξ Ἀθηνῶν γλωσσικὸν
καὶ λαογραφικὸν ὕλικὸν τῆς Ἑλλάδος,
Βλάσιος Σκορδέλης, Θράξ σχολάρχης ἐν Φι-
λιππουπόλει συλλογὴν ἑθνικῶν μνημείων σω-
ζομένων κατὰ τὴν περιφέρειαν τῆς Φιλίππου-
πόλεως καὶ Στενημάχου, Ἐμμανουὴλ Μανωλα-
κάκης ἐκ Καρπάθου γλωσσικὴν ὕλην τῆς νή-
σου Καρπάθου, Κωνσταντίνος Κουρτίδης Θράξ,
γλωσσικὴν ὕλην περὶ Σουφλίου καὶ ὁ ἀδελφός
του Περικλῆς Κουρτίδης λεξιλόγιον Ἀδρια-
νουπόλεως, Ἰωάννης Βαλαβάνης ἐκ Κερα-
σσίντος τοῦ Πόντου, γλωσσικὰς λαογραφικὰς
μελέτας περὶ Πόντου, Ἰωάννης Παρχαρίδης,
γλωσσικὰ τοῦ Πόντου, Εὐκλείδης Θεομυ-
λόπουλος Κοκυρήτης, λαογραφικὰ Κοκυρήων
τοῦ Πόντου, Ἐλευθέριος Παπαναυαδίου Πόν-
τιος, γλωσσικὴν καὶ λαογραφικὴν μελέτην Τρι-
πόλεως Πόντου, Ἄριστος καὶ Θεανίας, Χορτό-
πουλος ἐκ Σινώπης, γλωσσικὸν καὶ λαογραφι-
κὸν ὕλικὸν Σινώπης, Θεόδωρος Μεσιδης Πόν-
τιος λαογραφικὰ τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας, Κ.
Ἡλιὸς ἐκ Χαλδίας γλωσσικὴν ὕλην ἐπιχωρια-
ζουσῶν λέξεων, Γρηγόριος Παπαδόπουλος
Ζουντούρης γλωσσικὴν ὕλην ἐξ Ἀργυρουπό-
λεως καὶ τῶν περὶ τὴν χωρίων καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.
Τινὲς τῶν συλλογῶν ἴσαν ξένοι πρὸς τοὺς
τόπους, περὶ ὧν ἐπραγματεύοντο, ἀλλ' εἶχον
διαμείνει καὶ εἶχον ζῆσαι ἐπὶ ἱκανὸν χρονικὸν
διάστημα εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ὥστε ἐγγύ-
ριζον καλῶς τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ ἐπομένως καὶ
τούτων ἢ ἐργασία ἀπέβαινε συνήθως χρή-
σιμος.

Ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἐσκέφθη νὰ ἀσχο-
ληθῆ εἰς τὴν μελέτην τῆς διαλέκτου τοῦ Πόν-
του καὶ τὴν λαογραφίαν αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ ρη-
θεὶς Ἰωάννης Βαλαβάνης (*). Ἡ πρώτη λαο-
γραφικὴ μελέτη του ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ ἐν
Κερασσίντι περὶ τὸν γάμον ἔθιμα» ἐδημοσιεύ-
θη ἐν τῷ περιοδικῷ «Πανδώρα» ἐν Ἀθήναις
τόμ. 9 (1859) σελ. 509—512 καὶ 518—519.
Γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ μελέται τοῦ Ἰω-
άννου Βαλαβάνη εἶνε κατεπαρμένα καὶ εἰς
τὰ περιοδικὰ «Ἐπτάλοφος» Κωνσταντινουπό-
λεως, «Ἐξέσις Πόντος» καὶ «Ἀστὴρ τοῦ
Πόντου» Τραπεζοῦντος, «Ἑλληνικὸς Φιλολο-

(*) Α. Α. Παπαδοπούλου, Ἰωάννης Βαλαβάνης
(Ἀρχεῖον Πόντου ἐν Ἀθήναις τόμ. 3 (1931) σελ. 230).

γικὸς Σύλλογος» Κωνσταντινουπόλεως, «Ἀρ-
χεῖα Κρητῆ» ἐν Ἀθήναις καὶ «Ἀρχεῖον Πόν-
του», περιοδικὸν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιτροπῆς
Ποντιακῶν Μελετῶν, πολλὰ δὲ γλωσσολογικὰ
καὶ λαογραφικὰ ἔργα του ἀνέκδοτα εὐρίσκον-
ται εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς
Ἑλληνικῆς γλώσσας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθη-
νῶν (*).

Ὁ Α. Α. Παπαδόπουλος εἰς τὴν βιογραφίαν
τοῦ Ἰωάννου Βαλαβάνη («Ἀρχεῖον Πόντου»
τόμ. 3 (1931) σελ. 230—231) ἀναφέρει: «Ὁ Βα-
λαβάνης ὤρισεν ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς του τὴν
μελέτην τῆς γλώσσας καὶ τῶν ἔθιμων τοῦ
Πόντου καὶ κυρίως τῆς Κερασσίντος. Ἐρευ-
νητικὴ ἀκαταπόνητος περιήρητο πόλεις καὶ
χωρία, ἐπεσκέπτετο παντὸς εἶδους βιοτέχνας
καὶ εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς τὰ ἐργαστήρια των
καὶ ἐμάζετο τὸ γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν
ὕλικόν. Λεξιλόγια, παραμύθια, παροιμίας,
ἄσματα ποικίλα, αἰνίγματα, ἔθιμα, προλή-
ψεις καὶ δεσποδαιμονία, παιδιὰ, οἰκιακὴ
βιοτεχνία κ.τ.ε. ἀποτελοῦν τὸν μέγαν ὄγκον
τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ αὐτοῦ ὕλικου.

Ὡς συλλογὴς ὁ Βαλαβάνης ὑπῆρξεν ἀρι-
στος. Κατέγραψε τὸ γλωσσικὸν ὕλικὸν ἀπὸ τὸ
στόμα τοῦ λαοῦ ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἤκουσεν, ἤ-
τοι φωνητικῶς ἀναλλοίωτον, καὶ ἀπέδωκε τὰς
σημασίας τῶν λέξεων πολὺ καλὰ. Καὶ εἰς τὴν
προσπάθειάν του νὰ ἀναγάγῃ τὰς σημερινὰς
λέξεις εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνι-
κῆς ἐτυμολογικῆς καὶ σημασιολογικῆς ἐπέ-
τυχε πολλὰκις.

Ἀπὸ ἀπόψεως φωνητικῆς καὶ γυμνασι-
κῆς ὁ Βαλαβάνης διέστειλε σαφῶς τὰ ἰδιώ-
ματα τῆς Ποντικῆς διαλέκτου, τούτο δὲ μαζὶ
μὲ τὰς πολλὰς ἐπιτυχεῖς ἐρμηνεύει τῶν ἰδιω-
ματικῶν λέξεων ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστημονικὸν μέ-
ρος τῆς ὀγκώδους γλωσσικῆς συλλογῆς».

Ὁ Σ. Ἀριστάρχης, εισηγητὴς ἐπὶ τῶν δια-
γωνισμάτων Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου, εἰς τὴν
ἐκθεσίαν του ἀναγνωσθεῖσαν τὴν 6 Μαΐου 1865
κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν τῶν ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει συλλογῶν, ἀναφέρει: «Ὁτι ὅμως
ἀνάγεται εἰς τὴν ἐξακριβῶσιν τῶν θέσεων,
τῶν μνημείων, τῶν χειρογράφων, ὅτι διεσώθη
ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ, οἷον λέξεις ἀρχαϊκαί,
παροιμίας, ἄσματα δημοτικὰ, παραδόσεις, ὅτι
περιστρέφεται περὶ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν, τὴν
νεωτέραν ἡμῶν ἱστορίαν καὶ τὰς ἐκκλησιαστι-
κὰς ἀρχάς, τοῦτο οὐδεὶς ἄλλος εὐστοχώτερον
δύναται νὰ πραγματευθῆ ἢ ἡμεῖς ἐγγύριος (*).
Τὸ 1869 ὁ ρηθεὶς Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς
Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως προσκήρυξε τὸν
Συμβουλευτικὸν διαγωνισμόν (*) μὲ θέμα περὶ

Πόντου, τοῦ ὁποῖου θέματος τὸ πλεῖστον μέ-
ρος ἀφεώρα τὴν συλλογὴν γλωσσικοῦ καὶ λαο-
γραφικοῦ ὕλικου τοῦ Πόντου. Εἰς τὸν διαγω-
νισμόν αὐτὸν μόνον Ποντιεὶ ἐλαβον μέρος, ὁ
Π. Τριανταφυλλίδης καὶ ὁ Ἰωάννης Βαλαβάνης,
ὁ ὁποῖος καὶ ἐβραβεύθη (*), ἦσαν δὲ οἱ
ἐνδεδειγμένοι, διότι διὰ τοὺς μὴ Ποντιεὺς ἡ
τοιαύτη ἐργασία δὲν εἶναι εὐχερής.

Βλέπομεν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνεδριά-
σεως τοῦ ἀνωτέρου συλλόγου τῆς 8 Μαΐου
1877 τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ κ. Χοροπούλεως ἐκ
Σινώπης ἀπέστειλε συλλογὴν ἐκ τεσσαράκοντα
σελίδων περιέχουσαν 405 λέξεις, περιγραφῆν
τῶν ἔθιμων κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ ἁγίου Βασι-
λείου, τῆς Ἀναστάσεως, τῆς Πεντηκοστῆς,
τῆς Μεταμορφώσεως, τῶν Χριστουγέννων
καὶ τὰ κατὰ τὸν γάμον ἔθιμα, ἐτι δὲ τὰ
περὶ τῶν ἀποφραδῶν ἡμερῶν καὶ βρυ-
κολάκων» καὶ περαιτέρω. «ὅπως ἀποβῶσι
κρηποφόρα ἀνάγκη νὰ υποβληθῶσιν εἰς ἐπι-
στημονικὴν τινα βάσανον, ἥτις κατὰ μέρος
τουλάχιστον πρέπει νὰ γίνῃ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ
συλλογῆς, ὅστις ζῶν ἐν τῇ χῶρᾳ αὕτη εἶναι
ἀρμοδιώτερος παντὸς ἄλλου, ἵνα προλαίανθ τὴν
ὁδὸν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν κατὰ-
ταξιν» (**).

Ὁ Ι. Ν. Σταματέλος σχολάρχης ἐν Λευκάδι
ἀπέστειλεν εἰς τὸν προαναφερθέντα Ἑλλη-
νικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον Κωνσταντινουπό-
λεως διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα μελέτην
ἐπιγραφομένην «Μελέτη τῆς Τραπεζοῦντι-
αῖς διαλέκτου», τὴν ὁποίαν συνέταξεν ἔχων ὑπ'
ὄψιν του, καθ' ἃ ὁ ἴδιος ἀναφέρει, δέκα ἐννέα
ἄσματα τοῦ Πόντου δέκα τρία ἐκδοθέντα ὑπὸ
τοῦ Passow, πέντε ὑπὸ τοῦ Legrand ἐν τῷ
«Recueil de chansons populaires grecques
Paris 1874 καὶ ἐν ὑπὸ τοῦ Π. Τριανταφυλλί-
δου ἐν τῷ δράματι αὐτοῦ «Οἱ Φυγάδες». Σχε-
τικῶς μὲ τὴν μελέτην αὐτὴν τοῦ Ι. Ν. Σταμα-
τέλου βλέπομεν εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ ἐν λόγῳ
συλλόγου τῆς συνεδριάσεως τῆς 9 Μαΐου 1876
τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις: «Ὁ κ. Σταματέλος
ἠσχολήθη εἰς θέμα οὐδὲν ἕτερον πρὸ τῶν
ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔχων ἢ 19 μόνον καὶ ταῦτα
παρ' ἄλλου ἐκδιδόμενα Τραπεζοῦντια ἄσματα»
ἐπαινοῦμεν μὲν τὸν ζῆλον τοῦ νεαροῦ Σταμα-
τέλου πλὴν παρατηροῦμεν αὐτῷ ὅτι ὄφειλεν
ἀπέχειν θέματος, ὅπερ τοσαῦτα ἄλλα προσα-
πῆται οὐδόλωε δ' ἐσόμεθα αὐτοῖσι παραβά-
λοντες αὐτὸν πρὸς ζωγράφον τὸν ζωγραφί-
σαντα τὴν εἰκόνα ἀνθρώπου, ὃν οὔτε εἶδεν,
οὔτε φωτογράφημά τι τουλάχιστον ὑπ' ὄψιν

πολλῶν παρασῆμων καὶ ἀπέκτησε μεγάλην φήμην καὶ
περιοσίαν. Ἀκολουθῶντες κατόπιν τὸν ῥωσικὸν
στρατὸν κατὰ τὸν ῥωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878
προσεβλήθη ὑπὸ τυφοειδοῦς πυρετοῦ καὶ ἀπέθανεν
ἐν Βουκουρεστίῳ, ὅπῃθεν μετακομίσθησαν τὰ δαστὰ
του τῷ 1885 εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Ὑδρα μόνῃ τῆς
ἰσίας Εὐπραξίας καὶ ἐτάφησαν ἐν τῷ ἐκεῖ οἰκογε-
νειακῷ τάφῳ τῆς συζύγου του τὸ γένος Δοκού, Ἐκ-
τός τοῦ ἀνωτέρω διαγώνισματος ἐν Κωνσταντινου-
πόλει τοῦ Γεωργίου Συμβουλίδου ἔπαρχει καὶ ἔτε-
ρον δισχισιόδηρον διαγώνισμα ἐν Ἀθήναις.

(*) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος ἐνθ' ἀνωτέρω τόμ. 9
(1875) σελ. 223, τόμ. 19 (1888) σελ. 89 καὶ τόμ. 20
(1891) σελ. 53.

(**) Ἑλλ. Φιλολογ. Σύλλογος ἐνθ' ἀνωτέρω
τόμ. 11 (1878) σελ. 225—224.

αυτοῦ ἔσχατον, ἀλλὰ τὴν συντομοτάτην καὶ ὅλως ἀνεπαρκῆ περιγραφὴν ἄλλου, τοῦτου μὴ ἰδόντος τὸ πρῶτόν του τούτοις γενικαί ἐπὶ διαλέκτου μελέται εἰσι δυναταί καὶ τελεσφόροι μόνον παρὰ τοῦ ζήσαντος ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν τῇ χώρῃ, ἐν ἣ ἡ διάλεκτος αὐτῆ λαλεῖται καὶ ἐξοικιωθέντος πρὸς αὐτήν, ἢ παρ' ἄλλου ἢ ἄλλων λαβόντος καὶ ἔχοντος ὑπόψιν τέλειον τῆς διαλέκτου ταύτης λεξιλόγιον, καὶ ἐν γένει ὅλην τὴν ἐν τῷ θέματι ἀναγκαίαν ὄλην. Διότι πῶς δυναταί τις πραγματευθῆναι περὶ τῆς προφορᾶς καὶ τῶν ἐπικρατούτων φθογγολογικῶν νόμων διαλέκτου τινός, ἢ οὐδ' αὐτὸς ἤκουσεν οὐδ' ἐξ ἄλλου πιστόν τι ἀπεικόνισμα ἔσχατον; Τοῦτο γίνεται ἐπὶ τῶν νεωρῶν γλωσσῶν, ἐν αἷς κατ' ἀνάγκην περιοριζόμεθα ἐν τοῖς περισηφείοις γραπτοῖς αὐτῶν μνημείοις» (1).

Ἄλλ' ὁ I. N. Σταματέλος, ἢ δὲν ἔλαβε γνῶσιν τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν ἢ ἀπὸ σκοποῦ ἢ γνόσεν αὐτὰς ἐδημοσίευσεν μετὰ τρία ἔτη τὴν ἐν λόγῳ μελέτην του εἰς τὸν «Παρνασσόν» περιοδικὸν σύγγραμμα τοῦ ἐν Ἀθῆναις δημοτύμου συλλόγου, τόμ. 4 (1880) σελ. 309—317, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Θεόδ. Γραμματικὸπουλον νὰ δημοσιεύσῃ εἰς τὸ ἐν Τραπεζοῦντι περιοδικῶν «Εὐξεινος Πόντος» ἔτος Α' (1880) ἀριθ. 7 καὶ 8 «ἐπανόρθωσιν σφαλμάτων λεξιλογίου τῆς Τραπεζουναίας διαλέκτου» καταχωρηθέντος ἐν τῷ περιοδικῷ «Παρνασσῷ». Ἄλλ' ἔκτεν ἢ καὶ ἐμπεριστατωμένην ἀνασκευὴν τῆς μελέτης ταύτης τοῦ I. N. Σταματέλου ἀνέγγυον ὁ εἰδικὸς περὶ τὰ γλωσσολογικὰ καθηγητὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς Δημοσθένης Οἰκονομίδης ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως τῆς 4 Ἰουνίου 1890, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπίκρισις τοῦ ὑπὸ τοῦ I. Σταματέλου ἐν τῷ Δ' τόμῳ τοῦ περιοδικῶν «Παρνασσῷ» δημοσιευθέντος λεξιλογίου τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου», δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ αὐτοῦ συλλόγου τόμ. 22 (1891) σελ. 152—160.

Ὁ Δημοσθένης Οἰκονομίδης ἐν προομίῳ μεταξὺ ἄλλων ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς: «Κυρίως εἰπεῖν μία καὶ μόνη ὑπάρχει διάλεκτος τοῦ Πόντου καὶ οὐχὶ ἰδιαιτέρα τῆς Τραπεζουναίας, ἰδιαιτέρα τοῦ Ὄφρα, ἄλλη τῆς Οἰνός, ἄλλη τῆς Κερασσοῦντος ἢ Ἀργυροπόλεως καὶ καθ' ἑξῆς, ὡς τινὲς ἐσφαλμένως ἐνόμισαν. τὰ τοπικὰ ἰδιώματα ὡς διαλέκτους ἐκλαβόντες. Ἡμεῖς τουλάχιστον φρονούμεν ὅτι τότε μόνον ἔδει νὰ παραδεχθῶμεν διαφόρους τοῦ Πόντου διαλέκτους, ὅτε σχεδὸν ἀδύνατος ἦ πάνυ δυσχερὴς ἢ θελεν εἶναι ἡ συνεννόησις μεταξὺ Τραπεζουναίων καὶ Ἀργυροπολίτου, ἢ Κερασσοῦντος καὶ Οἰνός ἢ Ὄφρου καὶ Τραπεζουναίων καὶ καθ' ἑξῆς» ἀλλ' ἐξ ὧν ἡμεῖς γινώσκουμεν, πάντως οἷ τὰ παράλια καὶ μεσογειότερον κατοικοῦντες (πλὴν τινῶν ἰσως τῆς Καππαδοκίας κατοίκων) μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὁμιλοῦντες γλῶσσαν ἀρκούντως καλῶς συνεννοοῦνται, καθόσον μάλιστα ὁ μὴ κοινὸς

(1) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. 10 (1877) σελ. 308.

τοῖς πᾶσι θησαυρὸς λέξεων καὶ τύπων οὐκ ἔστι τοσοῦτον σημαντικὸς». Ἀφοῦ δὲ ἐκθέσει τοὺς λόγους ὁ Δημ. Οἰκονομίδης δι' οὗς τὰ τοπικὰ ἰδιώματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῶν διάλεκτοι, συνεχίζει ὡς ἀκολούθως: «Ἡ διάλεκτος αὐτῆ [τοῦ Πόντου] καθόλου εἰπεῖν καίπερ τὰ μάλιστα διεφθάρμενη καὶ ἱκανὰ σὺν τῷ χρόνῳ ξένα στοιχεῖα προσειληφύια, οὐχ' ἦσαν λίαν ἐνδιαφέρουσα καὶ ἐξῆς ἰδιαιτέρας μελέτης καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τυγχάνει εὖσα» διότι ὡς καὶ νῦν ἔχει ὑπὸ τὴν πενιχρὴν καὶ εὐτελεῆ αὐτῆς ἐσθήτα κρύπτει λαμπρὰ τῆς ἀρχαιότητος κειμήλια, πολέμιον ἀληθῶς φέρουσα ἐν ἑαυτῇ θησαυρὸν τύπων καὶ λέξεων ἀρχαίων, ὧν οὐκ ὀλίγα τοσοῦτον ἀγνωστοὶ καὶ δυσδιάκριτοι κατέστησαν, ὥστε μόνον ἐγγῶριος περὶ τὰ γλωσσικὰ ἐντριβῆς δύναται νὰ ἀνιχνεύσῃ καὶ ἐξακριβώσῃ αὐτάς». Πρὶν δὲ τελειώσῃ τὸ προομίον του προσθέτει: «Ἀλλὰ τί εἴπαμεν πρὸς δικαιολογίαν τοῦ κ. Σταματέλου, ὅστις οὐ μόνον μακρὰν τοῦ Πόντου φαίνεται γεγεννημένος, ἀλλ' οὐδὲ κἀν γινώσκει τὰ στοιχειώδη τῆς διαλέκτου τοῦ Πόντου, τῆς ὁποίας λεξιλόγιον ἔσχατον τὸν τὸν ἴνα δημοσιεύσῃ».

Ἐκ τῶν προεκτεθέντων δῆλον γίνεται ὅτι μόνον οἱ διανοούμενοι ἐγγῶριος ὡς γνωρίζοντες τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν προφορὰν καὶ τοὺς φθογγολογικοὺς νόμους τῆς διαλέκτου τῆς περιφερείας τῶν εὐστοχότερον δύναται νὰ πραγματευθῶσι περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος καὶ τῆς λαογραφίας τῆς πατρίδος τῶν.

Οἱ ἐκπατρισθέντες τὸ 1922 Ὁραῖες καὶ Πόντιοι καὶ μετὰ τὴν ἐγκαταστάσιν αὐτῶν ἐν τῇ ἐλευθέρῳ Ἑλλάδι, ἐγκαίρως, τὸ 1928, ἐκλήφθησαν τῆς συλλογῆς καὶ δημοσιεύσεως πολυτίμου γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς ἐγκαταλειφθεῖσης πατρίδος τῶν εἰς τὰ περιοδικὰ αὐτῶν, οἱ μὲν Ὁραῖες εἰς τὰ «Θρακικά» καὶ «Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ», οἱ δὲ Πόντιοι εἰς τὰ «Ἀρχεῖον Πόντου», «Ποντιακὰ Φύλλα» καὶ «Χρονικά τοῦ Πόντου». Καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ συνεχίζεται. Οἱ Μικρασιάται ὅμως ὑστερήσαντες εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτό, μόλις μετὰ δέκα ἔτη, τὸ 1938, ἤρχισαν τὴν ἐκδοσὴν τοῦ περιοδικῶν τῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μικρασιατικὰ Χρονικά», εἰς τοὺς τρεῖς ἐκδοθέντας τόμους τῶν ὁποίων ὀλίγα σχετικῶς μετὰ τὴν λαογραφίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐδημοσιεύθησαν.

Οἱ Μικρασιάται, ἐξ ὧν τουλάχιστον γνωρίζουμεν, καὶ ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν φαίνεται ὀλιγόρησαν τῆς περιουλογῆς τοῦ γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου τοῦ τόπου τῶν ὡς τουλάχιστον ἐξάγαται ἐκ τῆς ἠαυτέρω ἐκθέσεως τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως ἀναγνωσθεῖσης ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 30 Μαΐου 1882 ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως (1).

Στρέψατε ἤδη, κύριοι, τὰ βλέμματα ὑμῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος Ἀσίας καὶ τῶν παρακει-

(1) Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος ἐνθ' ἀνωτέρω τόμ. 16 (1884) σελ. 313.

μένων χωρῶν. Ὁ ἀχάνης οὗτος χώρος, ὃν κατοικοῦσι διακόσιοι μυριάδες ὁμογενῶν, εἶναι διηρημένος εἰς ποικίλας φυσικὰς περιφερείας, ὧν ἐκάστη ἀνεπιρροαπέει διάφορον γλωσσικὸν ἰδιώμα καὶ παραδόσεις λίαν περιέργους, συμβαλλούσας εἰς τὸν ἡμέτερον ἀγῶνα. Ἐκτὸς τῶν μερῶν τοῦ Πόντου, αἷνα ἠρευνήθησαν ἱκανῶς, ἐκτὸς ἐλαχίστου μέρους τῆς Βιθυνίας, καὶ τῆς νοτίου ἀκτῆς τῆς Καρίας, οὐδεμία τῶν ἐπιλοίπων ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος «Ἀσίας ἀπέστειλεν ἡμῖν ἄχρι σήμερον τὰς δεούσας εἰς τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα ἐκθέσεις. Ἐκ τοῦ νομοῦ δὲ τοῦ Ἀἰδίνου, ἐν ᾧ οικολοιοὶ ἰδιωτισμοὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπάρχουσιν (τοῖον ἐν Σμύρῃν καὶ τοῖς περιχώροις, ἐν τοῖς δὲ τοῖς Φακαίαις, Μαγνησίαις καὶ τοῖς περὶ, ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Νυμφαίου, ἐν τῇ Ἐρυθροῦ Χερσονήσῳ, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν καὶ τοῖς μεσογείαις τῆς Καρίας, ἐν τῷ Καϊστρίῳ πεδίῳ, ἐν τῷ τοῦ Μαιάνδρου καὶ ἐν τοῖς ἀνα μερῶν τοῖς πέραν τῶν σημεῖων ἐνθα λήγουσιν αἱ ἐκ τῆς Σμύρνης σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ) οὐδεμία ἀπολύτως γινώσκειται γλωσσηματικῆ (1) πραγματεία. Προχωροῦντες δὲ εἰς τὰ ἐνδοτέρα τῆς Ἀσιατικῆς χερσονήσου ποικίλους ἐπίσης ἰδιωτισμοὺς θέλασε ἀπαντήσει εἰς ἀπόκεντρα καὶ ὄρεινά τινα μέρη, ἐν οἷς διεσπῆθη ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀπειλούμενη ἤδη νὰ ἐκλίπη διὰ παντὸς ἔνεκα τῆς μετὰ τοῦ τουρκομανικοῦ στοιχείου ἐπιμιξίας» ταῦτα δὲ λέγοντες ἐν οὐδὲν τὸ Γκιόλδε τῆς Μαιονίας, μέρη τινὰ τῆς Φρυγίας καὶ τὰ ἐν Καππαδοκίᾳ, Κιλικίᾳ καὶ Πάμφυλῳ ὄρεινὰ χριστιανικὰ χωρία, ὧν οἱ κάτοικοι ὁμιλοῦσιν ὅλως ἰδιοζώντως, ἐπὶ δὲ ἀπὸ τινῶν ἐκ τῶν μερῶν τούτων κινδυνεύει νὰ ἀπολεσθῇ διὰ παντὸς ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, ἀρκεῖ ἰσως νὰ ἀναφέρωμεν ὑμῖν μόνον τὴν οὐ μακρὰν τῶν Κούλων κομπολίην Γκιόλδε ἐν ἣ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς νεωτάτης γεν. ἄς ἐξελίπεν ὀλοτελῶς ἡ πάτριος γλῶσσα. Ὅτε δὲ πρὸ δύο περίπου ἔτων ἐπεσκέφθη τὴν μεσογειὸν αὐτὴν κομπολίην, ἦν ἐγίνωσκον ἐξ ἀκοῆς ὡς ἑλληνίζουσαν τῇ φωνῇ, μᾶτην περιέμενον νὰ ἀκροασθῶ ὁμιλίαν τινὰ ἐν τῇ πατρίῳ γλώσσῃ μόνον δὲ εὐαριθμοὶ τινες γρῆται, ὀλίγων ἡμερῶν βίον μετροῦσαι ἐπὶ, διασώ-

(1) Γλωσσηματικῶς—ὁ ἀνήκων εἰς ἐξῆγησιν ἀγνωστοῦ ἀπηραισθημένης λέξεως (Λεξ. Σακελ.).

ΑΣΧΟΛΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ

Β'. ΖΩΟΛΟΓΙΚΑ (1)

Τοῦ (Δ.Κ.Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

Μὲ τὸν ὄρον «Ζωολογικά» χαρακτηρίζονται ἐνταῦθα γενικῶς αἱ ἀσχολίαι, αἱ ὁποῖαι ἀνάγονται εἰς τὸν κύκλον τοῦ ζωικοῦ βασιλείου. Ἀναλυτικότερον περιλαμβάνονται εἰς τὸ παρὸν θέμα αἱ ἀσχολίαι περὶ τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν πτηνοτροφίαν καὶ τὴν μελισσοκομίαν κα-

(1) Βλέπε πρῶτον μέρος τῆς μελέτης στὸ 11|12 τεῦχος σελ. 352.

ζουσι νῦν τὴν παλαιὰν τῆς κομπολίως διάλεκτον, ἢ τις, ἐὰν δὲν ἐπέληθ φροντίς ὅπως ἀναπτυχθῇ διὰ τοῦ σχολείου, ἢ τουλάχιστον, ὅπερ καὶ κυριώτερον ἡμῖν, περιουλεχθῇ ὑπὸ τινος τῶν ἐν Κούλοις πεπαιδευμένων ἢ διασαιομένη ἐπὶ καὶ συσταῶσα αὐτῆν ὄλη, ταχέως καὶ ἰσως μετὰ μίαν πεντοετηρίδα ὅλως ἐξαφανισθῆσεται. Διότι λοιπὸν ἐκ πασῶν τῶν ὑπομνησθεισῶν χωρῶν ἔλλειπουσιν ἄχρι τοῦ νῦν πληροφορίαι ἀναγόμεναι εἰς τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα; Τίνος ἔνεκεν οἱ ἐν αὐταῖς διδάσκαλοι, λόγιοι, λατροὶ ἢ καὶ ἱερεῖς, δὲν σπεύδουσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐθνικοῦ τοῦ καθήκοντος, ὅπερ ἐπιβάλλεται παντὶ πεπαιδευμένῳ ὁμογενεῖ, ἤδη μάλιστα ὅτε διὰ τοῦ διαγωνίσματος τούτου (τοῦ Ζωγραφείου) καὶ βίαιοι καὶ ἀμοιβαί ἀπονέμονται;»

Καὶ κατὰ τὸ μετέπειτα μέχρι τοῦ ἐκπατρισμοῦ τῶν Μικρασιατῶν διαρρέυσαν χρονικὸν διάστημα δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν ἐγίνε καμμία ἐργασία σχετικῶς μετὰ τὴν λαογραφίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διὰ τοῦτο ἐπιτελεῖ νὰ γίνῃ συστηματικὴ ἐρευνα ὑπὸ ἀρμοδίων διανοουμένων καταγομένων ἐκείθεν πρὸς ἀποθησαύριον καὶ δίσωσιν τοῦ πολυτίμου γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ πλοῦτου αὐτῆς, ἀλλ' ἵνα γίνῃ τοῦτο ἀποτελεσματικῶς πρέπει ἡ ἐργασία αὐτὴ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς Ἀκαδημίας, τοῦ ἐπισήμου τούτου ἀνωτέρου πνευματικοῦ κέντρου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὑπάρχει Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν εἰδικῶν περὶ τὰ λαογραφικὰ, τοῦ κ. Γ. Μέγα.

Ἐλπίζομεν ὅθεν ἡ τελευταίως συσταθεῖσα «Μικρασιατικὴ Ἑστία», ἡ ὁποία μεταξὺ τῶν κυριωτέρων μελημάτων τῆς ἔθετο καὶ τὴν ἀποθησαύριον τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ συνεχίῃ ἀρροσκόπως τὰ ἔργον τῆς πρὸς διάσωσιν τῶν λαογραφικῶν μνημείων τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἡ πόριδος τοῦ χρόνου καὶ ὁ κατακλῦσας τὸν τόπον μας ὀθνηλὸς πολιτισμὸς ἀπειλοῦν νὰ ἐξασανίσουν. Καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι ἀπὸ τοῦ 1929 ἐπεδόθησαν μετὰ ζήλου εἰς τὴν περιουλογῆν καὶ δημοσίευσιν λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς χώρας τῶν εἰς ἰδιαιτέρον περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Halk bilgisi haberleri». Ἐκτοτε ἐξέδωσαν καὶ ἄλλα λαογραφικὰ βιβλία.

ΧΡΥΣ. ΜΥΡΙΑΔΗΣ

και κλητικά επιφωνηματικά λέξεις και μόρια, δι' ὧν επιδιώκεται ἡ προσέλευσις ἢ ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῶν.

Κτηνοτροφία
Ὡς ἐλέχθη εἰς τὸ προηγούμενον μας ἀρθρον, ἡ κτηνοτροφία ὑπῆρξεν ἡ πρώτη και κυριωτέρα ἀσχολία τῶν κατοίκων. Τὸ ὄρεινόν ἐδαφος, ἂν δὲν εὐνοοῦσε τὴν καλλιέργειαν σιτηρῶν, ἦτο προσφορώτατον διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Τὰ χλωρὰ ὄροπέδια και αἱ ἐκτεταμένα παρόχθιοι κοιλάδες, ποτιζόμεναι ὑπὸ πολλῶν πηγῶν, παρείχον, ἰδίως τὸ καλοκαίρι, ἀφθονον νομήν.

Διὰ τοῦτο ἡ κτηνοτροφία ἀποτελοῦσε τὸν βασικὸν πόρον ζωῆς ἐν τῇ χώρῃ. Ἐπομένως ἦτο φυσικὸν ὁ πληθυσμὸς νὰ καταγίνεταί ἐπιμελῶς εἰς τὴν διατροφήν ζώων. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ὅποτε ἐλιειτουργοῦσαν πολλὰ παρχάρια, ἡ κτηνοτροφία ἀπασχολοῦσε πολλοὺς ἄνδρας. Ἀφ' οὗτο ὁμοῦς ἤρχισαν νὰ ξηνητεύονται οἱ ἄνδρες, ὅλαι αἱ κτηνοτροφικαὶ ἀσχολίαι ἀνελήφθησαν ὑπὸ τῶν γυναικῶν και τῶν παιδιῶν ἀκόμη.

Πληθος διατηρουμένων ζώων

Κάθε οἰκογένεια ἀναλόγως τῶν ἀγοκετημάτων της και τῶν διατεθειμένων ζωοτροφῶν, διετήρει ἓνα βόδι ἢ ἓν ζευγος βοδιῶν, 1—3 και πλεον ἀγελάδας και 5—20 αἰγοπρόβατα. Αἱ πτωχότεραι οἰκογένειαι, πού διέθετον και ὀλιγωτέρας ζωοτροφίας, διετήρουν μόνον γαλακτοφόρα ζῶα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀπαραίτητα διὰ τὴν συντήρησίν των.

Ἐπαγγελματίαι κτηνοτρόφοι ὑπῆρξαν ὀλίγοι. Τοιοῦτοι ἀναφέρονται ὁ Παναεὶς ἄγας, ὁ Τσάκων και ὁ Σαλίγ'ς εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἅπαντες. Εἰς μεταγενεστέρην ἐποχὴν μέχρις ἡμῶν δὲν συναντῶμεν εἰδικούς κτηνοτρόφους ὡς ἐν Ἑλλάδι οἱ σαρακατσαναῖοι και οἱ βλάχοι.

Παρχάρια
Αἰτία τοῦτου ὑπῆρξεν ἡ κατάργησις τῶν Παρχαρίων, δηλ. τῶν θερινῶν βοσκοτόπων, ὅπου ἐστήνοντο πρόχειροι ποιμνικαὶ καλύβαι και μάνδραι διὰ τὸ ποιμνία τῶν αἰγοπροβάτων και τὴν ἀγέλην τῶν μεγάλων ζώων και ὅπου διέμενον ταῦτα ἐνόσφ ἐπέτρπον αἱ καιρικαὶ συνθήκαι (Ἀπὸ 21ης Μαΐου μέχρι 15ης Αὐγούστου ἢ 14ης Σεπτεμβρίου).

Ἐπειδὴ τὸ «περὶ παρχαρίων» θέμα εἶναι ἀρκετὰ ἐκτεταμένον, περιοριζόμεθα ἐγκαῦθα μόνον εἰς τὰς κτηνοτροφικὰς ἀσχολίας, πού ἐλάμβανον χώραν εἰς τὰ παρχάρια, ἐπιφυλασσόμεθα δὲ νὰ ἐπανέλθωμεν ἐκτενῶς ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦτου εἰς εὐθετώτερον χρόνον.

Τὰς ἐργασίας εἰς τὰ Παρχάρια (περιποιήσις, ἄρμεγμα, δρουβάνισμα, μεταφοραὶ κλπ.) ἐξετέλουν γυναῖκες καλοῦμεναι ρομάννες. Τὰ ζῶα ὠδηγοῦντο εἰς τὴν βοσκὴν ὑπὸ τῶν βοσκῶν. Δὲν ἔλειπον και οἱ ποιμνικοὶ σκύλλοι (τόπανάδσκυλλα).

Τὸ ἄρμεγμα εἴνετο πρωτὶ και βράδῃ. Ἐλάμβανε χώραν σὲ εἰδικὸν μέρος διὰ τὸ ἄρμεγμα τὸ λεγόμενον «περῶ». Ἐκεῖ ἀντι καθισμάτων ἦσαν τοποθετημένα εἰς δύο παραλλήλους σειρὰς μικραὶ πέτραι, ἐπὶ τῶν ὁποίων καθήμε-

ναι αἱ ρομάννες ἢ μία ἀπέναντι τῆς ἄλλης, ἄρμεγαν, τὰ διὰ τοῦ ἀναμεταξὺ των σχηματιζομένου διδρόμου διερχόμενα αἰγοπρόβατα.

Τὸ πρωῖνόν ἄρμεγμα ἐλέγτο **πριζ' νάρι** (πρωιζ' νόν), τὸ δὲ ἀπογευματινὸν ἢ ἔσπερινόν «βραδιζ' νόν».

Ράτσα ζώων
Ἐπικρατοῦσα ράτσα μεγάλων και μικρῶν ζώων ἦτο ἡ ἐγχώριος. Διὰ τῆς διασταυρώσεως ὁμοῦς αὐτῆς μετ' ἐξένας ράτσας ἐπετεύχθη ράτσα ἀγελάδος μικροσώμου, ἀλλὰ πολὺ γαλατερῆς. Τὰ πλατύουρα και παχύουρα πρόβατα, οὐλοῦντα ἐπιτοπίως λεγόμενα, δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ζῆσουν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Παρυάδρου. Διὰ διασταυρώσεως τοῦτου μετ' τῆς ἐγχωρίου ράτσας, προήλθε νέα τοιαύτη ἡμιπλατύουρος και γαλακτοφόρος. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὁ ἀριθμὸς τῶν αἰγῶν ἠλαττώθη πολὺ, ηὔξθη δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν προβάτων και τῶν μεγάλων ζώων. Τοῦτο ἐπεβλήθη ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς προστασίας τῶν φυτειῶν και γενικῶς τοῦ πρασίνου ἀπὸ τὰς καταστροφὰς, τὰς προσερχόμενας ἀπὸ τὰς αἰγας.

Ἡ διατροφή τῶν κατοικιδίων ζώων κατὰ τὸν χειμῶνα ἀπασχολοῦσε σοβαρῶς τοὺς χωρικοὺς. Ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Σεπτεμβρίου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαΐου τὰ ζῶα ἐκλείοντο εἰς τοὺς σταύλους. Ἡ περιχρῆ ἐκαλύπτετο ἀπὸ παχὺ στρώμα χιόνος. Κατ' ἀνάγκην τὰ ζῶα ἐτρέφοντο ἀπὸ τὰ ἀποθέματα τῶν χόρτων, φύλλων (γαζζόλιξ) και ἀχύρων, τὰ ὁποῖα περιουσιελέγησαν εἰς τὸν ἀχρῶνα.

Διαχείμασις
Γενικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοικιδίων ζώων ἐλαττώνεται κατὰ τὸ φθινόπωρον.

Κάθε οἰκογένεια διατηροῦσε τόσα ζῶα, ὅσα θὰ ἤμποροῦσε νὰ διαθρέψη τὸν χειμῶνα. Τὰ στεῖρα ἢ ἀκατάλληλα και τὰ ἠλικιωμένα (γεροντικά) ἐπωλοῦντο διὰ τὰ σφαγεῖα τῶν πόλεων ἢ ἐσφάζοντο ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν των. Εἰς τὴν τελευταίαν περιπτώσιν τὸ κρέας ἀλατιζόμενον ἢ μετατρεπόμενον εἰς γαβουρμάν (καβουρμά) ἐχρησιμοποιοῦτο διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας.

Αἱ αἰγας ἐστέλλοντο «Κατέφορα σὸ χεϊμαδίον» δηλ. εἰς τὸν κατήφορον στὰ χαμηλά, πρὸς διαχείμασιν. Ἐκεῖ ὁ χειμῶν ἦτο ἠπιώτερος και ἤμποροῦσαν νὰ ἐξέρχωνται διὰ βοσκὴν. Ἐτρέφοντο δὲ μετ' ἡμερῶν κλαδεμάτων (βλ. λ.) πεύκης ἢ ἐλάτης, τὰ λεγόμενα τδίκουτα.

Περιποιήσις τῶν ζώων
Ἡ περιποιήσις τῶν κατοικιδίων ζώων εἰς τοὺς σταύλους και εἰς τὰ Παρχάρια ἦτο ἀσχολία τῶν γυναικῶν κυρίως. Ἦτο δὲ ἀσχολία πολύμορφος. Αἱ γυναῖκες ἐσπόγγιζαν τὰ μαντρία και μετέφερον τὴν κοπρίαν εἰς τοὺς ἀγρούς ἢ τοὺς κήπους μετ' ὅσον κοπροκάλαθον. Ἄρμεγαν τὰ γαλακτοφόρα ζῶα, ἐστράγγιζαν τὸ γάλα, ἐφτειαναν τὸ ξύγαλα, ἐδρουβάνιζαν και κατασκεύαζαν τδουρτάνα και τὰ κοιλίδια. Ἐχοῦσκωναν τὰ μεγάλα ζῶα, ἐβραζον τὰ

σάγια, ἐχτιζαν τὰ κουκούρα και ἐν γένει ἐτάγιζαν, ἐπόειζαν, ἐλημερνιάζαν. ἐχτινίζαν και ἐκαθάριζαν αὐτὰ.

Φύλαξις τῶν ζώων
Ἡ φύλαξις τῶν ζώων κατὰ τὴν βοσκὴν ἦτο ἔργον τῶν ἀνδρῶν. Δὲν ἀπεκλείετο ὁμοῦς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν νὰ ἐκτελοῦν και γυναῖκες και παιδιὰ. Συνήθως ἡ φύλαξις ἀνετίθετο εἰς ἐπαγγελματίας βοσκούς ἢ βοσκῶν. Οὗτοι κατ' ἐθῆμον ἀνελάμβανον ὑπηρεσίαν μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου) μέχρι τ' Ἀσσερί (15 Αὐγούστου) ἢ μέχρι τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου), ἡμέραν τῆς παντελοῦς διαλύσεως και ἐρημώσεως τῶν Παρχαρίων. Ἡ ἀμοιβὴ τῶν βοσκῶν ἦτο εἰς χρῆμα σπανίως δὲ εἰς εἶδος.

Λαχίδια
Εἰς τὰς ἐνορίας, πρὶν ἀναλάβουν τὴν φύλαξιν τῶν ζώων αἱ ἐπαγγελματίαι βοσκοὶ ἢ βοσκῶν, τὰ ζῶα μικρὰ ἢ μεγάλα ἐφυλάττοντο και ὠδηγοῦντο εἰς τὴν βοσκὴν ὑπὸ τῶν κατοίκων μετ' τὴν «λαχίδια» δηλ. μετ' τὴν σειρὰν και ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ τῶν ἰδίων χωρικῶν. Ἡ λαχίδια ὠρίζετο κατ' ἐθῆμον και εἶχε βάσιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ζώων δηλ. ὁ ἔχων ἓν μόνον ζῶον ἐφύλαττε τὴν ἀγέλην ἢ τὸ ποίμνιον μίαν μόνον ἡμέραν, ὁ ἔχων 2 ζῶα ἐφύλαττε δύο ἡμέρας κ. ο. κ. Τοιοῦτοτρόπος καθε οἰκογένεια ὑπεχρεοῦτο νὰ φυλάξῃ τὸ ποίμνιον τῶν αἰγοπροβάτων ἢ τὴν ἀγέλην τῶν μεγάλων ζώων τόσας ἡμέρας, ὅσα αἰγοπρόβατα ἢ ὅσα μεγάλα ζῶα εἶχε.

Κάθε συγγενολογί μιάς ἐνορίας ἐφύλαττε χωριστὰ τὰ ζῶα του. Μετ' αὐτὸν τὸν τρόπον συνέβαινε νὰ φυλάττονται τὰ ζῶα μιάς ἐνορίας 4—8 παιδιὰ (ἀγόρια και κορίτσια) ἢ νέοι και νεάνιδες.

Ἡ λαχίδια ἐπαυε αὐτομάτως εὐθὺς ὡς ἀνελάμβανε τὴν ἐργασίαν ὁ βοσκός. Τὸ ἐθῆμον τῆς λαχίδας διετερεῖτο και διὰ τὴν διατροφήν τοῦ βοσκοῦ ἐν ἦτο ἐξένας. Κάθε οἰκογένεια ἐτροφοδοτοῦσε τὸν βοσκὸν τόσας ἡμέρας ὅσα ζῶα κατεῖχε. Ὅταν ἐξηντελεῖτο ἡ σειρὰ τῶν οἰκογενειῶν ἐπανήρχιζε ἡ λαχίδια πάλιν ἐξ ἀρχῆς.

Μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ἀσχολίας τῶν κτηνοτρόφων εἶναι τὸ ἄρμεγμα. Τὸ ἄρμεγμα ἦτο κυρίως ἔργον τῆς οἰκοδομοποιήσεως. Ἀνετίθετο ὁμοῦς και εἰς ἄλλα μέλη τῆς οἰκογενείας (μεγαλύτερη ἀδελφῆ, νύμφη κ.λ.π.). Τὰς ἀγελάδας και τὰ γιδροπρόβατα ἄρμεγαν μέσα εἰς τὸ παρχάριον ἢ τὸ ἄρμεχτέρον και ἀμέσως ἐκόλλιζαν ἢ ἐδίν'ναν ἢ ἐβρζάλιζαν τὰ μουσκάρα, τ' ἀρνία και τὰ κορίττα. Ἐπειτα ἀπεχώριζαν τὰ μικρὰ και ἐτακτοποιοῦσαν αὐτὰ, ἐγκλείοντες τὰ μὲν ἀρνία και ἐρίφια εἰς τὸ «ἀρνοστάλ» τὰ δὲ μουσκάρα εἰς τὸ «μουσκαρνά».

Ἀκολούθως διόλιζαν (ἐστράγγιζαν) τὸ γάλα μετ' ὅσον ὑλιστέρον, ἐβραζον και τὸ ἐπηζον ξύγαλα (γιασοῦρι). Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ

βρασμένου γαλακτος ἐσηματίζετο παχὺ στρώμα καίμακιου, (γαλατ' σίρ). Ὅμοιον ἐσηματίζετο και ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γιασοῦρης (ξύγαλι' ἢ κοβλακί' σίρ).

Ὅμοιως αἱ γυναῖκες κατεγίνοντο εἰς τὴν παρασκευὴν διαφόρων ἄλλων γαλακτοκομικῶν προϊόντων ὡς λ. χ. τὸ μιντσίν, τὸ στυπομάτ', τὸ τάν', τὸ παδκιτάν', τὸ τδοκαλί' ἢ ὄλι. στόν, τὰ τδουρτάνα και τὸ βουτύρον.

Ὅμοιως ἰδιαίτεροι φρονεῖδες καταβάλλονται εἰς τὸ δρουβάνισμα, δηλ. τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ βουτύρου ἀπὸ τὸ ξύγαλα. (*)

Καλλίβωμαν
Τὸ πετάλωμα ἦτο ἐν χρήσει διὰ τὰ ἐργαζόμενα ζῶα. Ἄλλὰ και αἱ ἀγελάδες ἐπεταλῶνοντο. Τὸ σύστημα τοῦτο ἦτο εὐεργετικώτατον διὰ τὰ μεγάλα ζῶα, διότι ἐπροστατεῖτο τοὺς πόδας των κατὰ τοῦ πετρώδους ἐδάφους και ἀπεφεύγετο τὸ ταπάχ' (ἀφθώδης πυρετός) ἀσθένεια προκαλοῦσα πληγὰς και ρωγμὰς εἰς τὰς χηλὰς των. Τὰ ζῶα τὰ ὁποῖα διέμενον κατὰ τοὺς θερινὸς μῆνας εἰς τὰ παρχάρια δὲν εἶχον ἀνάγκην πεταλώματος, διότι τὸ ἔδαφος ἦτο μαλακὸν ἐπειδὴ ἦτο σκεπασμένον μετ' ἡλόχρα και πρὸ πάντων μετ' ζυγούδα (βελονώφυλλον χόρτον).

1) Ἐπιστεύετο ὅτι τὰ ζῶα παθαίνον ἀπὸ βασκανία. Ὡς ἀντιφάρμακον ἦτο ἐν χρήσει τὸ γήτεμαν.

2) Δὲν ἐπετρέπετο εἰς ξένον, νὰ κοιτάξῃ τὸ γάλα μέσα εἰς τὸ ἄρμεχτέρον διότι θὰ βάσκανε τὰ ζῶα.

3) Ὅταν τὰ γαλακτοφόρα ζῶα ἐτρέφοντο «κιμιγιὰ» (μυθικὸν φυτὸν) ὅλο τὸ γάλα των μετεβάλλετο εἰς βούτυρον. Δὲν ἐπετρέπετο τὸ μυθικὸν νὰ ἀνακοινοῦνθῃ εἰς κανένα, διότι ἀμέσως τὸ ζῶο, τὸ ὁποῖον ἐφαγε τὸ μυθικὸν χόρτον θὰ ψοφοῦσε.

4) Ἀπὸ τὸ πέταγμα τῆς δορδοτίας ἢ δορδοτίνιας (μυθικὸν πουλί) κατελάμβανον ἂν θὰ γίνῃ καλὴ ἐσοδεία.

5) Ἡ βροχὴ τῆς πρωτομαγιάς, ἤμποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς κόλλισμαν (μαγιά) γιὰ ξύγαλα-γιασοῦρη.

6) Τὴν 1ην Μαΐου (Στάμαν Καλομηνά) τὸ πρωτὶ πολὺ ἐνορίς ἢ περιποιούμενη τὰ ζῶα, κατέβαινε στὸν στοῦλο και χτυπῶντας ἐπὶ τῆς ράχους τῶν ζώων, ἐξόρκειεν αὐτὰ νὰ «ἀλλάξ'νε τὸ χούι-ν ἄτον», «νὰ γεννοῦν θελ'κά», «νὰ ἔχ'νε πολλὰ γάλα» κ. τ. τ.

7) Ἐθεοφρεῖτο ἀμαρτία, τὸ ζέξιμο ἀγελάδος.

8) Τὴν παρομονὴν τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου (20 Μαΐου) ἐχαράσσοντο τὰ οἰκογενειακά σημάδια ἐπάνω εἰς τὰ ἀφτιά τῶν ζώων. (κόψιμο ἄκρου, ἀνοιγμα μικρῆς τρύπας, τομῆς διαφόρες κ. τ. λ.).

(*) Σχετικὰς λεπτομερείας βλέπε μελέτην τοῦ Ἱδίου Ποντ. Φύλλα, ἑτος Β', ἀριθ. τοῦχου 16, σελ. 198—194.

Πτηνο-
τροφία

Ουδενμία ειδική εργασία άπασχολούσε τους χωρικούς όσον άπορᾶ την πτηνοτροφίαν. Έθεωρείτο άσχολία άνωφελής, έφόσον συνειήγετο έξοδα διατροφής κατά τόν βαρύν και μακροχρόνιον χειμῶνα. Έκτός τούτου αί όρνιθες προξενούσαν μεγάλας ζημίας εις τους λαχανοκήπους. Άρκεταί οικογένεια διατηρούσαν 3—10 όρνιθες και ένα πετεινόν και τούτον όχι διότι ήτο άπαραίτητος διά τας όρνιθας, αλλά διά πετεινομαχία, ή οποία προξενούσε μεγάλην ευχαρίστησιν εις τους χωρικούς. Τά παραγόμενα άβγά μόλις έπαρκοῦσαν διά τας ανάγκας τῶν κατοίκων. Τελευταίως ή μεγάλη ζήτησις άβγῶν, υπό τῶν παραθεριζόντων έν Σταυρί Τραπεζουντίων, προώθησε τους χωρικούς νά σερφύουν την προσοχήν των πρὸς τόν κλάδον αὐτόν τῆς γεωργίας.

Μελισσο-
κομία

Άν και ή μελισσοκομία εὐδοκίμοῦς έν Σταυρί, όλίγοι χωρικοί κατεγίνοντο με την ευχαρίστησιν αὐτήν άπασχόλησιν. Όρισμένοι έξ αὐτῶν διατηροῦσαν «μελισσόνά» και κατείχον έκ πείρας μικρῶς μελισσοκομικῆς γνώσεως διά νά περιποιῶνται μελίσινα.

Άσχολία αὐτῶν ήσαν ό καθαρισμός τῶν έγχωρίων κηψελῶν (εὐρωπαικά δέν ὑψηρόν), ή περισυλλογή τῶν άφροσῶν και ή έγκατάστασις αὐτῶν εις νέας κυψέλας, ό τρυγητός και ή τακτοποίησις διά την διαχείμασιν. Κατά την διαχείμασιν αί κυψέλαι μετεφέροντο έντός δωματίων, άφοῦ προηγουμένως έκλειοντο ερμητικῶς ὄλαι αί τρύπαι διά κόπρου.

Οί μελισσοκόμοι (πρακτικοί) μή έχοντες έπαρκεῖς γνώσεις μελισσοκομικῆς έγινοντο αἴτιοι τῆς καταστροφῆς τῶν μελισσῶν, λίαν εὐφῶς δέ απέδιδον τούτο εις την βασκανίαν. «Τά μελίσσιδα ένεβζήσαν (έβησαν) ὄσ' ὄμάτ'».

Επίσης και όταν προσεβάλλοντο από κηρόσκωρον δέν ένάριζον τά μέσα τῆς περιτολής τοῦ κακοῦ. Καί τους άφροσῶς πολλάκις δέν ήδύναντο νά περισυλλέξουν. Τους άφηναν νά καταστραποῦν ή νά φύγουν μακράν.

Υψηρόν πολλά μελισσοφόρα φυτά (μελισσοχόρταρον, θύμυρον, ρήγανη, τριφύλλι κλπ.) από τά οποία προήρχετο ωραίον εὐῶδες μέλι. Υψηρόν ὁμως και τσιφίν (βλ. λ.) από τὸ ὁποῖον προήρχετο τὸ παλαιόν μέλι (βλ. λ.). Διά νά έμποδίσουν οί μελισσοκόμοι τά μελίσινα διά νά μή συλλέξουν μέλι από τὸ τσιφίν, κατέστρεφον εγκαιρῶς τὰ άνθη του.

Ό τρυγητός έγινετο την νύκτα με καννὸ. Έβνοίγετο ὀπισθεν ή κυψέλη και αφαιρείτο τῆ βοηθεία καννοῦ, τὸ μέλι μέχρι τοῦ σταυροῦ. Έπειτα αί μελοκηρήθραι έθερμαίνοντο έντός μεγάλου χαλκίνου λέβητος και έστραγγίζοντο εις τὸ «μελοπάν» με νερόν και παρήγετο τοιοῦτοτρόπως τὸ μελοπλάκμαζον (βλ. λ.), τὸ ὁποῖον κατέθιμον διενέμετο εις τους γσίτνας διά νά μή «ὀμματάζ'νε τά μελίσσιδα».

Έν τέλει τὸ ακάθαρτο κερὶ έβραζε με ἄ-

φθονο νερό και έστραγγίζετο εις τὸ «κεροπάν». Αί ξέναί ὄλαι συνεχρατοῦντο εις τὸ παννὶ και τὸ καθαρόν κερὶ έτρεχε μέσα σὲ ειδικὸν δοχεῖον. Έκεῖ πηγνυόμενον έλάμβανε τὸ σχῆμα τοῦ δοχείου. Τὸ καθαρόν μέλι έφυλέττετο μέσα εις τὸ μελοπίθαρον.

Δέν έπετρέπετο νά μετρήσῃ κανεῖς «Έθιμα τὰς κυψέλας. Δέν έπετρέπετο νά στέκεται κανεῖς και νά βλέπῃ τὰς μελίσινας εργαζομένας.

Λαϊκαὶ δοξασίαι και παροιμίαι γύρω
ἀπὸ τὴν μελισσοκομίαν.

- 1) Τ' 'Αεργί' τὴν ἡμέραν τὸ μελίσσιδ' πα 'κί κάμν' (δοξασία).
- 2) Τ' 'Αεσοφίας τὸν πλάνον τὰ μελίσσιδα εἰδῶκαν (δοξασία).
- 3) 'Άμον μελίσσιδ' κάμ' (παροιμία).
- 4) Νά τρώς τῆ μελίσσιδ' τὸ σκατόν. (εὐθυμολογία).
- 5) 'Ό ζαρομάτ'ς, τὸ κοτσὸν τὸ μελίσσιδ' ἄτ' πα έγνωρίζ'. (παροιμία).

Λεξιλόγιον.

α) Ζωοτεχνικά-κτηνοτροφικά.

- Άζούλι(γ)ον (τό) = 1) τὸ μὴ στριμμένον 2) τὸ μὴ εὐνουχισμένον ζῶον.
- αἶα (ή) = τὸ μεταξὺ τῶν τριχῶν τῆς αἰγῶς μερινὸ μαλλί, τὸ τιφτίκι.
- αἰατένεν (τό) = τὸ καμωμένο ἀπὸ αἶαν, τὸ τιφτικένιο.
- αἰιδί' μάλα(ή) = ἡ ψῶρα τῆς αἰγῶς.
- άλμε(γ)άδ' (τό) = τὸ ἀρμεγόμενον ζῶον, τὸ γαλακτοφῶρον.
- άλμέγω = ἀρμέγω.
- άλμεχτέρ' (τό) = τὸ δοχεῖον γιὰ τὸ ἀρμεγμα, ἡ καρδάρα.
- άλοτιδίνα ἢ άλοτιστέρα (ή) = μεγάλη πέτρα ἢ λίθινη πλάκα με εὐρεῖαν ἐπιφάνειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἰδίδετο ἀλάτι εις τὰ ζῶα.
- άλοτιστέρ' (τό) = μέσον δι' οὗ προσεφέρετο εις τὰ ζῶα τὸ ἀλάτι.
- άνάλμεχτον (τό) = τὸ μὴ ἀρμεγμένο.
- ἀπορρεπίθκεται, λέγεται ἐπὶ θηλυκοῦ ζῶου ὅταν βγάξει ἀπὸ τὰ γεννητικά του ὄργανα ἰξῶδεις οὐσίας κατὰ τὸν ὄργασμὸν τῆς γενετισίου ὁρμῆς ἢ κατὰ τὸν τοκετόν. ('Άπ' τό: ρῦπος = ἄκαθαρσία).
- ἀρναπούτσ'κον (τό) = ἀρσενικόν. 'Απαντιᾶται μόνον εις αἰνίγμα.
- ἀρνικόν (τό) = ἀρσενικόν.
- ἀρνιστίν (τό) = νεαρὴ προβατίνα ποῦ

γεννᾶ μόλις μπαίνει εις τὸ β' ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς.

ἀρνομάλλ' (τό) = τὸ μαλλί τοῦ ἀρνίου.

ἀρνομάννα (ή) = 1) μάννα ἀρνίου 2) μτφ. ἡ γυναῖκα, ποῦ περιποιεῖται καλά τὰ παιδιὰ τῆς 3) τόπος ἐκτρέφῶν πολλὰ και καλά ἀρνιά' προβλ. ἀρνοτόπ' (τό) βλ. λ.

ἀρνοστάλ' (τό) = γωνία τοῦ στάβλου, περιφραγμένη με σανίδια, χρησιμεύουσα ὡς διαμέρισμα διαμονῆς τῶν ἀρνίων, λέγεται και ἀρνί' σταλιν (τό) βλ. λ.

ἀρνοτόπ' (τό) = τόπος ἐκτρέφῶν πολλὰ ἀρνιά 2) διαμέρισμα γιὰ ἀρνιά.

ἀχούρτσ (δ) = ἡ ἀγέλη, τὸ κοπάδι τῶν μεγάλων ζῶων.

ἀχῶνάρ' (τό) = μεγάλο χωνὶ γιὰ νά βάλλουν τὸ ξυγαλα στοῦ δουρβάνι βλ. λ.

βαρέλ' (τό) = βαρέλι ἀνοικτὸν ἀνωθεν, έντός τοῦ ὁποίου συνελέγετο τὸ πρὸς δουρβάνισμα ξυγαλαν,

βουτουροβάρελον (τό) = βαρέλι γιὰ βούτυρο, συν. τούπ'.

βούτορον (τό) και ἀλλαχοῦ βούτερον (τό) = τὸ βούτυρο.

γάλαν (τό) = τὸ γάλα.

γαλατερόν (τό) = τὸ δοχεῖον γάλακτος, γαλατοδοχεῖον,

γαλατάρ'κον ἢ γαλατάρ' (τό) = τὸ παράγον πολὺ γάλα.

γεννοῦλ' (τό) = τὸ ζῶο ποῦ ἐγέννησε.

γερίν' (τό) = ἡ κλουβωτὴ πύρτα τῆς μάνδρας κλπ.

γιαῖλίμ' (τό) λ. τ. gaylim, = ὁ βοσκότοπος, ἡ νομή.

γναφίν (τό) = ὁ γνάθος, ἡ σιαγόνα.

γολγόν (τό) = σφαιρικὰ κουδουνάκια, ποῦ κρεμοῦν στοῦ λαιμοῦ τῶν ζῶων ἢ στα δουκάλια (βλ. λ.) τῶν ἀλόγων.

γουβίν και γουρνίν (τό) = γούρνα τοῦ νεροῦ γιὰ νά πιοῦν τὰ ζῶα.

δέμαν (τό) = σχοινίον με τὸ ὁποῖον δένουν ζῶα κλ.

δικούρ' (τό) = τὸ μαλλί τῆς δευτέρας κουρᾶς τῶν προβάτων.

δικουρίτσα (ή) = ἡ δις κουρβυθεῖσα προβατίνα.

δίλακον (τό) = χάλκινο καζάνι. με δυὸ χερσούλια συν. χαλκόν (τό).

δουκάλ' (τό) = 1) ἡνίον 2) καπίστρι, χαλιναρί.

δουκαλεύω = ὀδηγῶ ζῶον με τὸ χαλιναρί.

δουμάκ' (τό) = [ἀρχ. δημός], τὸ λιπὸς ἢ ἡ λιπώδης οὐρὰ τοῦ προβάτου.

δρουβάγκ' ἢ δρουβάν' (τό) = κάδος βαρελοειδῆς χρησιμεύων διά τὴν εξαγωγήν τοῦ βουτύρου, συν. ξυλίγκ' (τό).

δρουβανίζω και σπανίως ρδουβανίζω = χτυπῶ τὸ γιαούρτι μέσα στοῦ δου-

βάνι, γιὰ νά χωριστῇ τὸ βούτυρο.

ἐμπροστία (ή) = τρίποδι πυροστία. 'Επάνω εις αὐτὴν τοποθετοῦν τὰ σκεῦη ἢ τὸ δίλαβον και κάτω ἀνάμεσα στα πόδια τῆς καίει ἡ φωτιά.

έγέρ' (τό) λ. τ. eyer = ἡ σέλλα.

ζεγκίν (τό) λ. τ. üzengi = ὁ ἀναβολεύς, ἐξ οὗ ζεγκοπατῶ — πατῶ στοῦν ἀνοβολέα τῆς σέλλας.

ζευνιδ' ἢ ζιννιδ' (τό) = τὸ μῶδες μέρος τοῦ τραχήλου τῶν ἀροτριῶντων ζῶων, ὅπου τοποθετεῖται ὁ ζυγός.

ζουλιζω. 1) στρίβω 2) εὐνουχίζω.

ζουλιχτής (δ) = ὁ εὐνουχίζων.

ζούδκοινον ἢ ζῶδκοινον (τό) = τὸ σχοινὶ τῶν ζῶων.

θελ'κόν (τό) = τὸ θῆλυ, τὸ θηλυκόν.

θόγαλαν (τό) = ἀνθόγαλο, ἡ ἀφρόκρεμα τοῦ γάλακτος.

θρούδα (τά) = ἀποτρίμματα ξερωῶν χόρων ἢ φύλλων.

ιθάκ' (τό) = τὸ μαστίρι τῶν ζῶων.

καθάριση (ή), [ἐπὶ ζῶων] = ὁ πλακοῦς, ἐπὶ γυναικῶν συντροφή' (τό).

Εν θράκη λέγεται ὕστερον ἢ ἀκλωθον (τό).

καῖμάκ' (τό) = 1) ἡ κρέμα τοῦ βρασμένου γάλακτος. συν. γαλατί' σίρ' 2) ἡ κρέμα τοῦ γιαγουρτιοῦ, συν. κοβλακί' ἢ ξυγαλί' σίρ'.

κάλ' (τό) = τὸ σύνολον τῶν μαλλίων τῆς κουρᾶς ἐνός προβάτου

καλύβ' (τό) = 1) καλύβα, χαμόσπιτο, 2) ἡ ποιμενικὴ καλύβη τῶν παρχαρίων.

καπίστ' (τό) = ἡ νεαρὴ ἀγελάδα ποῦ γεννᾶ κατὰ τὸ β' ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς.

καρσάν' (τό) = μονοκόμματη γλυπτὴ σκάφη, σχήματος ὀρθογωνίου ἢ στρογγύλου.

κελλάρ' (τό) = ἡ ἀποθήκη τροφίμων ἢ λιχουδιῶν, τὸ κελλάρι.

κεμέρ'κον (τό) = τὸ ζῶον, ποῦ ἔχει ἐπὶ τῆς ράχεώς του εὐρεῖαν λωρίδα λευκοῦ τριχώματος.

κέρατον (τό) = τὸ κέρατον.

κερβάν' (τό) = τὸ καρβάνιον.
 κερπά (ἦ) = γενικῶς τὸ θηλυκὸν ζῶον, πού συλλαμβάνει καὶ γεννᾷ πρὶν φθάσει εἰς τὴν κανονικὴν του ἡλικίαν.
 κλαδεμάτ' (τό) = 1) τὸ κατάλληλον διὰ κλάδευμα 2) τὰ φυλλωμένα κλαδάκια δένδρων, τὰ ὁποῖα κοπτόμενα καὶ ἀποξηραίνόμενα ἐχρησίμευον ὡς τροφή τῶν ζῴων διὰ τὸν χειμῶνα.
 κλογκλόζα (τά) = μικρὰ τεμάχια κόπρου, συγκρατούμενα στερεῶς ἐπὶ τῶν μαλιῶν τῆς κοιλίας ἢ τῆς οὐρᾶς τῶν προβάτων.
 κοβλάκ' (τό) = ξύλινο κυλινδρικό δοχεῖο μὴ σκέπασμα γιὰ νὰ βάζουν εἶδη γαλακτοκομίας.
 κοιλάκ' (τό) = ξύλινον κυλινδρικὸν δοχεῖον ἀβαθὲς καὶ πλατύστομον μὲ δυὸ χερσουλία. Μέσα σ' αὐτὸ προσφέρεται εἰς τὰ ζῶα πλυμὶν βλ. λ.
 κοιλιδ' (τό) = ἄσκος ἀπὸ στόμαχον αἰγὸς ἢ προβάτου, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ αἰπεξηραίνετο ξύγαλαν ἢ ὕλιστον ἐν εἶδη ξηροῦ τυροῦ, συν. πάρκ'.
 κόλλιμαν (τό) = ἡ μαγιά τοῦ γιαιουρτιοῦ.
 κολλιστέρ' ἢ κολλιχτέρ' (τό) = εὐρύστομο χαμηλὸ κοβλάκι, μέσα στὸ ὁποῖον πῆζεται τὸ γάλα γιὰ ξύγαλα-γαιούρτι.
 κολοβάνα (ἦ) = τὰ πσινα τοῦ σώματος (ζῴου ἢ ἀνθρώπου).
 κόμ' (τό) = μικρὸ, χαμηλὸ διαμέρισμα τοῦ σταύλου.
 κοπρίφταρον (τό) = τὸ φτιάρι μὲ τὸ ὁποῖον μαζεύουν τὴν κοπριά, κοπροθέκα (ἦ) = ὀγκώδης σωρὸς κόπρου μεγάλων ζῴων, προοριζομένης διὰ κουσκούρα βλ. λ.
 κοπροκάλαθον (τό) = καλάθι γιὰ μεταφορὰν κόπρου.
 κόπρον (τό) = τὰ κόπρανα τῶν μεγάλων ζῴων.
 κορτεστίν (τό) = ἡ νεαρὴ κασίκα πού γεννᾷ, μόλις μπαίνει στὸ β' εἶτος τῆς ἡλικίας της.
 κουλῖα (ἦ) = ἡ κασίκα πού δὲν ἔχει κέρατα.
 κούλ'κον (τό) = πᾶν ζῶον ἐκ τῶν κερασφόρων, μὴ ἔχον κέρατα.
 κουρούζ'κον (τό) = τὸ ζῶον πού ἔχει πολὺ μικρὰ ἄφτια.
 οκύρ' (τό) λ. τ. κίρ = χρῶμα ἀλόγου, ὀρφνόν.

κουσκούρ' (τό) = ξερὴ κοπριά πού χρησιμεύει γιὰ καθύσιμη ὕλη. Τὰ κουσκούρα ἦσαν διαφόρων εἰδῶν: παῖρο-κούσκουρα (τά) = (τὰ μαζεύόμενα ἀπὸ τις πλαγιὰς τῶν βουνῶν), χεροκούσκουρα (τά), τὰ φτειαγμένα μὲ τὸ χέρι, ἄλωνοκούσκουρα (τά), τὰ πατημένα μέσα σὲ ἄλωνα καὶ σάχτα (τά) βλ. λ.

κωδών' (τό) = τὸ κουδούνι.
 λαδίδα (ἦ) = [παρὰ τὸ λαχίς ἐκ τοῦ λαγάνω] = καθορισμένη σειρὰ γιὰ τὴν ἐκτέλεση κοινοτικῆς ἢ συνεταιριστικῆς ἐργασίας ἐκ περιτροπῆς. Φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ εἰθίμου τούτου (φύλαξις ζῴων, ὕδρευσις, πότισμα κήπων κλπ.), ἐγίνετο διὰ κλήρου καὶ καθένας ἐλάμβανε σειρὰ διὰ λαχνοῦ, ἔξου καὶ λαχίδα.

λεγιδ' (τό) = ξύλινο στεφάνι βαρελίου.
 λημερνάζω = ταγίζω καὶ ποτίζω τὰ ζῶα τὸ μεσημέρι.

λιθάζω ἢ λιθῶνω = πιέζω, δι' ἐπιθέσεως λίθων, τὸ σακκούλι τοῦ ὕλιστου.
 λυτάρ' ἢ λυτάρ'κον (τό) = τὸ λυωμένο, τὸ μὴ συμπαγές. Λέγεται γιὰ τὸ βούτυρο, ὅταν δὲν μαζεύεται καλὰ κατὰ δρουβάνισμα.

μακαρτώνω = βάζω μαγιά στὸ γάλα, νὰ γίνῃ ξύγαλα. συν. κολλίζω.

μαλέζ' (τό) = 1) νερούλδος λαπάς ἀπὸ ἀλεύρι φουγανισμένο, 2) χυλώδης τροφή ἀπὸ ἀλευρα ἢ πίτυρα ἢ χόρτο, γιὰ τὰ ζῶα.

μαλλίν (τό) = 1) τὸ μαλλι 2) τὸ μαλλι τοῦ προβάτου.

μαντζίρα (ἦ) = γενικῶς τὰ ἐκ τοῦ γαλακτος προϊόντα.

μαντζίρ'κον (τό) = βλ. μαντζίρα.

μαντρίν (τό) = ὁ σταῦλος, ἢ μάντρα.

ματοζινίχον (τό) = ἡ χάνδρα.

μιντζίν (τό) = ἡ μυζήθρα.

μοζανεύω = στερεῶς βαθμηδέν. Λέγεται μόνον ἐπὶ γαλακτοφόρων ζῴων.

μοζ(ικα) (ἦ) = ἡ μὴ γαστροθεῖσα ἀγελάδα, ἢ ὁποῖα ἔξακολουθεῖ νὰ παρέχῃ ἀκόμη ὀλίγον γάλα.

μοζίν (τό) = 1) γενικῶς τὸ ζῶον 2) εἰδικῶς τὸ στεῖρον ζῶον.

μορτή (ἦ) = 1) τὸ λίπος 2) μερίδιον, δέκατον.
 μορτάρ'κον (τό), λέγεται γιὰ τὸ γάλα καὶ σημαίνει λιπαρόν, παχύ.

μουτζούρ' (τό) = τὸ ρύγχος, ἢ μούρη ζῴου.

μουσκαροδέμ' (τό) = τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὁποῖον δένουν τὸ μοςχάρι.

μουσκαροπέτο' (τό) = τὸ δέρμα τοῦ μοςχαριοῦ.

μουσκαροτόπ' (τό) = 1) τόπος ἐκτρέφω πολλὰ μοςχάρια 2) διαμέρισμα τοῦ σταύλου, ὅπου διαμένουν τὰ μοςχάρια.

μουσκενάρ' (τό) = μικρὸ καὶ χαμηλὸ διαμέρισμα διαμονῆς, πολὺ μικρῶν μοςχαριῶν.

μοροκόλλ' (τό) = τὸ ξύγαλα πού δὲν πῆξει καλὰ.

νερίφτ' [ἐπὶ ζῴων] = ἀποβάλλει τὸ μικρὸ του.

νερίφμαν (τό) = ἡ ἀποβολή, συν. χάσιμον.

ξύγαλαν (τό) ἀντὶ ὀξύγαλαν = τὸ γιαιούρτι.

ξυλάγκ' (τό) = βλ. δρουβάνι.

ξύλαγκοπάμ' (τό) = τὸ πῶμα τοῦ δρουβανιοῦ.

Οὔκρα (ἦ) = ἡ πρώτη ποιότης τοῦ λαναρισμένου μαλλιοῦ.

οὔραδ' (τό) = ἡ οὔρα.

Παζικριάνος ἢ Πεζικριάνος (ὁ) = 1) ὁ κάτοχος καρβανίου (ἔπων ἡμιόνων ἢ καμήλων) περισσότερον τῶν 40 ζῴων φορητῶν 2) μεσίτης ἀγοραπωλησίας ζῴων κοινῶς ἰζαμπάζης 4) παλαιότερον ἐσήμεριον τὸν μεσίτην ἀγοραπωλησίας σκλάβων ἢ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ παιδομαζώματος ἀντιπρόσωπον τῆς Κυβερνήσεως.

παθηνάζω = 1) βάζω χόρτα ἢ ἄχυρα εἰς τὰ παχινὰ τῶν ζῴων 2) ταγίζω τὰ ζῶα, μέσα στὸ παθηνίν' βλ. λ.

παθηνίν (τό) = ἡ φάτην ζῴων, τὸ παχιν.

παξιμάτ' (τό) = 1) παξιμάδι, 2) οἱ σκληροὶ μύες τοῦ μασταριοῦ τῶν ἀγελάδων.

παρκί' σίρ' (τό) = στραγγισμένο ξύγαλα, ἀποξηραμένο μέσα σὲ πάρκ'.

πάρκ' (τό) = βλ. κοιλιδ'.

παρχαρομάννα (ἦ) = 1) Θεὰ ἢ νεράιδα, προστάτις καὶ ὀδηγήτρια τῶν παρχαριῶν, 2) τόπος κατάλληλος δι' ἐγκατάστασιν παρχαρίου πρβλ. νερομάννα, πεγαδομάννα, ὀφιδομάννα κλπ., 3) ἡ γυναῖκα, πού ζῆ ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰ παρχάρια καὶ ἀποκτᾷ πείραν καὶ ἰκανότητα νὰ διοικῇ αὐτὰ καὶ πρωτοσταεῖ εἰς τὴν διοργάνωσιν, τὴν λειτουργίαν καὶ γενικά εἰς τὴν ζῶην τῶν παρχαριῶν. Αὐτὴ ἐθεωρεῖτο ὡς πρώτεσσα παρχαρέτσα καὶ πρώτεσσα ρωμάννα καὶ ἦτο πραγματικῶς ἀρχηγὸς τοῦ παρχαρίου, 4) περιοχὴ χλοερὴ μὲ πολλὰ νερά, κειμένη ἐπὶ ὑψηπέδων ἢ ἐπὶ κλιτύων βουνῶν, συν. παρχαροτόπ' βλ. λ.

παρχαρόπουλον (τό) = τὸ μικρὸ παιδί, πού ζεῖ εἰς τὰ παρχάρια, πρβλ. βλαχόπουλον — συν. ραχόπουλον.

παρχαροτόπ' (τό) = τόπος κατάλληλος δι' ἐγκατάστασιν παρχαρίου.

παρχάρτις (ὁ) καὶ παρχάρρα (τά) = θερινὸς βοσκότοπος.

παρχάτ' (τό) = μικρὴ χάλκινη χύτρα μὲ στοργυλὸ χεροῦλι ἀνωθεν-πακράτσι.

παδκιτάν' (τό) = τὸ ἀποβουτρωμένο καὶ στραγγισμένο τάν' βλ. λ.

πεντικοβότανον (τό) = ποντικοφάρμακο.

πεντικοπλάκ' (τό) = ἡ ποντικοπαγίδα, φάκα.

περά (ἦ) = εἰδικὴ τοποθεσία εἰς τὰ παρχάρια, ὅπου ἐκάθητο ὀμαδικῶς οἱ ρωμάνες καὶ ἄρμεγαν τὰ κοπάδια.

πεδᾶγκ' (τό) = πρωτοπόρον ζῶον τοῦ καρβανιοῦ. Συνήθως ὠδηγοῦσε τὸ καρβάνι τὸ πιὸ σωματώδες καὶ πιὸ γερὸ ζῶο. Τὸ φορτίο του ἦτο ἐλαφρότερον, ὅμως ἔφερε πολλὰ στολίδια καὶ μεγάλα κουδούνια.

πλυμίν (τό) = νερούλος χυλὸς ἐκ χόρτων ἢ πιτύρων ἢ ἀλεύρων, προσφερόμενος θερμὸς ἢ ψυχρὸς εἰς τὰς γαλακταφόρους ἀγελάδας.

πομπονάουμαι = φουσκῶνει τὸ τρίχωμα ἢ τὸ δέρμα ἀπὸ τὸ κρεῖο.

ποτιδίνα (ἦ) = τοποθεσία μὲ γοῦρνες, ὅπου ποτίζουν τὰ κοπάδια.

πουρπουλάντζ' (τό) = τὰ σφαιρικά περιτώματα τῶν αἰγοπροβάτων.

πούρτ' (τό) = ἡ δευτέρα ποιότης τοῦ λαναρισμένου μαλλιοῦ.

πριζ'νάρ' (τό), [πρωιζ'νάρ'] = τὸ πρῶτον ἄρμεγμα τῶν κοπαδιῶν.

προύτζα (τά) = τὰ μπρούτζινα στολίδια τῶν μοςχαριῶν.

πρωτάρρα (ἦ) = τὸ ζῶον, πού γεννᾷ διὰ πρώτην φορὰν.

πρωτόγαλαν (τό) = τὸ πρῶτο γάλα τοῦ γεννῶντος ζῴου.

ρακάννα (ἦ) = ἡ ὑψηλοτέρα γραμμὴ τῆς

γίαν καὶ γενικά εἰς τὴν ζῶην τῶν παρχαριῶν. Αὐτὴ ἐθεωρεῖτο ὡς πρώτεσσα παρχαρέτσα καὶ πρώτεσσα ρωμάννα καὶ ἦτο πραγματικῶς ἀρχηγὸς τοῦ παρχαρίου, 4) περιοχὴ χλοερὴ μὲ πολλὰ νερά, κειμένη ἐπὶ ὑψηπέδων ἢ ἐπὶ κλιτύων βουνῶν, συν. παρχαροτόπ' βλ. λ.

παρχαρόπουλον (τό) = τὸ μικρὸ παιδί, πού ζεῖ εἰς τὰ παρχάρια, πρβλ. βλαχόπουλον — συν. ραχόπουλον.

παρχαροτόπ' (τό) = τόπος κατάλληλος δι' ἐγκατάστασιν παρχαρίου.

παρχάρτις (ὁ) καὶ παρχάρρα (τά) = θερινὸς βοσκότοπος.

παρχάτ' (τό) = μικρὴ χάλκινη χύτρα μὲ στοργυλὸ χεροῦλι ἀνωθεν-πακράτσι.

παδκιτάν' (τό) = τὸ ἀποβουτρωμένο καὶ στραγγισμένο τάν' βλ. λ.

πεντικοβότανον (τό) = ποντικοφάρμακο.

πεντικοπλάκ' (τό) = ἡ ποντικοπαγίδα, φάκα.

περά (ἦ) = εἰδικὴ τοποθεσία εἰς τὰ παρχάρια, ὅπου ἐκάθητο ὀμαδικῶς οἱ ρωμάνες καὶ ἄρμεγαν τὰ κοπάδια.

πεδᾶγκ' (τό) = πρωτοπόρον ζῶον τοῦ καρβανιοῦ. Συνήθως ὠδηγοῦσε τὸ καρβάνι τὸ πιὸ σωματώδες καὶ πιὸ γερὸ ζῶο. Τὸ φορτίο του ἦτο ἐλαφρότερον, ὅμως ἔφερε πολλὰ στολίδια καὶ μεγάλα κουδούνια.

πλυμίν (τό) = νερούλος χυλὸς ἐκ χόρτων ἢ πιτύρων ἢ ἀλεύρων, προσφερόμενος θερμὸς ἢ ψυχρὸς εἰς τὰς γαλακταφόρους ἀγελάδας.

πομπονάουμαι = φουσκῶνει τὸ τρίχωμα ἢ τὸ δέρμα ἀπὸ τὸ κρεῖο.

ποτιδίνα (ἦ) = τοποθεσία μὲ γοῦρνες, ὅπου ποτίζουν τὰ κοπάδια.

πουρπουλάντζ' (τό) = τὰ σφαιρικά περιτώματα τῶν αἰγοπροβάτων.

πούρτ' (τό) = ἡ δευτέρα ποιότης τοῦ λαναρισμένου μαλλιοῦ.

πριζ'νάρ' (τό), [πρωιζ'νάρ'] = τὸ πρῶτον ἄρμεγμα τῶν κοπαδιῶν.

προύτζα (τά) = τὰ μπρούτζινα στολίδια τῶν μοςχαριῶν.

πρωτάρρα (ἦ) = τὸ ζῶον, πού γεννᾷ διὰ πρώτην φορὰν.

πρωτόγαλαν (τό) = τὸ πρῶτο γάλα τοῦ γεννῶντος ζῴου.

ρακάννα (ἦ) = ἡ ὑψηλοτέρα γραμμὴ τῆς

εράχως τῶν ζώων ἀπὸ τοῦ λαίμου μέ-
χει τῆς οὐρᾶς των.
ρακάν' (τό)=1) λόφος, 2) πᾶν κωνοει-
δὲς ὕψωμα.
ραχόπουλλον (τό), βλ. παρχαρόπουλλον.
ρεπίδκεται, βλ. ἀπορρεπίδκεται.
ρομάννα ἢ ρωμάννα (ἡ)=ἡ γυναῖκα, ἡ
κοιμενὴς τῶν παρχαρίων, πρβλ. τὸ κοι-
νὸν βλάχα. Περί αὐτῆς ἄλλοτε. (1)
ρούτζα (τά)=κοχὺλ α ἢ ὀστράκια πρὸς
στολισμὸν τῶν τραχῆλιδίων βλ. λ.
ρωῖν (τό)=ἡ ῥῶγα, ὁ μαστὸς τῶν ζώων.
Ἐπὶ γυναικῶν τσιτσίν (τό).
σακκούλ' (τό) = τὸ σακκούλι γιὰ τὸ
στράγγισμα τοῦ γιαιουρτιοῦ.
σακκουλοδέμ' (τό)=τὸ δέμα τοῦ σακ-
κουλοῦ.
σαμανάουμαι=κρυολογῶ. Λέγεται μό-
νον δι' ἐπίτοκα ἢ ἀσθενῆ ζῶα.
σαμάρ' ἢ σεμέρ' (τό) = τὸ σάγμα.
σαμαρόξυλα (τά)=τὰ ξύλα τοῦ σάγμα-
τος.
δανία (τά)=οἱ φλοῦδες τοῦ σιταριοῦ,
πίτυρα ἀπὸ σιτάρι.
σάπλα (ἡ)=μεγάλῃ χάλκινη κουτάλα γιὰ
τὸ γάλα, τὸ γιαιούρι ἢ τὸ ξυνόγαλα.
σάχτ' (τό)=ἡ καλῶς πατημένη ὑπὸ τῶν
ζώων κοπριά, ἡ ὁποία ἀποξηραίνου-
νῃ ἐχρησιμοποιοῦτο ὡς καύσιμος ὕλη.
σέλλα (ἡ)=ἡ σέλλα. Ἀπαντᾶται εἰς
λαϊκὰ τραγούδια.
σιρὶν (τό)=τὸ ποίμνιον, τὸ κοπάδι.
σίρ' (τό)=1) τὸ καιμάκι, 2) τὸ ἀποξη-
ραμένο ὕλιστόν βλ. λ.
σκουλὶν (τό)=δέσμη μαλλιῶν κεφαλῆς
ἢ προβάτου, τούφα μαλλιῶν.
σκοῦλος (τό)=1) ὁ γλουτὸς, 2) τὸ σκέ-
λος. Ἐξ αὐτοῦ τὸ ἀποσκουλίουρα=
παθαίνω ἐξάμβλωσιν τοῦ σκέλους κα-
ρὰ τὸν γλουτόν.
σπλέχνα (ἡ)=ὁ σπλήν.
σπλεχνάεται (ἐπὶ ζώων) = πάσχει ἢ
σπλήνα του.
σταλίζω=1) στήνω, 2) στηρίζω, 3) στε-
γάζω ζῶα μικρὰ μέσα στὸ σταλίν.
σταλὶν (τό)=1) διαμέρισμα σταύλου διὰ
μικρὰ ζῶα, 2) κρύπτη ἐντὸς βράχου ἄ-
νευ στέγης.
σταμνίζω [ποιητ.] = δένω ἢ στεγάζω ἄ-
λογα μέσα στὸ σταμνίν.
σταμνίν (τό)=1) διαμέρισμα ὑπογείου

(1) Σ. τ. Δ βλ. καὶ Γ. Σουμελίδη, παρχαρο-

σταύλου ἢ τμήμα σπηλαίου μετὰ θο-
λωτῆς στέγης πρὸς διαμονὴν μεγάλων
ζώων καὶ κυρίως ἄλογων, 2) στάμνα
χαλκίνη.
στατέρ' (τό)=βλ. κολλιστέρ', συν. τσι-
χάλ' βλ. λ.
στεῖρον (τό)=τὸ ζῶον ποὺ δὲν γεννᾷ, τὸ
στεῖρον.
στυπομάτ' (τό)=τὸ κομμένο γάλα.
τάν' (τό) = τὸ μετὰ τὸ δρουβάνι-
σμα ἀποβουτυρωμένο γάλα.
ταπάχ' (τό)=ἀσθένεια ζώων, ἀφθώδης
πυρετός.
ταυρολάσ' (τό)=ταυρηλασία, ὄργανος
ταύρων κατὰ τὴν γεννητησίαν ὁρμὴν
των.
τέφ' (τό)=ἡ καλύβα τοῦ σκύλου.
τζάρ' (τό)=1) σκληρὴ τρίχα, 2) ἡ τρίχα
τῆς οὐρᾶς τοῦ ἱπποῦ ἢ ἀγελάδος.
τίτζ' (τό) = διαμέρισμα τοῦ σταύλου,
πλακόστρωτον, ὅπου ἐτάγιζαν τὰ αἰ-
γοπρόβατα, ῥίχνοντας τὰ χόρτα ἐπὶ
τοῦ δαπέδου.
τιφτικ' (τό) = μαλλὶ ἀγκυριανῆς κασί-
κας, βλ. καί: αἶα.
τούπ' (τό)=δρύινον βουτυροδοχεῖον. Πι-
θανὸν ἐκ τοῦ σλαβικοῦ douр = δρυς.
τραχῆλιδ' (τό)=τὸ περιλαίμιον τοῦ μο-
σχαριοῦ μετὰ στολίδια, χάντρες κ.τ.τ.
τρίκερων (τό)=ποιητ. τὸ κριάρι μετὰ
τρία κέρατα.
τριχαρένεν (τό)=βλ. τὸ τριχένεν.
τριχάρ' (τό)=ἡ τρίχα τῆς κασίκας.
τριχένεν (τό)=τὸ τριχίνον, τὸ ἐκ τριχὸς
αἰγὸς καμωμένον.
τσίκουτα (τά) = χλωρὰ κλαδιὰ πεύκης
μετὰ φύλλα, ποὺ χρησίμευαν γιὰ τροφὴ
τῶν αἰγῶν.
τσίλεμαν (τό)=τὸ νεροῦλὸ περίττωμα.
τδίντδ' (τό)=τὸ ὑπόλειμμα ἀπὸ λυωμένα
πάχος (κυρίως ἀπὸ δουμάκ' βλ. λ.).
τσιχάλ' (τό)=κολλιχέρ' μετὰ δυὸ χερού-
λια, συν. στατέρ'.
τδοκαλίκ' (τό)=τὸ στραγγισμένο τάνι,
συν. ὕλιστόν' βλ. λ.
τδοκαρμά (ἡ)=τὸ βρασμένο καὶ κομμέ-
νο τάνι.
τδοπάνος (δ)=ὁ βοσκός, ὁ βουκόλος.
τδορτάν' (τό) = ξερὸς βῶλος ἀπὸ τδο-
καλίκι.
τυρὶν (τό)=τὸ τυρί.
τυροκόλοθον (τό)=τὸ κεφαλοτύρι.
ὕλιστέρ' (τό)=τὸ στραγγιστήρι τοῦ γά-

λακτος, πλεκτὸ ἀπὸ τρίχες οὐρᾶς ἀγε-
λάδος (τζάρρα), πλαισιωμένο μετὰ σανι-
δάκια.
ὕλιστερον (τό)=σανιδένιο πλαίσιο ἢ
σανίδι ἀπλό, ποὺ εἶχε στὸ μέσον χω-
νοειδὲς ἄνοιγμα. Ἐχρησίμευε διὰ νὰ
συγκρατῆται τὸ ὕλιστέρ', κατὰ τὸ στράγ-
γισμα τοῦ γάλακτος.
φουτζάννα (τά)=οἱ φλοῦδες τοῦ κριθα-
ριοῦ, πίτυρα.
χαλκόν (τό)=μεγάλον χάλκινο καζάνι,
μετὰ δυὸ χερούλια.
χαλκοπούλλ' (τό)=μικρὸ χάλκινο κα-
ζάνι, μετὰ ἓνα χερούλι ἄνωθεν.
χαμαίλ' (τό)=χαίμαλι.
χαμελία (ἡ)=τόπος χαμηλός, ὑπὸ ἄνεμος.
χαντζικράτε ἢ χαντζοκράτε (ἡ)=πυρο-
στία χωρὶς ποδία, σταυροειδὲς οἶδρο,
ποὺ τοποθετεῖται στὸ παρακαμίν ἢ
τζάκι, γιὰ νὰ ὑποβαστάξῃ τὰ μαγειρι-
κά σκευῆ ἀπάνω ἀπὸ τὴ φωτιά.
χειμαδίον (τό)=τόπος γιὰ διαχείμαση
ζώων, χειμοδιό.
χούδκ' (τό)=στεγνὴ ψιλὴ κοπριά ἢ
ψιλά ἄχυρα ἀνάκατωμένα μετὰ ξερὸ χῶ-
μα γιὰ νὰ στρώσουν στὸ δαπεδο τοῦ
σταύλου.
χωρέϊ (τό)=τὸ οὔρον τῶν ζώων, συν.
τσιλτεμαν (τό).
χωρεκούτ' (τό), δηλ. τὸ οὔροκούτι, οὔ-
ροδοχεῖον.
Ψηλασέας (τά)=τὰ ψηλὰ μέρη.
β) Πιηνοτεχνικά—πιηνοτροφικά.
δίκροκον (τό)=ἄβγὸ μετὰ δυὸ κρόκους.
καθιστέρα (ἡ)=σανίδι ἢ δοκάρι ἐπὶ τοῦ
δοπίου κἀθῆνται οἱ κότες.
κοσσαροφάγια (τά)=οἱ τροφῆς τῶν ὀρ-
νίθων.
κουδούκ' (τό)=τὸ ράμφος ἢ μύτη τῶν
πιτηνῶν.
κουμάδ' (τό)=ὁ ὀρνιθῶν, τὸ κοιτέσι,
συν. πονέτσ' (τό) βλ. λ.
κυττάρ' (τό)=τὸ λοφίον τῶν πιτηνῶν.
κωσσέαν, ἐπίρρ.=ὁσμὴ κλώσσας, κλού-
βιον ἄβγοῦ, μούχλας, ἀποσυνθέσεως.
κωσσου (ἡ)=ἡ κλώσσα.
κωσσώνω=1) μυρίζω κωσσέαν, 2) ἀπο-
συντίθεμαι.
πινέτσ' (τό)=βλ. πονέτσ'.
πισσάνος (δ)=ἄβγὰ γεμάτο μετὰ πίσσα,
γιὰ τὸ τσοῦγκρισμα τοῦ Πάσχα.
πονέτσ' (τό)=τὸ κοιτέσι.

σποτάλα (ἡ)=ἀσθένεια τῆς ὀρνιθῆς,
πολὺ ἐνοχλητικὴ.
τδαμπάρρα (τά)=τὰ λειριὰ τῶν πιτηνῶν.
τοινέα (ἡ)=ἡ κουτσουλιὰ.
τοιχτσιρίνος (δ)=ἄβγὸ ξεροψημένο ἐν-
τὸς θερμῆς στάχτης, διὰ νὰ καταστῇ
τὸ κέλυσος τοῦ ἀνθεκτικὸν γιὰ τὸ
τσοῦγκρισμα τοῦ Πάσχα.
φτερόν (τό)=1) φτερό, 2) ἡ γραφίδα.
φτιλτόν (τό)=τὸ πτερόν.
φωλέα (ἡ)=ἡ φωλιά.
φώλ' (τό)=τὸ ἄβγὸ, ποὺ μένει πάντοτε
σιτὴ φωλιά, γιὰ νὰ τὸ ἴδουν οἱ κότες
καὶ νὰ γεννήσουν κοντὰ του.
χουρτούδα (ἡ)=ὁ πρὸλοβος.
ῶβάστικον (τό)=ἕκτεινον ποὺ γεννᾷ πολ-
λὰ ἄβγα.
ῶβέαν, ἐπίρρ.=ὁσμὴ ἄβγοῦ, ἄβγίλα.
ῶβόν (τό)=τὸ ὄν, τὸ ἄβγὸ.

γ) Μελισσοκομικά.

Ἄεκέρ' (τό)=1) κερί ἀπὸ τὸν Ἅγιον
Ταφο, 2) ἄσπρο κερί δηλ. τὸ καινοῦρ-
γιο κερί τῶν κυψελῶν.
γαβράν' (τό)=ἡ ἐγχώρια κυψέλη.
δονίζω ἢ δονῶ=1) βοῶ, βουίζω, 2)
σημνουργῶ ἐξ οὔ :
δονάρ' (τό)=ὁ ἀφεσμός, τὸ γονίδι συν.
μελεσσιδὶ' πουλλίν.
δόνισμαν (τό)=ἡ σημνουργία.
δευτεροδόναρον ἢ δευτεροπούλλ' (τό)
=δεύτερος ἀφεσμός.
ζιρτικ' (τό) καὶ ἀλλαχοῦ πιτόν' (τό)=
ὁ πέραν τοῦ τρίτου ἀφεσμός, ὁ ὁποῖος
εἶναι συνήθως διλιγοπληθής.
θερακῆ (ἡ), ἐν Μεσοχαλ. σκουτάρ' (τό)
=λευκὴ κηρήθρα πλήρης μέλιτος. Ἐ-
χρησίμευεν ὡς φάρμακον.
κεροπάν' (τό)=εἰδικὸ παννὶ πρὸς διή-
θισιν τοῦ κριοῦ.
κερίν (τό)=ὁ κηρός, τὸ κερί.
κιτρινάδ' (τό), καὶ ἀλλαχοῦ τσιτδέκ' (τό)
[ἄνθος]=ἡ γῆρις.
μάννα ἢ βασιλέας (δ)=ἡ βασίλισσα
τοῦ σμήνους.
μέλ' (τό)=τὸ μέλι.
μελεσσιδ' (τό)=1) ἡ μέλισσα, 2) τὸ
σμήνος.
μελισσονάρ' ἢ μελισσοναρόν (τό)=ὁ
μελισσών, τὸ μελισσοκομείον.
μελισσοχόρταρον (τό) = τὸ μελισσό-
χορτο.

μελοπάκμαζον (τό) = η δύποτο από μέλι (πετμέζι).
 μελοπάν' (τό) = ειδικό παννί, προς διήθισιν του μέλιτος.
 μελοπίθαρων (τό) = τὸ πιθάρι, μέσα στο ὅποιο φυλάττουν τὸ μέλι.
 ξεφτέρ' ἢ ευφτέρ' (τό) καὶ ἐν Σάντα ζεμελευτέρ' (τό) = ἡ μεγάλη μάχαιρα τοῦ τρυγητοῦ.
 παλαλὸν ἢ ζαντὸν μέλ' (τό) = τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις «μαινόμενον μέλι» προερχόμενον ἀπὸ τὰ ἄνθη τῆς λοντικῆς ἀζαλέας, τσιφίν' (βλ. φυτολογικά).
 Περὶ τούτου πλείονα βλέπε Θ. Πασιτιάδη Ἀρχ. Πόντου 9|43—52.
 πιρούν ἢ σταυρὸν (τό) = ἐξύλιος σταυρὸς ἢ ἀπλοῦν σανίδι, τοποθετούμενον καθέτως εἰς τὰ μέσον τῆς κυψέλης. Ἐδείκνυε τὸ σημεῖον μέχρι τοῦ ὁποίου ἐπιτρέπτο νὰ ἀφαιρεθοῦν αἱ μελοκηρήθραι κατὰ τὸν τρυγητόν.
 πούμπουρον (ὀ) = 1) ὁ βομβυλιός, 2) ὁ κηφήν.
 πρόπολη (ἦ) = ἡ πρόπολις.
 πρωτοδῶναρον ἢ πρωτοπούλλ' (τό) = ὁ πρῶτος ἀφεσμός, τὸ πρῶτο πουλλί.
 ὄκεντρον (τό) = τὸ κέντρον τῆς μελίσης.
 σκωλέκ' (τό) = ὁ σκώληξ τοῦ σκῶρου, ὁ σκῶρος.
 τρύ(γ)εμαν (τό) = ὁ τρυγητός, ἐν Σάντα ζεμέλεμαν (τό).
 τρυγ(τ)ζω = τρυγῶ τὰ μελίση, συν. χαλάνω ἐν Σάντα ζεμελεῶ.
 τῶαμάν' (τό) = ἡ κηρήθρα. Ἀλλαχοῦ τσουμάν' (τό).
 τρυπίν (τό) = 1) ἡ τρύπα, 2) εἴσοδος κυψέλης.
 χαραμηδες (οἱ) = αἱ λεηλάτριαι μέλισσαι.
 χαραμοφάγας (ὀ) = ὁ κηφήν.
 δ') **Κατοικίδια ζῶα.**
 Ἀ(γ)ελάδ' (τό) = ἀγελάδα 2 ἐτῶν καὶ ἄνω, μὴ γεννήσασα ἀκόμη.
 Ἀγελαδίτσα (ἦ), ἀγελαδόπον (*) (τό) = ὑποκοριστικὸν τοῦ ἀελάδ'.
 αἰγίδ' ἢ αἰίδ' (τό) = ἡ αἶξ, ἡ κασίκα.
 ἀλογομούλαρον (τό) = μουλάρι, πὸν μοιάζει τὸ ἀλογο.
 ἄλογον (τό) = καθὼς καὶ στήν κοινή.

(*) Διὰ τῆς καταλήξεως — ὅπου σχηματίζονται ὑποκοριστικά ἀμφότεραν τῶν γενῶν, ἀρσενικῶν καὶ οὐδέτερον ὀνομάτων, διὰ δὲ τῆς καταλήξεως — ἴσα μόνον ὑποκοριστικά θηλυκῶν. Περαιτέρω τὰ ὑποκοριστικά ὡς ἐνόντα παραλείπονται.

ἀμνάδ' (τό) = προβατίνα ἄνω τοῦ ἐνὸς ἔτους, μὴ γεννήσασα ἀκόμη.
 ἀρνίν (τό) = τὸ ἀρνίον, τὸ ἀρνάκι.
 βουβάλ' (τό) = ὁ βουβάλος, τὸ βουβάλι (ἐν Σταυρί δὲν ὑπῆρχε).
 βούδ' (τό) = ὁ βούς, τὸ βόδι.
 γαῖδάρα (ἦ) = ἡ ὄνος, ἡ γαῖδούρα.
 γαῖδάρος (ὀ) = ὁ ὄνος, ὁ γαῖδαρος.
 γαῖδιορομούλαρον (τό) = τὸ μουλάρι, πὸν μοιάζει τὸν γαῖδαρο.
 γαῖδιρ' (τό) = γενικῶς, ὄνος, γαῖδούρι.
 γαρκὸν (τό) = ὁ ταῦρος.
 καμέλ' (τό) ἢ κάμηλος, ἡ καμήλα.
 κάτα ἢ κάττα (ἦ) = ἡ γάτα (θηλυκά).
 κατεπούλλ' ἢ κατοπούλλ' (τό) = τὸ γατάκι.
 κατοῦδ' (τό) = γενικῶς γάτα.
 κορίτ' (τό) = τὸ ἐρίφιον, τὸ κασικάνι.
 κόδος (ὀ) ἢ κόδ' (τό) = ὁ τράγος.
 κοδέαν, ἐπίρρ. = ὁ μὴ τράγου, τραγίλα.
 κουτάβ' (τό) = 1) πολὺ μικρὸ σκυλλάκι, 2) μῆψ. τὸ παιδάκι.
 κρᾶρ' (τό) = ὁ κριάς, τὸ κριάρι.
 μαντρόσκυλλον (τό) = ποιμενικὸς κύων.
 μουλάρ' (τό) = ἡμίονος, μουλάρι.
 μουσκάρ' (τό) = ὁ μόσχος, τὸ μοσχάρι.
 μουχτεροπούλλ' (τό) = τὸ χοιρίδιον, τὸ γουρουνόπουλον.
 μουχτερός (ὀ) = ὁ χοῖρος, τὸ γουρούνι (ἐν Σταυρί δὲν ὑπῆρχε).
 οὐλούδ' (τό) = πρόβατον πλατύουρον.
 πάρδος (ὀ) = ὁ ἀρσενικὸς γάτος.
 πουλάρ' (τό) = ὁ πῶλος, τὸ παλάριον τοῦ ὄνου.
 πρόατον (τό) = τὸ πρόβατον.
 ὄκυλλίν (τό) ἢ ὄκύλλος (ὀ) = ὁ κύων, ὁ σκύλλος.
 τοχλίν' (τό) = καλοθρεμμένο ἀμνάδι, μανάρι.
 τῶαμέδ' (τό), λ. τ. camas = τὸ βουβάλι (δὲν ὑπῆρχεν ἐν Σταυρί).
 τῆεπίτ' (τό) = ἡ γίδα πὸν δὲν γέννησε ἀκόμη.
 τῶσοπανόσκυλλον (τό) = βλ. μαντρόσκυλλον.
 τσουνά (ἦ) ἢ τσουνίν (τό) = ἡ σκύλλα.
 φοράδα (ἦ) = ἡ φορβάδα.
 χτήνον (τό) = 1) ἡ ἐνήλικη ἀγελάδα, 2) γενικῶς τὸ ζῶον.
 Ε'. **Ἄγρια ζῶα.**
 Ἄγραίδον (τό) = ἡ αἰγαγρος, ἀγριοκάτσικο.

Ἄγραίδον (τό) = ἡ αἰγαγρος, ἀγριοκάτσικο.

ἀγρέλαφον (τό) λ. ποιητ. = ἀγρία ἔλαφος.
 ἀγροκάτα (ἦ) = ἡ ἀγρία γάτα.
 ἀλεπὸν ἢ ἀλεπὸς (ὀ) = ἡ ἀλώπηξ, ἡ ἀλεπού.
 ἀρκοπάλλαχον (τό) = τὸ ἀρκοῦδάκι.
 ἄρκος (ὀ) = ἡ ἄρκτος, ἡ ἀρκοῦδα.
 ἀχοιράχαντον (τό) = ὁ ἀκανθόχοιρος, ὁ σκαντσόχοιρος.
 ἐλάφ' (τό) = ἡ ἔλαφος, τὸ λάφι.
 ζαρκάδ' ἢ ζερκάδ' (τό) = ἡ δορκάς, τὸ ζαρκάδι.
 ζεπύρα (ἦ) = τὸ καρνάβι.
 ζερταβάν' (τό) = εἶδος κουναβιοῦ μὲ κατὰστικτο δέρμα.
 Θέπεκας ἢ θῶπεκας (ὀ) = ὁ πίθηκος, συν. μαῖμούν'.
 θερίον (τό) = τὸ θηρίον. τὸ ἄγριο ζῶο.
 Κάσκας (ὀ) = ὁ σκίουρος.
 καλαγκούα ἢ καλαγκούδα (ἦ) = εἶδος νυφίτσας, λαγόνηρος (Θράκη).
 Λάγος (ὀ) = ὁ λαγός.
 λύκος (ὀ) = ὁ λύκος.
 λυκοτσούνα (ἦ) = ἡ λύκαινα.
 μαῖμούν' (τό) λ. τ. = ἡ μαῖμού.
 νυφίτσα (ἦ) = ἡ ἰκτίς, νυφίτσα.
 πεντικός (ὀ) = ὁ ποντικός.
 πίθηκος ἢ πίθηκος (ὀ) = ὁ πίθηκος.
 πορσούφ' (ὀ) = εἶδος ἀσοῦ εὐμεγέθους.
 τῶακαλος (ὀ) ἢ τῶακάλ' (τό) = ὁ θῶς, τὸ τσακάλι.
 τυφλοπέντικος (ὀ) = ὁ ἀσπάλαξ, ὁ τυφλοπόντικος.
 στ') **Κατοικίδια πτηνά.**
 Κοσσάρα (ἦ) = ἡ ὄρνιθα, ἡ κόττα.
 κοσσαροπούλλ' (τό) = τὸ ὄρνιθόπουλλον, τὸ κοτόπουλλον.
 νουσσάκα (ἦ) ἢ νουσσάκ' (τό) = θηλυκὸν κοτόπουλον, συν. πουλλάδα.
 ὄρνιθ' (τό) = ἡ ὄρνιθα.
 περιστέρ' (τό) = τὸ περιστέρι.
 πετεινάρ' (τό) = τὸ πετειναράκι.
 πετεινός (ὀ) = ὁ ἀλέκτωρ, ὁ πετεινός.
 πουλλάδα (ἦ) = ἡ νεαρὴ κόττα πὸν δὲν γεννᾷ ἀκόμη.
 πουλλίν (τό) = τὸ πουλλί, τὸ πουλλάκι.
 ταῖγανά (ἦ) = ἡ φραγκόκοτα.
 ζ') **Ἄγρια πτηνά.**
 Ἄγριοκόσσαρον (τό) = ἡ ἀγριοκόκοτα (εἶδος πέρδικας).

ζ') **Ἄγρια πτηνά.**

Ἄγριοκόσσαρον (τό) = ἡ ἀγριοκόκοτα (εἶδος πέρδικας).

ἀγροπερίστερον (τό) = ἡ ἀγρία περιστερά.
 ἀητέντς ἢ ἀητὸς (ὀ) = ὁ ἀετός, συν. γάρταλος βλ. λ.
 ἀηδόν' (τό) = ἡ ἀηδὼν, τὸ ἀηδόνι.
 ἀνεμογάμ'ς (ὀ) = εἶδος μικροῦ ἰέρακος.
 ἀτματζᾶς (ὀ) = ἰέραξ, γεράκι.
 γάρταλος (ὀ) = ὁ ἀετός.
 γερανίν (τό) = ὁ γέρανος.
 καναρίνας (τά) = πουλλιά τῆς θάλασσας.
 καράταουκ' (τό) = 1) γεν. μαυροπούλλι, 2) θηλυκὸς κόσσυφος.
 κασκάρα (ἦ) = ἡ μακρόουρος κίσσα, καρακάξα.
 κίσσα (ἦ) = ἡ κίσσα.
 κοκκινόμυτ'κον πουλλίν (τό) = ἀρσενικὸς κόσσυφος.
 κορώνα (ἦ) = ὁ κόραξ, τὸ κοράκι.
 κουδουχετράς (ὀ) = ὁ δρυοκολάπτης, ὁ τρυποκαρῦδας.
 κοῦκκος (ὀ) = ὁ κόκκυξ, ὁ κοῦκος.
 λειλέκος (ὀ) = ὁ πελαργός.
 μελισσοφάγας (ὀ) = ὁ μελισσοφάγος, ὁ μελισσοφάγος συν. τσιτίν (βλ. λ.).
 μαγδαρόν (τό) = ὁ νεοσσός, πουλλάκι χωρὶς πτίλα.
 νυχτερίδα (ἦ) = ἡ νυχτερίς.
 νυχτοπούλλ' (τό) = ὁ γκιώνης.
 ξυλοπέρδικα (ἦ) = εἶδος πέρδικος.
 ὄρνεον (τό) = τὸ ἄγριον ἀρπακτικὸν πτηνόν.
 ὄρτύκ' (τό) = ὄρνιθ, ὄρτύκι.
 παρχαροπούλλ' (ὀ) = βλ. ραῖοπούλλ'α.
 πεντικοπούλλ' (τό) = 1) ποντικάκι, 2) τρυποφράχτης, τσιμτσιί.
 πέρδικα (ἦ) = ἡ πέρδιξ, ἡ πέρδικα.
 πετροῦχελιδονον(τό) = τὸ πετροχελιδονο.
 ποταμοπούλλ' (τό) = 1) ἡ σουσουράδα, 2) μαυροπούλλι πὸν ζῆ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν.
 πλουμιστόν πουλλίν (τό) = ἡ μεκάτσα.
 πουλλίν μὲ τὸ κέρατον (τό) = ὁ τσουρτσουλιάνος.
 ραῖοπούλλ' (τό) πλ. ραῖοπούλλ'α (τά) τὰ μικρὰ πουλλάκια τῶν βουνῶν.
 ὄρδῶτα ἢ ὄρδῶταινα (ἦ) — μυθικὸ πουλλί.
 τρυγόνα (ἦ) — ἡ τρυγὼν, τὸ τρυγόνι.
 τῆιδίν ἢ τῆιδίν (τό) = εἶδος μελισσοφάγου, ἔξ οὗ τὸ τοπωνύμιον Ἰδιοφώλα, τοποθεσία ὅπου εἶχαν τὰς φωλεὰς τῶν τὰ πτηνὰ αὐτὰ.

Ἰελιδόν (τό) = ἡ χελιδών, τὸ χελιδόνι.
 χόχορος (ὀ) = ἡ γλαυξ, ἡ κουκοβάγια.

Ἰαλαχοῦ κούκουδας (ὀ).
 φιλοπούλλα (τά) = γενικῶς τὰ μικρό-
 σωμα πουλλάκια.

η) Ἰεραπειά.

Ἰαγκόνα (ή) = 1) εἶδος ἐχίδνης, 2) ἡ μο-
 νομερίδα, φανταστικὸ φίδι, πού ἔχει
 στὰ δύο του ἄκρα ἀπὸ ἓνα κεφάλι καὶ
 δὲν ἔχει οὐρά. Τὸ μήκος του δὲν περ-
 νοῦσε «τὰ τρία πιθαμάς».

Ἰαίδοβουζάστρα (ή) = φίδι πού βύζαινε
 τοὺς μαστοὺς τῶν γιδιῶν. Σὲ τέτοια
 περίπτωσις ὁ μαστὸς ἐστείρνευε.

Ἰαὸς (ὀ) = ὁ βόας (ἐκ παραδόσεως ἢ ὀ-
 νομασία).

Ἰαροθάκα (ή) = ὁ βάτραχος.

Ἰαβδέλλα (ή) = ἡ βδέλλα, συν. σιλίκα (τό)
 λ.τ. sülik

Ἰαοπαλίτα (ή) = ὁ γυρίνος, ἀτελὲς βατρα-
 χάκι.

Ἰαόχλες (ὀ) = ὁ κοχλίας (μὲ καβούκι).

Ἰαοχλάντο (τό) = ὁ λειμαξ, ὁ κοχλίας
 χωρὶς ὄστρακο.

Ἰαορόφιδον (τό) = φίδι πού ζῆ μέσα στὰ
 νερά.

Ἰαφίδ' (τό) = γενικῶς ὄφεις, τὸ φίδι.

Ἰαφίδ' μὲ τὰ κέρατα = φίδι (ἴσως μυθι-
 κὸ) πού εἶχε δύο μικρὰ κέρατα ἐκ τῶν
 ὀκταίων τὸ ἓνα ἦτο ζεχίρ' (δηλητήριον)
 καὶ τὸ ἄλλο πανζεχίρ' (ἀντίδοτο φάρ-
 μακο τοῦ δηλητηρίου).

Ἰαφίδ' μὲ τὴν τάπλαν = φίδι μυθικόν.

Ἰαφερε σιὸ κεφάλι του μαλαματένιο
 κάλυμμα, σάν κουτάκι, πού εἶχε τὴ
 μαγικὴ ἰδιότητα νὰ διπλασιάζῃ τὰ ρι-
 πόμενα ἐντὸς αὐτοῦ χρυσᾶ νομίσματα.

Ἰαφιδοχενίστρα (ή) = ἡ σαρανταποδα-
 ροῦσα.

Ἰαπολύδ' (τό) = ὁ πολύπους, τὸ σκου-
 λίκι τῆς ὑγρασίας.

Ἰακωλέκ' (τό) = 1) γήινος σκώληξ, 2) γεν.
 τὰ σκουλήκια.

Ἰαουρούρ' (τό) = γενικῶς οἱ κάμπιες.

Ἰαογάνα (ή) = ὁ κάβουρας.

Ἰαοῦρνος (ὀ) = ὁ πρασινόχρωμος βάτρα-
 χος, ὁ φρῦνος.

Ἰαορτσάφλα (ή) = ἡ σαύρα, ἡ γουστέρα.

θ) Ἰεντομα.

Ἰαρομελέσιδον (τό) = ἡ ἄγρια μέ-
 λισσα, ἡ σφήκα.

Ἰαλογομυία (ή) = ἡ ἀλογόμυια.

Ἰαβιντολόης ἢ βίντος (ὀ) = ὁ οἰστρός, ἡ
 μύγα τῶν ζώων. συν. κορόης (βλ. λ.)

Ἰαμπούλα (ή) = ἡ τριχίνη τῶν ζώων.
 θέσα (ή) = βλ. σέθα.

Ἰακάνάρα (ή) = κουνούπι.

Ἰακάντζαρος (ὀ) = ἡ ἀράχνη.

Ἰακάντζιμύτρα (ή) = ἡ ψαλλίδα.

Ἰακολοπέτσα (ή) = ἡ προνούμφη ἐντόμων
 ἐντὸς ἀκαθάρτων ὑγρῶν.

Ἰακονίδα (ή) = ἡ κόνιδα (αὐγὸ ψύλλου ἢ
 ψείρας).

Ἰακοπρομούμουλον (τό) = μαμούδι τῆς
 κοπριάς (κολοπέτερον).

Ἰακορόης ἢ κορόδος (ὀ) = βλ. βιντολόης.

Ἰακοσσαρόφτειρα (ή) = ἡ κοτόψειρα.

Ἰακωνάπ' (τό) = ὁ κώνωψ, τὸ κουνούπι.

Ἰακοκότ' (τό) = ἡ πραιοσκουρὶς, ὁ κολο-
 κυθοκόφτης.

Ἰακαχονόφτειρα (ή) = ἡ φυτόψειρα, ψεί-
 ρα τῶν λαχανικῶν.

Ἰαμελεσιδ' (τό) = ἡ μέλισσα.

Ἰαμερμήκα (ή) = ὁ μύρμηξ, τὸ μερμήγκι.

Ἰαμουμούλ' (τό) = γεν. τὰ διάφορα κολεό-
 πτερα (μαμούδια).

Ἰαμουμία (ή) = ἡ μυία, ἡ μύγα.

Ἰαξεροτίδα (ή) = τὸ τσιμπούρι τῶν ζώων.

Ἰαπεταλούδα ἢ πεταλίχτρα (ή) = χρυσ-
 σαλὶς, πεταλούδα.

Ἰαποπαδία ἢ ποπαδίτσα (ή) = ἡ παπα-
 δίτσα.

Ἰαπουμπούρα (τά) = τὰ διάφορα εἶδη τῶν
 βομβυλιῶν.

Ἰασέθα (ή) = ὁ σκῶρος [ἀρχ. σής].

Ἰασκερπός ἢ σκορπός (ὀ) = ὁ σκορπιός.

Ἰασκνίπα (ή) = ἡ σκνίπα.

Ἰασκυλλομυία (ή) = ἡ σκυλλόμυια.

Ἰασυμψάκα (ή) = μυγίτσα. Τὸ καλοκαίρι
 πετοῦν σμήνη ἀπὸ μυγίτσες.

Ἰαταρακάν' (τό) = ἡ κατσαρίδα.

Ἰαταχτάπιτιν (τό), λ.τ. tahtabiti = ὁ κο-
 ριός.

Ἰατσαραμπούλα (ή) = ἡ πηγολαμπὶς, ἡ
 κολοφωτιά.

Ἰατίτσα (ή) = 1) γενικῶς τὸ τσιμπούρι, 2) ἡ
 ψείρα τῶν προβάτων.

Ἰατῆχρίτες (ὀ) = ἡ ἀκρίδα.

Ἰαφτεῖρα (ή) = ἡ ψείρα.

Ἰαχρυσσομούμουλον (τό) = ἡ ζήνα.

Ἰαψιλομυίας (τά) = βλ. συμψάκας.

Ἰαψύλλος (ὀ) = ὁ ψύλλος.

ι) Ἰονόματα ζώων.

Εἰς τὰ ζῶα ἐδίδετο συνήθως τὸ ὄνομα
 τῆς χρονολογίας (μηνός, ἡμέρας) τῆς γεν-
 νήσεώς των καὶ τοῦ χρώματος αὐτῶν ἢ
 τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν των.

1) Βοῶν :

Ἰαηρόντις (ὀ), ὁ ἔχων χροῶμα ἀηρόντος
 (μαῦρο καὶ ἄσπρο) ἢ ὁ ἔχων καλὴν
 φωνήν.

Ἰαλτούντις (ὀ), ὁ ἔχων τρίχωμα χρυσοῖζον.

Ἰαράπ'ις (ὀ), ὁ ἔχων τρίχωμα βαθὺ μέλαν.

Ἰαολάντις (ὀ), ὁ μεγαλόσωμος καὶ ρω-
 μαλατὸς βοῦς.

Ἰαἰχάρτις (ὀ), ὁ ἔχων λευκὸν σημεῖον
 εἰς τὸ μέτωπον ἢ τοὺς πόδας.

Ἰαϊτάντις (ὀ), ὁ ἔχων ἄνωθεν τῶν ὀ-
 φθαλμῶν, γραμμὴν ζωηροῦ μαύρου
 χρώματος.

Ἰαιλτοῦης (ὀ), ὁ κατεχόμενος ὑπὸ φόβου,
 ὁ βοβιτσιάρης.

Ἰαεϊτίντις (ὀ), ὁ ἔχων τρίχωμα μαῦρον
 καὶ στιλπνόν.

Ἰακαρακίης (ὀ), ὁ ἔχων μαύρους ὀφθαλ-
 μούς.

Ἰακεμέρτις (ὀ), ὁ φέρων ἐπὶ τῆς ράχους
 λευκὰς ραβδώσεις.

Ἰαμερτζάντις (ὀ), ὁ ἔχων χροῶμα ἐρυθρό-
 φαιον.

Ἰαπεριστέρτις (ὀ), ὁ ἔχων τρίχωμα μὲ ρα-
 βδώσεις διαφόρων χρωμάτων.

Ἰαπόζον (ὀ), ὁ φαιόχρους.

Ἰαπορφύρις (ὀ), ὁ ἔχων χροῶμα βαθὺ κόκ-
 κινον.

Ἰασαρῆς (ὀ), ὁ ξανθόχρους βοῦς.

Ἰασαχάρτις (ὀ), ὁ ἔχων λευκὸν σημεῖον
 εἰς τὴν κεφαλὴν του.

Ἰασιχούντις (ὀ), ὁ ἔχων τρίχωμα στρωτὸν
 καὶ λεῖον.

Ἰασουμαδόντις (ὀ), ὁ φέρων ἐμφανῶς ση-
 μεῖον τι διακριτικόν.

Ἰατῆβαίρτις (ὀ), ὁ ἔχων τρίχωμα ποικι-
 λόχρωμον καὶ στιλπνόν.

2) Ἰαγελάδων :

Ἰαλυσία, ἡ μεγαλόσωμη καὶ γαλατερὴ
 ἀγελάδα. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι ἱστο-
 ρικὸν ἐν τῇ περιοχῇ Σταυροῦ (βλ. μελέ-
 την μου εἰς Ποντ. Φύλλ. τευχ. 25ον σελ.

8) καὶ προσεδίδετο καὶ εἰς μακροβίους
 ἀγελάδας.

Ἰαπρίλια, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Ἀπρίλιον
 μῆνα.

ἸαΑραπίνα, ἡ ἔχουσα κατάμαυρον τρί-
 χωμα.

ἸαΒαγγέλα, ἡ γεννηθεῖσα τοῦ Ἰουδαγγελι-
 σμοῦ.

ἸαΒαίτα, ἡ γεννηθεῖσα τὴν Κυριακὴν τῶν
 Βαίτων ἢ ἡ ἔχουσα τρίχωμα γνουδα-
 τὸν (ὄπως τῶν βαίτων).

ἸαΓαϊτάνα, ἡ ἔχουσα ὑπὲρ τοὺς ὀφθαλ-
 μούς μελανὰς ραβδώσεις.

ἸαΓαλαφόρα, ἡ ἔχουσα μεγάλους μαστοὺς
 καὶ γάλα πολὺ.

ἸαΓαραφούλα, ἡ ἔχουσα μελανὰ στίγματα
 εἰς τὸ τρίχωμα.

ἸαΓιλτούζα, ἡ φοβισμένη, ἡ μολθακὴ ἀ-
 γελάδα.

ἸαἸλαφίνα καὶ Ἰελαφία, ἡ καλοθρεμμέ-
 νη ἀγελάδα, τῆς ὁποίας τὸ τρίχωμα
 ὁμοιάζει μὲ ἐλάφου.

ἸαἸλατία, ἡ ἔχουσα σουρωμένον τὸ δέρ-
 μα τῶν γνάθων της.

ἸαΖουντούρα, ἡ κάτισχη καὶ ζημιέρα.

ἸαΘαλάσσα, ἡ μεγαλόσωμη μὲ πολὺ με-
 γάλον μαστάρι.

ἸαΚαλαντάρρα, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Ἰανουά-
 ριον (Καλαντάρ').

ἸαΚαλομήνα, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Μάιον
 (Καλομηνα).

ἸαΚαλόνα, ἡ ἡμερὴ καὶ φιλήσυχη ἢ ἡ
 γεννηθεῖσα τὸν Μάιον.

ἸαΚαράφούλα, ἡ ἔχουσα χροῶμα μελαψόν.

ἸαΚαρπούζα, ἡ ἔχουσα σῶμα στρογγυλο-
 ειδές.

ἸαΚελαηδία, ἡ μουγγρίζουσα εὐήχως.

ἸαΚεμέρα (ή), ἡ ἔχουσα πέριξ τῆς ράχης
 καὶ τῆς κόμης λευκὴν γραμμὴν (ραβ-
 δώσεις).

ἸαΚεράσα καὶ Κερασοῦλα, ἡ γεννηθεῖ-
 σα τὸν Ἰούνιον [Κερασιόν].

ἸαΚερβάνα, ἡ πάντοτε προπορευομένη τῆς
 ἀγέλης.

ἸαΚουναλία, ἡ ἔχουσα χροῶμα ἐρυθρίζον
 (κινά).

ἸαΚουντούρα, ἡ γεννηθεῖσα τὸν Φεβρουά-
 ριον (Κούντουρον).

ἸαΜαρκούλα, ἡ γεννηθεῖσα τοῦ Ἀγίου
 Μάρκου.

ἸαΜαρτόνα καὶ Ματρόνα, ἡ γεννηθεῖσα
 τὸν Μάρτιον.

ἸαΜαυρούλα, ἡ ἔχουσα τρίχωμα μαυρι-
 δερῶ.

ἸαΜεναξία, ἡ ἔχουσα χροῶμα μενεξέ.

ἸαΜετακία, ἡ ὁμοιάζουσα πρὸς βουβάλαν.

Μεταξί(α, ή) έχουσα τρίχωμα μαλακό, σάν μετάξι.

Πετάσσα, ή μελανόχρους και φέρουσα επί του μετώπου λευκόν σημεῖον.

Περιστέρα, ή έχουσα τρίχωμα ραβδωτόν με ἐναλλασσομένας ἀποχρώσεις.

Σαραίλα, ή ψιλοκαμωμένη.

Σαχάρα, ή έχουσα λευκόν διακριτικόν σημεῖον εἰς τὸ κεφάλι.

Σιχούνα, ή έχουσα τρίχωμα στρωτόν και λεῖον.

Σουμαδία, ή φέρουσα ἐμφανῶς σημεῖον τι διακριτικόν.

Σταμπόλα, ή ξένης προελεύσεως ή ή βλακώδους τύπου.

Σταυρούλα, ή γεννηθεῖσα του Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου).

Στεφάνα, ή έχουσα περὶ τὰ κέρατα ἄσπρο τρίχωμα, σάν στεφάνι.

Τρυγόνα, ή ἀποφεύγουσα τὴν συναναστροφὴν, ή προτιμῶσα τὴν μοναξιά.

Χιλιάδία, ή φρονιμη και πολὺ γαλατερῆ (καλὴ ράτσα).

3) Αἰγῶν :

Ἀσπροῦλα, ή έχουσα ἄσπρο χρῶμα, ή λευκότεριχος.

Καστάνα, ή έχουσα λευκόφαια σημάδια εἰς τοὺς γνάθους.

Κουλία, γενικῶς ή στερουμένη κεράτων.

Μελέσσα, ή έχουσα εἰς τὴν κεφαλὴν και μάλιστα περὶ τοὺς γνάθους της, ραβδώσεις χρώματος καφέ.

4) Προβάτων :

Δικουρίτσα, ή κουρευθεῖσα δυὸ φορές.

Καλόγρα, ή κατάμαυρη προβατίνα.

Κουρούζα, ή έχουσα πολὺ μικρὰ ἀφτιά.

Κραρίτσα, ή κερασφόρος προβατίνα, ή ὁμοιάζουσα με κριόν.

Οὐλουδιά, ή πλατύουρος, ή έχουσα μεγάλο δομακί (βλ. λ.)

Πατούλα, ή κατάλευκη προβατίνα.

Ταιβέλα, ή έχουσα χρωματισμούς (πλουμιστή).

Φαβατίτσα, ή έχουσα χρῶμα λευκόν με μελανὰς ραβδώσεις εἰς τοὺς γνάθους.

Φάσα ή Φάσ', ή μαύρη προβατίνα, ή ὁποία φέρει ἐπὶ του μετώπου της λευκόν σημεῖον.

Χονάρα, ή κάτασπρη, σάν τὸ χιόνι.

5) Σκύλλων :

Ἄραπ', ὁ ἔχων χρῶμα μαῦρο.

Ἄσλάν', ὁ ἔχων χαίτην, ὁ παλληκαρῆς.

Ἐκτορ, ὁ εὐκίνητος σκύλλος.

Λέων, ὁ ἔχων οὐρὰν ὁμοιάζουσαν του λέοντος.

Μανούκ', ὁ νωθρός, τὸ κοιμισμένο μαντρόσκυλλο.

Ποσειδῶν, ὁ μικροῦ ἀναστήματος.

Σαμψών, ὁ ρωμαλέος.

Τσομάρ', ὁ εὐήθης, ὁ εὐπιστος σκύλλος.

Φινίκ', τὸ πολὺ μικρόσωμον κυνάριον.

6) Γάτων :

Ψιφίκα, γινικῶς ὄνομα γάτων και τῶν γαλῶν.

7) Ὀρνίθων :

Πουλλίκα, Πουλλίτσα και Τζουτζούλα, γενικῶς ὀνόματα τῶν ὀρνίθων.

8) Ἴππων :

Ντορή, Κοῦζο, Πόζο, γενικῶς ὀνόματα τῶν ἄλόγων.

Κλητικὰ ἐπιφωνήματα ζῶων και πτηνῶν.

1) Προσαλήσεως :

Ἀγελάδων—νά, νά, νά!

αἰγῶν—κίτσι! κίτσι! κίτσι!

ἀρνίων—τζάν! τζάν! τζάν!

βοῶν—νά! μόζο νά! νά!

γάτας—ψι-ψι-ψι!

ἐριφίων—κίτι-κίτι-κίτι!

Ἴππων—μῖδ μῖδ-μῖδ!

μοσχαρίων—νά κόλε-κόλε κόλε!

ὀρνιθοπούλλων—πούλλι-πούλλι! τικ-τικ τικ!

ὀρνίθων—τζού τζού-τζού!

προβάτων—προυῖ-προυῖ-προυῖ!

σκύλλων—κούτ-κούτ-κούτ! κούτι-κούτι-κούτι!

2) Ἀπομακρύνσεως :

ἀγελάδων—μάι-μάι-μάι!

αἰγῶν—εἰ-χα! εἰ-εἰ! κίτσο κίτσο-κίτσο!

ἀρνίων—εἰ-εἰ-εἰ!

ἀστοῦ ή ἰέρακος—χόι-χόι-χόι!

βοῶν! ὄχα!, χά!, χάπρε!

γάτας—ψιτ-ψιτ-ψιτ! οὐψιτ!

ἐριφίων-κίτ-κίτ-κίτ!

Ἴππων—ντίι! τεεεεστ!

ὄνου—τζού!

ὀρνίθων—εἰ-εἰ-εἰ! οὐεἰ!

προβάτων—εἰ-εἰ-εἰ! οὐεἰ!

σκύλλων—δὸτ-δὸτ-δὸτ! οὐδὲτ-οὐδὲτ-

3) Προτροπῆς

βοῶν—χό! χό!

Ἴππων—ἔδ-ἔδ-ἔδ!

ὄνων—τζό! τζό!

ὀρνίθων—πόνε-πόνε-πόνε!

προβάτων—τιδ τίδ-τιδ!

σκύλλων—τάξι-εἰ-εἰ!

4) Στάσεως

ἀγελάδων—μασααῖ!

βοῶν—δοοοοχά!

Ἴππων—πρρρρῶ! πρρρρ!

ὄνου—τζοοοουοῦδ! τζουουοῦδ!

Παρασκευάσματα με εἶδη γαλακτοκομίας.

Γαλατομάλεζον (τὸ)=χυλὸς με ἄλευρον περιχυνόμενος με γάλα.

γαλατοκολόγκυθον (τὸ)=κολοκύθι με γάλα.

γαλατοπούδινα (τὰ)=λαπὰς ἀπὸ φρυγανισμένο κριθαρίσιο ἄλεύρι, περιχυνόμενος με γάλα.

γαλατοδῆρβ' (τὸ)=γαλατόσουπα.

γαλατοφάι (τὸ)=γάλα με ἄλεύρι σιταρένιο, ἐν εἶδει λαπαῖ.

γαλατοχάβιτζον (τὸ)=κουρκοῦτι ἀπὸ φρυγανιστὸ ἄλευρι περιχυμένο με γάλα.

μιντζοκόλοθον (τὸ)=μυζήθρα φέτα.

ζιλπιὰ (ή)=γιαούρτη περιχυμένη με μέλι.

παῦκιτάν' (τὸ)=στραγγισμένο βρασμένο τάνι.

παῦκιτανομάλεζον (τὸ)=χυλὸς ἀπὸ ἄλευρι και με παῦκιτάνι.

παῦκιτανοδῆρβ' (τὸ)=σουπα με κορκότα και παῦκιτάνι.

Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΟΥ "ΛΟΥΤΡΟΠΙ" Τ' ΑἴΓΙΑΝΝΕ,,

Μεταξὺ τῶν λαϊκῶν ποντιακῶν ἐορτῶν μία ἐκ τῶν πρωτίστην θέσιν κατεχουσῶν εἶναι και ή τέλεσις τῆς Γεννήσεως του Τιμίου Προφήτου και Βαπτιστοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, γνωρίζομένη εἰς μὲν τὰ μεσόγεια του Πόντου: «Τ' Αἴγιαννί' του Λουτροπι' ή Κερασινουῦ» εἰς δὲ τὰ παράλια τῆς Κερασσίντος και τὰ ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Χαλδίας τελοῦντα χωρία «Ἐμπα ήλε» ή Λουτροπι' Ἀέννες ή Ἀελουτροπι' Ἀέννες. Εἶναι δὲ πάγκοινος γεωργική ἐορτή, τελομένη εἰς ἀπαντα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος με διαφόρους ὀνομασίας, ὡς Κλειδονας, Ριγανῆς, Φανιστής, ὁ Λιατροπιός

παῦκιτανοφάι (τὸ)=λαπὰς με παῦκιτάνι.

πεῖνιρλίν (τὸ)=λ.τ. λαγάνα με τυρὶ και βούτυρο.

πορρῖν (τὸ)=φύλλα τεύτων τοιγαρισμένα με βούτυρο και περιχυμένα με γιαούρτη.

σίρ' (τὸ)=τὸ καῖμάκι.

σίρ' γαλατί' (τὸ)=τὸ καῖμάκι του βρασμένου γάλακτος.

σίρ' κοβλακί' (τὸ)=τὸ καῖμάκι τῆς γιαούρτης.

σίρ' παρκί' (τὸ)=ὀλόπαχο τυρὶ μέσα σὲ δερμάτινο ἄσκό.

σιρόν' (τὸ)=ζυμαρικά ἐπιχυνόμενα με ξυνόγαλο και καμμένο βούτυρο.

σιτλίν (τὸ) λ.τ. sūtli — τὸ ρυζόγαλο ή σιτορυζόγαλο.

τανέας (τὰ)=λαχανικά ή ζυμαρικά περιχυνόμενα με ξυνόγαλο.

τανοδῆρβ' (τὸ)=σουπα με ξυνόγαλο.

τανοφάι (τὸ)=χυλὸς ἀπὸ ἄλεύρι και με τάνι.

ταρχανόν (τὸ)=τραχανῆς, ἀπὸ κορκότα και γάλα.

τσοκαλικ' (τὸ)=τὸ στραγγισμένο ξυνόγαλο.

τσορτάν' (τὸ)=βῶλοι ξηροὶ ἀπὸ τσοκαλίκι.

τσορτανότανον (τὸ)=τάνι ἀπὸ τσορτάνια. Πρὸς τοῦτο τὰ τσορτάνια ἐτρίβοντο ἐντὸς εἰδικῆς πήλινης λεκάνης (τσορτανογλύστρα).

τυροκλωστή (ή)=φαγητὸν νοστιμώτατον καμωμένο ἀπὸ ἄλεύρι, τυρὶ και ἄφθονον βούτυρον.

τυροκόλοθον (τὸ)=τυρὶ φέτα.

τυροφάι (τὸ)=ζυμαρικά με τυρὶ.

τυρίν Ματσούκας (τὸ)=εἶδος κασεριουῦ.

κλπ. διότι τὸς ἡμέρας αὐτὰς γυρίζει ὁ ἥλιος και ἀρχίζουν νὰ μικραίνουν αἱ ἡμέραι.

Καίτοι δὲ πολὺ προσεπάθησα νὰ ἐξεχνιάσω τὴν προέλευσιν και τὸν σκοπὸν τῆς τελετῆς δὲν ἠδυνήθην και κατέληξα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἶναι μία γεωργική τελετή, καθ' ἣν ἕκαστος ἐπ' ὀνόματι του Προφήτου Ἰωάννου ζητεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν μοῖραν του και τί ἐπιφυλάσσει αὐτῷ αὕτη. ἀδιάφορον ἂν εἶναι νέος ή γέρον, νέα ή μεσόκοπος.

Περὶ τὴν δαίτην τῆς προηγουμένης τῆς 24 Ἰουνίου ἡμέρας, ὁμίλος νεανίδων ἡλικίας 15—20 ἐτῶν περιερχόμενος τὰς αὐλὰς τῶν οἰκιῶν του χωρίου ή τῆς καμπόπολεως ἀθροίζῃ δ,τι

ἀπορρίματα εὐρη, ὡς ψάθας κατεστραμμένας κόσκινα, γαλότσες, λαβὰς γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ κηπουρικῶν καὶ τὰ παρόμοια καὶ κάνει σωρὸν αὐτὰ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ἢ εἰς ἀλώνιον καὶ ἀνάπτουν πυρὸν καὶ ὑπερπηδοῦσι πάντες οἱ παρερισκόμετοι ἀδιαφόρου ἡλικίας αὐτὴν καὶ ἐνῶ τριζοβολοῦν τὰ ξύλα, ὄλοι ἀναφωνοῦν: «ἄέτο' νὰ σπάν'νε οἱ τουδ'μάν', ἄέτο' νὰ στραβοῦνταν οἱ τοιδ'μάν', ἄέτο' νὰ καίουνταν καὶ ξεραίνταν τὰ χωράφια τουν, τὰ κεπία, τὰ χατζ'δάδες ἄτουν.

Μετὰ ταῦτα 3-4 νέαι ἐκ τῶν διενεργούτων τὴν τελετὴν λαμβάνουσι ἐν χάλκινον σκεῦος, τὸ ἐπιτόπιον παρχάτ'δ', καὶ περιέρχονται ἐπὶ τὰ βρύσας τοῦ χωρίου καὶ λαμβάνουσιν ἐξ ἐκάστης ὀλίγον ὕδωρ, φέρουσι καὶ τοποθετοῦσιν αὐτὸ, μυστικῶ τῷ τρόπῳ, εἰς ἀπόκεντρον μέρος τοῦ ναοῦ καὶ περὶ τὴν χαρουργὴν τῆς ἐπομένης ἡμέρας ἐρχόμενοι λαμβάνουσιν αὐτὸ, περιέρχονται τὰς οἰκίας ὅλας τοῦ χωρίου καὶ ζητοῦσιν ἐξ ἐκάστου ἐνοικοῦντος τὸ σῆμα τῆς τύχης του, δηλαδὴ ἕκαστον μέλος τῆς οἰκογενείας ἐντὸς τοῦ σκεύους ἐν ἰδιαιτέρον ἀντικείμενον, ὡς δακτυλίδιον, δακτυλήθραν, κομβίον, χάνδραν, βελόνην, νῆμα, νόμισμα, κονδυλοφόρον, ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν, ἔλασμα ἢ ἀντικείμενον καὶ τὰ παρόμοια. Ἐννοεῖται ὅτι δηλοῦται καὶ εἰς ἐκάστην οἰκογενεῖαν ἡ ὥρα τῆς τελετῆς καὶ ἡ καλὴ ἀπομνημόνευσις τοῦ οὗ ἔδωκεν ἀντικείμενον. Μόλις λοιπὸν ἀθροισθῶσιν ὅλα τὰ ἀντικείμενα καὶ κυρίως περὶ τὴν μεσημβρίαν μόλις κρούσῃ ὁ κώδων ἢ τὸ σήμαντρον (κ. τσαλπαρά) τοῦ ναοῦ, προστρέχουσιν ὄλοι εἰς τὸ μέρος τῆς πλατείας, ἐνθα ἐγένεσθ' ἡ πυρκαϊά. Ἐκεῖ κάθεται κατὰ γῆς ἐπὶ σχοινίου (ἵνα τὰ ἔτη τῆς εἶναι μακρὰ ὡς τὸ σχοινίον) καὶ ἀφοῦ περιελθούσιν τὴν κεφαλὴν τῆς διὰ μελανοῦ ὑφάσματος καὶ ἀδιαφανοῦς, ἀρχίζει ὡς ἄλλη Πυθία εἰσαγοῦσα τὴν χεῖρα εἰς τὸ ἐκεῖ ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ μεταφερθὲν ὑδροφόρον σκεῦος λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ ὄπερ τύχη ἀντικείμενον καὶ ἐπιδεικνύουσα αὐτὸ εἰς τὸ πέριξ συνωστίζόμενον πλῆθος, ἐπιδίδει αὐτὸ εἰς τὸν δικαιοῦχον μετὰ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ ἑξῆς τετραστίχου:

«Ἐμπα, Φῆλεμ', χάλα, τριΦῆλεμ', καλ-λόριζον νὰ ἔν' τὸ ριζικό σ'.

Ἄη-Γάννεμ', νὰ δί'ς ἄτον ἕναν ζευγάρ' βοῦδά.

Τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται εἰς ἐκάστην ἐξαγωγὴν τοῦ ἀντικείμενου, ὄπερ ἔθεσαν ἐν τῷ δοχείῳ ἕκαστος καὶ ἕκαστος, μετ' ἀγωνίας περιμένει ν' ἀκούσῃ τὴν προφητεῖαν καὶ ἐπειδὴ πολλάκις ἐπηλήθεον αἱ προφητεῖαι, διὰ τοῦτο ἐναγωνίως πάντες παρηκολούθουν μέχει τέλους τὴν διαλογὴν. Καὶ εἰς ἄλλην μὲν ἔλεγε τὴν ἀπόκτησιν ἄρρενος τέκνου, εἰς ἄλλην τὸν προσεχτὴ γάμον τῆς, εἰς ἄλλην τὸν αἴσιον τοκετόν τῆς, τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν θρεμμάτων, τὴν πλουσίαν ἐσοδείαν, τὴν ἐπάνοδον τοῦ ξενιτευμένου τῆς καὶ ἄλλα παρόμοια.

Πολλάκις δὲ συνέβαινε καὶ τὸ δέξωμνον, ὅτι ἔλεγε εἰς ἄνδρα 50 ἐτῶν, ὅτι θὰ γεννήσῃ ἄρρεν, εἰς γυναῖκα, ὅτι εἰς τὰ κόντὰ θὰ νυμφευθῆ, εἰς ποῖδα ἀνήλικον, ὅτι ἐντὸς τοῦ μηνὸς θὰ στεφθῆ, προεκάλει οὕτω τὸν ἀκράτητον γέλωτα αὐτῶν καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ θυμηδίαν.

Μετὰ τὸ τέλος αἱ νέαι ἀποτελοῦσαι ἑμίλους ἐξήρχοντο εἰς τοὺς ἀγρούς πρὸς διασκέδασιν καὶ ἔτρωγον τὰ πρόχειρα αὐτῶν συναποκομισθέντα τρωγάλια, συζητοῦσαι τὰ τῆς προφητείας καὶ περιμένουσαι ἐναγωνίως τὴν συντέλειαν τῶν προφητειῶν.

Καθὼς βλέπει ἕκαστος, παντοῦ καὶ παντοῦ ἢ μεγαλυτέρα προσπάθεια τῶν νεανίδων εἶναι καὶ τὸ κυριαρχοῦν ἐν αὐταῖς ὄνειρον, τὸ ζήτημα τοῦ γάμου. Μία γλυκεῖα ἑλπίς ἐκάστης κόρης, ἕνας ἐπιτακτικὸς τῆς φύσεως νόμος, μία ἀνάγκη διαιωνίσεως τοῦ εἴδους, ποῦ καρυκεύεται μὲ τόσας ἐπιθυμίας, ἀπάτας, δολώματα εἶναι νὰ κάμνη ἢ δημιουργῶς φύσις τὸ ἔργον τῆς.

Γ. Θ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗΣ (ΚΑΝΙΣ)

ΓΙΑ ΕΝΑ ΜΥΘΟ

Ἐλάβαι καὶ δημοσιεύουσι τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

Κύριε Διευθυντά,
ὑπὸ τὸν τίτλον «Νιώτικοι μῦθοι» ὁ κ. Παμπούκης ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ «Χρονικά τοῦ Πόντου», τεύχος 14ον σελ. 333, ἕνα μῦθον (ἀριθ. 1), ὅστις τελειώνει μὲ τὸ ἑμμετρον ἐπιμύθιον:

«Ἄκουσε, σακκί μ', σακκούλιν, καὶ ἰδουβάλιν τρυπεμένον, θὲ νὰ δεῖς τὰ πεντακάδ'ια καὶ τὸ κόκκινον τὸ βοῦδι».

Ἐἶς ἴδιος μῦθος λέγεται ἐν Δορουλίῳ μὲ τὸ ἑξῆς ἐπιμύθιον:

«Σακκούλι μ', παρασάκουλε μ', ἰδουβάλιν τρυπεμένον, θὰ δί'ς τὴν φούνταν τὸ γορδὸ', τὴν ζερταβὰν τὴν γούναν».

Πτολεμαῖς 10-11-45
ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΕΛΛΗΝΟΦΥΔΗΣ

ἌΝΕΚΔΟΤΟ

Τὸ Προξενεῖον.

— Θεῖα! εἶπαν τὴν γαρήν, ὁ γυιό σ' ντὸ δουλείαν ἐφτάει;
— Γουρπὰν' το', εἶπεν, σὴν Ρουσίαν σὸ προξενεῖον ἐν'.
— Καὶ πότε θὰ ἔρται;
— Ἄδὰ σὰ σουμὰ θὰ ἔρται, εἶπεν, καὶ θ' ἀνοίγωμε σὸ χωρίον ἕναν μικρὸν προξενεῖον.

Π. ΜΕΛΛΗΝΟΦΥΔΗΣ

ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Συλλογὴ τοῦ Ξένου Ξενίτα θερμομένη ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς κ. Σ. Καρα.

Ἦχος ᾠ Πα ρ. Ρυθμὸς 5σημος. Χρόνος μέτριος γοργός (Κοτυώρων). (1)
(*Ἀπόδοση ΜΟΧΑΛΗ Σ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ)

Σον α ε λι αν παν κε κα θε ριζ τ'ε
μον τ'αρ νο πο ον Και ντ'ε μορ φα και νο στι
μα ακρα τει το δρεπα νο πον

Ἦχος ᾠ Νη ρ Ρυθμὸς 9σημος. Χρόνος μέτριος γοργός. (2)
(*Ἀπόδοση ΗΛ. ΓΑΡΑΛΗ)

Τη ῖτου φε κι ιμ το ῖα ἴαν ἴαλαμ α α μον
το Καα ρα α Καα πα α αν
τη σεβ τα α σι ι ιμ τ'ο ο νο μαν ἴα λα αμ
ε εν γρα αμ με ε νο ο ον ε ε κί'αα πα α αν

Ἦχος ᾠ Πα Ρυθμὸς 5σημος. Χρόνος μέτριος γοργός. (1)
(*Ἀπόδοση ΕΛΗΣ ΠΑΣΤΙΑΔΗ-ΓΥΦΤΑΚΗ)

Γ'α α στρα με τ'α αστρα πο ο λε μουν ο η λον
μετον φε ε γ γον ο ο κοσμομετον κο ο σμονατ κ'ε
γω με την Ε λε γ γων

(1) Ἔτσι τραγουδοῦνται καὶ ὅλα τὰ 15 σόλλαβα δίστιχα.
(2) Ἔτσι τραγουδοῦνται καὶ ὅλα τὰ 14 σόλλαβα δίστιχα.

Τ' ΑΣΠΡΑ ΚΑΤΗΒΑΖ'ΝΕ ΑΣΤΡΑ

ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΕΛΑΝΟΦΡΥΔΗ

'Αλτατζούχ'ς ὁ Θόδωρον.

Κάτ' ἔβησαν οἱ παλαιοὶ μουν οὐντάς ἔλεγον: «Τ' ἄσπρα κατηβά'νε τ' ἄστρα!» Ἐποικες ἕναν καπαέτ'; Σῦρον ἐκεκὰ δύο λίρας καὶ οὐλα τὰ καπαέτα σ' καὶ οὐλα τὰ ἐγκλήματα σ' συγχωροῦνταν, τὶ ζλαεῦ'νε καὶ γίνεσαι ἄσ' σὸ ἄχ'ον' κι' ἄλλο ἄσπρος καὶ ἄθως ἄμουν περιστερόπον... Ἐσκότωσες; Ἄνοιξον τὴ σακκούλα σ' καὶ μέτρα λίρας... Οὐλα ἐσχ'ωρέθαν! Σπόγγον τὰ χεῖλα σ' καὶ δέβα πλάν. Ἐσὺ πὰ 'κ' ἔσ'νε π' ἐποικες τὸν σκοταμόν. Ἐρπαξες; ἐπόρνεψες; ἐκατάκλεψες; Ξαί μὴ φογᾶσαι! Τὸ πουγγί σ' ἄνοιξον καὶ τὰ στράτας οὐλα εἶναι ἐλεύθερα... Ὁ Μαλαστρατῖνον μὴ 'κ' εἶπεν: «Οὐντιαν ἔτον, σὴ γεργανί' τὸ κιφάλ' ἔτον!». Ξύσον τὰ παράδας, σαβοῦρεψον ἄτα δεῖξά καὶ ζεβρά καὶ ἀπ' ἔσεν καὶ καλλίων ἄνθρωπος νὰ ἔρθεν νὰ ἐδέβεν!

Σ' ἀτὸ τὴν καρτιὰν ἀπάν' ἐντῶκεν σὸν νοῦ μ' ντό ἐγέντον σὴν Χαβιαναν (ἐν' κὰν πενήντα χρόνα). Νὰ μασάλ' ἐν', νὰ ἄσ' σὸν νοῦ μ' ἐξέγκα το. Τ' ἐγένταν τὰ πράματα ἱστορίζω. Ἀκόμουν οἱ Χαβανίτ' καὶ οἱ Βαρτάντ' ζοῦν καὶ μὲν'νε.

Ἄς λέγομ' ἀτὰ μὲ τὴν σειράν.

**

Σ' ἀπάν' τὴν Χαβιαναν ἐξήγεν Ἀλτατζούχ'ς ὁ Θόδωρον. Ἐακουσμένος σ' οὐλα τὰ χωρία, τῶν κὶ τὰ λίρας μὲ τὸ τσουβαλόπον εἶχεν ἄτα. Ἐτον καὶ πολλὰ χρόνα πα μουχιάτ' καὶ οὐλ' ἔβησαν ἄτον. Ἀπόθεν ἐγαζάνεψεν ἀτόσα παράδας; Μ' ἐρωτᾶτε. Ἐτον ἔξυπνος κ' ἐγαζάνεψαν ἄτα. Κανάν 'κ' ἔκλεψεν καὶ κανάν 'κ' ἐσέψεν.

Ἀτότες, τὰ παράδες, πολλὰ ἀκριβὰ ἔταν. Ἄμαν ἔρθεν τὴ Ρουσίας ὁ πόλεμον καὶ ὁ κόσμον ἐγομώθεν καϊμάδας. Ὁ Τοῦρκον ὁ Βασιλέας, ἄσ' τὸ ἐτελέθεν ὁ πόλεμον καὶ ὑστερ' νὰ ἐτέρεσεν: ν' ἀλλάξ' τὰ καϊμάδας μὲ τὰ χρυσὰ τὰ λίρας, ἀτόσα λίρας 'κ' ἔχ', καὶ ἄσ' σ' ἄλλ' τὸ μέρος πὰ ἐθέλεσαν νὰ δεικνύσ' τὸ 'κὶ θέλ' τὴ ζεμίαν τὴ φτωχοῦ. Ντ' ἐποικεν; Ἐστει-

λεν τηλεγράφημαν σ' οὐλ'ς τοὶ μουτασαρίφ'ς καὶ τοὶ καϊμακάμ'ς, ἐκεῖνο τὴν ἡμέραν τὸ παίρ'νε τὸ τηλεγράφημαν, ν' ἀνοί'νε τὸ σαντούκ' καὶ νὰ μετροῦνε πόσα καϊμάδας εἶνε ἄπεσ' καὶ νὰ πατοῦν ἀπάν τὸ μιχίρ'. Ὅσα καϊμάδας εἶναι ἄπεσ', ἐκεῖνα εἶν' δεκτά, καὶ ἄλλο καϊμὰν καὶ μὴ παίρ'νε! Ἄλλο τὰ καϊμάδας 'κὶ δαβαίν'νε!

Οἱ σαντούχ' ἐμινῆδες χαμὰν ἐδῶκαν χαπάρ' τοὶ φίλ'ς ἄτον κ' ἔγχαν καϊμάδας, ἐσέγκαν σὸ σαντούχ' κ' ἐπῆραν χρυσὰ λίρας. Ἐκεῖν' πὰ ἐκέρδιον (ἡμ'σὰ κ' ἡμ'σὰ: ἀδελφικὸν μοῖρασμαν) καὶ ποιος ἔγκεν τὰ καϊμάδας πὰ ἐκέρδιεν. Χάρ' ἄετο, πολλοὶ ἄσ' σ' ἕναν τὴν ἡμέραν σ' ἄλλο ἐγένταν μὲ τὰ χρυσὰ τὰ λίρας, ἐξεγκινλάεψαν.

Ὁ Θόδωρον πὰ κιοχαγιας ἔτον, ὁ σαντούχ' ἐμινῆς πὰ φίλος ἄτ' ἔτον. Ἐσέγκεν σὸ σαντούχ' χαρτία κ' ἐπῆρεν λίρας.

Ζατὶ ὀλίγον πὰ σαλταναιλοῦς ἔτον καὶ ὑπερήφανος. Ἄμουν τὸ ἐχτέθεν τὰ παράδας καὶ ἄλλο 'κ' ἐκαλατζεύετον. Ἐγέντον τερέπηες. Σ' ὀσπίτ'ν ἄτ' κἀταν Θεοῦ ἡμέραν μισαφίρ' Τοῦρκ' καὶ Ρωμαῖοι. Ἡ γαβὰ καὶ τὸ ρακὶν πόλικον. «Μικτάρ ἀγὰ!» ἀδά, «Μικτάρ ἀγὰ!» ἐκεῖ. Σὸν λόγον ἄτ' ἀπάν' κανεῖς λόγον νὰ ἔλεγεν 'κ' ἐπόρνεν.

Ἡ γυναῖκα τ' ἡ Μυροφόρα (εἶνας πολλὰ φρόνιμος καὶ καλῆσσα γυναῖκα) οὐς τὸ βράδον τὸ χαλκὸν ἄσ' σὸ τζάχ' 'κ' ἐκατήβαζεν. Ἐμαέρευεν κ' ἐφάξ'νεν τοὶ μισαφίρ'τες.

**

Ἐκεῖνο τὸ χρόνον (σὰ 92 τῆ χρονίας ἔτον), ὁ Θόδωρον ἔχτισεν τὴν χαμαιλέτεν ἄτ' σὴ Σουγκουράντων καικά. Ἀπ' ἐκεῖ πὰ τὸ καπίτ' τ' ἐπαίρνεν δύο ὀσπίτα ἐτέρνεν, τῶν κὶ μουχιάτ' ἔτον καὶ οὐλ' σ' ἄτουνοῦ τὴν χαμαιλέτεν ἐπαῖναν ν' ἀλέθ'νε. Ὁ τρανὸν ὁ γυιὸς ἄτ' ὁ Σάββας, εἰκοσ' χρονῶν παλληκάρ' ἔσκωνεν κ' ἐκατήβαζεν τὰ χορομύλα κ' ἐποῖνεν οὐλα τὰ δουλείας: ὁ μικρὸν πὰ, ὁ Κώστης,

κοτσὸς ἔτον, ἐπαῖνεν σὸ σκολεῖον. Ὁ κύρ'ς ἄτ' ἔλεγεν «δέσκαλον θ' ἐφτάγ' ἄτον» καὶ ἄσ' σὸ ἐτελείωσεν τὸ Κάν' κ' ὑστερα, ἐκάτ'σεν δέσκαλος καὶ πολλὰ χρόνα ἐποῖκεν δεσκαλικὴν σὴν Γιάλταν. Ἐμρ' χρόνον ἐγυναίκ'σεν ὁ Σουγκούρ'ς ὁ Γιώτ'ς κ' ἐπῆρεν ἄσ' σὴ Βαρλάντων τὴ Κοταλὰ τὸ κορίτ', τὴν Βαρβάραν. Σὸν γάμον ἄτ' εἶδεν ὁ Σάββας τὴ Βαρβάρας τὴν μικρέσαν τὴν ἀδελφήν, τὴν Σῶναν. Λεγνέσσα καὶ ψηλέσσα ἄμουν κυπαρέδ', τὰ τσάμας σὰ κότσος, τ' ὀμμάτ'ς τ'ς μαῦρα-ἐλαίας, τ' ἐμοφάδ'ς ἄτ'ς πὰ ἐκανεῖνταν ἄτεν, φρόνιμον καὶ νοικοκυρεμμένον κορίτ', δέκα ἐξ χρονῶν καὶ ἄσ' σὸ καλὸν γενεάν. Ὁ κύρ'ς ἄθε πὰ, ὁ Νικόλας, καλὸς νοικοκύρ'ς καὶ δουλευτᾶς κ' ἡ μάννα θε, Ἀδισενέσσα, καλῆσσα οἰκοκυρά, παδαρεμέντσα καὶ γλυκοκαλαίτζετος. Ἀγούρρα παιδία 'κ' εἶχαν.

Ὁ Σάββας εἶδεν ἄτεν ἐμορφωσαν καὶ γιοσμάβαν, ἐγάπεσαν ἄτεν. Εἶπεν ἄ τὴν μάνναν ἄτ' τὴν Μυροφόρα κ' ἐκεῖνε πὰ εἶπεν τὸν Θόδωρον ἄετο' κὶ ἄετο'... Ὁ Σάββας ἔμουν ἀγαπᾶ τὴ Νικόλα τὴ Κοταλὰ, ἄσ' σὴ Βαρτάντων, τὸ κορίτ'. Ἀλτατζούχ'ς πὰ εἶπεν: «Ἐγὼ ἂν 'κ' ἐλέπω τὸ κορίτ' κ' ἐρέχκομ' ἄτεν, ἄμην 'κὶ λέγω. Ἐγὼ ἄτός, ὁ σεῦτελον τὸ λέει 'κὶ τερῶ. Θὰ πάγω ἐλέπω τὸ κορίτ', ἐρωτῶ κὶ ὀρομάζω, κὶ ἀτότες, τεροῦμε ντ' ἔφταμε».

'Εδέκαν κ' ἐπῆραν λόγον.

Ἐναν ἡμέραν (μοθαπόρ'ς ἔτον), Ἀλτατζούχ'ς ἔσυρεν τ' ἄλογον ἄτ', ἔθηκεν ἀπάν' τὸ πάλαν, ἐκαβάκλεψεν κ' ἐκατήβεν σὴ Βαρτάντων. Τογρία ἐπῆεν σὴ Φωτάντων τὴ Φώτ'. Φίλ' ἔταν κ' ἐπαῖναν κ' ἔρταν.

Ὁ Φώτ'ς ἐκαλωσόρευεν ἄτον, ἐπῆρεν ἄτον κ' ἐπῆγεν σὴν ὀτάν καὶ τ' ἄλογον ἔσυραν σὸ μαντρίν. Καλὸν βαχοῦτ' εἶχεν. Ἐβαστήηοντον τρία-τέσσερα χιλιάδας μανάτ'ς. Σὴν Γιάλταν εἶχεν καλὸν μαγαζόπον. Ἐτον καὶ πολλὰ ξενόφιλος. Χαμὰν ἔγχαν τὸ ρακὶν κ' ἐρχίνεσαν χοσ'πέδ'.

Ὁ μικρὸν ὁ γυιὸς ἄτ', ὁ Γιάννης, ἔτρεβεν, ἐσέγκεν τὴν τζαβζᾶν κ' ἐποῖκεν ἄτ'ς γαβζᾶν.

Παλοὶ φίλ', ἐκάτ'σαν κ' εἶπανε τὰ πα-

λά τουν, κ' ἐπεκεῖ Ἀλτατζούχ'ς εἶπεν ἄτον: —Φώτ'! Ἐγὼ ἔσεν ἔχω σε καρδὰκὸν φίλον. Ἐξέρω ἐσὺ τὴν ζεμία μ', 'κὶ θέλ'ς. Γιὰ τ' ἀτὸ ἔρθα νὰ λές με τὴν γνώμη σ', καὶ κατὰ καὶ τὸ θὰ λές με, θὰ ἐφτάγω.

Ὁ Σάββας τ' ἐμέτερον ἐγάπεσεν τὴ Κοταλὰ τὴ Νικόλα τὸ κορίτ' (πὼς λέν' ἄτεν πὰ 'κ' ἐξέρω). Ἐγὼ τὸ κορίτ' 'κ' εἶδα. Ντό σιλεγὸν ἐν' 'κ' ἐξέρω. Ἐκεῖνος τελέκωνος ἐν'. Τὸ αἶμαν ἄτ' ζαντὸν ἐν'. Εἶδεν ἕναν κορίτ' κ' ἐγάπεσεν ἄτο. Ἄμαν ἐγὼ σ' ὀσπίτι μ' ἄπεσ' ἄλλαχλοῦν ἄρθωπον 'κὶ βάλω. Τὸν ἄρθωπον τινὰν θὰ παίρ'ς σ' ὀσπίτι σ', θὰ ἔχ' Θεοῦ φώτισην, νὰ ἐγνωρίζ' μειζέτερον, νὰ κόφ' τὸ τσιμιδ'ν' ἄτ'ς νὰ ἐφάτῃ τὸ παρακεῖ' ἄτεν τὴν δουλείαν. Μὲ τὸ τσοῦμπιμαν καὶ μὲ τὸ μουτουνιάμαν ἡ δουλεία ἐμρ' 'κὶ πάει. Ἀπ' ἔξ' τ' ἐμπαῖν' τ' ἀχοῦλ', λένε οἱ Τοῦρκ', δύο ἄτούμας πάει. Σ' οὐλα τὰ δουλείας νὰ ἐπροφτάν'. Τ' ὀσπίτ'ν ἐμουν ἐν' βαρυσδούλ'. Χωράφ'ς πολλὰ καὶ μισαφίρια κ' ἄλλο πολλὰ. Ἡ Μυροφόρα 'κ' ἐπροφτάν' σ' οὐλα τὰ δουλείας. Ὁ Σάββας ἐν' σὴν χαμαιλέτεν. Τ' ἄλλα τὰ παιδία εἶναι μικρά. Ὁ Κώστης, βατροῦχ, πάει σὸ σχολεῖον. Πέ' ἀτῶρα, Φώτ', ἄς τερῶ σε!

—Παῖθ' Θεόδωρε! εἶπεν ὁ Φώτ'ς. Ἀτὸ τὸ κορίτ' ἄσ' σὸ λές κὶ ἄλλ' ἀπάν' ἐν. Τὰ δουλείας οὐλα ἄσ' σὸ χέρ'ν ἄθες ἐγλάξ'νε. Μικρὸν ἐν' ἀκόμαν, δέκα ἐξ χρονῶν πὰ καλὰ-καλὰ 'κ' ἐν', ἄμαν ψεμῆγον ἐν' σὴν δουλείαν. Οὐς τὸ βράδον κὰ 'κὶ κάθεται. Λαφρόψυχον. Στόμαν ἔχ' καὶ λαλιαν 'κ' ἔχ'. Ἡ γενεὰ πὰ, καλὸν γενεὰ. Ὁ κύρ'ς ἄθες χριστιανός, Θεοῦ ἄρθωπος καὶ δουλευτῆς, κ' ἡ μάννα θε, Ἀδισενέσσα, κὶ ἄλλο καλλίων. Ἐξέρ'ς ἄτεν πόσον παδαρεμέντσα καὶ παστρικέσσα ἐν'. Τὸ κορίτ' πὰ ἐμοῖασεν ἄτεν. Τοῦπχου ἡ μάννα θε. Ζατὶ λέει ὁ λόγος: «Γέννα με, κὶ ἂν 'κὶ ὀμάζω σε, πὰτ' καὶ φοῦρεξο με!» Τὸ κορίτ' λόγον 'κ' ἔχ'. Ἀτόσα χρόνα καὶ τὴν λαλιαν ἄθε κανεῖς 'κ' ἐκ'σεν. Ἀσ' σ' ἄτεν καὶ καλλίων νύφην 'κὶ θὰ εὐρίκ'ς.

—Χάρ' ὀῦκον ἄρθωπον θέλω, εἶπεν ὁ Θεόδωρον. Ἀτζάψας 'κὶ θὰ ἐποροῦμ' νὰ ἐλέπομ' ἄτεν; Ἄμαν 'κὶ θέλω κανεῖς νὰ ἐγροικᾶ το.

(Συνέχίζεται)

Ζωή και Κίνηση

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηνοὶ»

ΕΥΧΕΤΑΙ

Σὲ ὅλα τὰ τὰ μέλη τοῦ Σωματείου καὶ σὲ ὅλους τοὺς συμπατριῶτες μας καλὰ Χριστούγεννα κ' εὐτυχισμένο τὸν καινούργιο χρόνο.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

1.

Τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Συλλόγου «Ἀργοναῦται-Κομνηνοὶ», δι' ἀποφάσεώς του ληφθείσης κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 19ης Σεπτεμβρίου 1945, ἀπεφάνισεν τὴν ἴδρυσιν ἀναρρωτηρίου (Πρεβαντόριου) διὰ τὰ ἄπορα καὶ ἀσθενικὰ παιδιὰ τῶν Ποντίων. Πρὸς τοῦτο συνέστησεν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Κωνστ. Φωτιάδου, Νικ. Ξηροπούλου, Ἰωάν. Μπράβου, Ἄντ. Σουρμελή, Σωτ. Κλαδά, Ἰωάν. Καραγεωργίου καὶ Γεωργ. Πάρου.

Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνήλθεν ἤδη εἰς σύσκεψιν καὶ ἀπεφάνισεν τὴν σύνταξιν μελέτης ἐκθέσεως διὰ τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ ἀναρρωτηρίου.

2.

Τὸ αὐτὸ Διοικητ. Συμβούλιον δι' ἀποφάσεώς του ληφθείσης κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 28-11-45 ἀπεφάνισεν ὅπως ἡ χρῆσις τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου παραχωρηθῆ κατόπιν ἐγγράφου αἰτήσεως περιεχομένης τὰ συζητήα θέματα καὶ ὑποβαλλομένης πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον πρὸ 7 πλήρων ἡμερῶν. Ἐφῆσον τὸ Δ. Συμβούλιον ἐγκρίνει τὴν παραχώρησιν δύναται ἀναλόγως τοῦ σκοποῦ τῆς χρήσεως νὰ ὀρίσῃ καὶ οἰκονομικὰ ἀνταλλάγματα διὰ τὴν χρῆσιν.

3.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω συνεδρίαν ἀπεφάνισεν ἡ ὑποβολὴ αἰτήσεως πρὸς τὸν Ἑλλ. Ἐρυθρὸν Σταυρὸν διὰ τὴν χορηγίαν ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων διὰ τὰ ἄπορα καὶ ἀσθενικὰ παιδιὰ τῶν Ποντίων. Ἡ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ταύτης προβλεπομένη σίτησις μετὰ καταλόγου 2008 ἀπόρων καὶ ἀσθενικῶν παιδιῶν Ποντίων τῆς περιφερείας Ἀθηνῶν, ὑπεβλήθη ἤδη εἰς τὸν Ε.Ε.Σ. καὶ πιστεύεται ἡ μερικὴ ἱκανοποίησις τῆς αἰτήσεως τοῦ Συλλόγου.

4.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω συνεδρίαν τὸ Δ. Συμβούλιον ἀπεφάνισεν τὴν συγκέντρωσιν τῶν στοιχείων τῆς συμβολῆς τῶν Ποντίων εἰς τοὺς τελευταίους ἀγῶνας τοῦ ἔθνους ἦτοι: τὰ δνόματα τῶν νεκρῶν, τραυματιῶν καὶ ἀνδραγαθησάντων

ὡς καὶ τὴν ἐν γένει προσφορὰν τῶν Ποντίων κατὰ τὸ Ἀλβανικὸν καὶ Μακεδονικὸν ἔπος τοῦ 1940-41 καὶ τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς Ἑθνικὴν Ἀντίστασιν. Πρὸς ἐπιτυχὴ ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὥρισεν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελεσθεῖσαν ἐκ τῶν κ.κ. Χρ. Μυρλίδη, Ἄντ. Τερζοπούλου, Ἄλκ. Κογκιλίδου καὶ Ξένου Ξανίτα.

5.

Ἐπίσης κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν ἀπεφάνισεν ἡ σύγκλησις Γεν. Συνελεύσεως τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν 13-1-46 ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10 π. μ.: ἐν τοῖς Γραφείοις τοῦ Συλλόγου μετὰ τὴν ἐξῆς ἡμερησίαν διάταξιν.

1) Λογοδοσία Δ. Συμβουλίου καὶ ἔκθεσις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς.

2) Ἐγκρίσις τροποποιήσεων τοῦ Καταστατικοῦ.

3) Ἀρχαιρεσίαι πρὸς ἀνάδειξιν Νέου Δ. Συμβουλίου καὶ ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς.

ΕΚ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΝΗΝΟΙ»

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Κύριε Διευθυντά,

Σχετικὰ μὲ τὴν προκήρυξιν διαγωνισμοῦ, ποῦ δημοσιεύτηκε στὸ 14ο τεῦχος τῶν «Χρ. τ. Π.», γιὰ τὴ συλλογὴ στοιχείων ἀπὸ τὴ δράση τῶν Ποντίων στὸν Πόλεμο 1940-41, θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ κάμω τὴν ἀκόλουθη δήλωσις:

Τὸ ἔπαθλο τῶν 30 χιλ. δραχμῶν, τὴν ἐποχὴ ποῦ εἶχε διατεθεῖ, ἀντιπροσώπευε τὴν ἀγοραστικὴν ἀξία ἐνὸς χρυσοῦ εἰκοσφόραγκου τῆς ἐλεύθερης ἀγορᾶς.

Κρατῶ συνεπῶς πάντα στὴ διάθεσίν σας ποσὸ ἀνάλογο.

Θεσ/νίκη, 22.11.45

Μὲ τιμὴν
Θ. Κ. ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΣ

ΟΙ ΠΟΝΤΙΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ

ἐμεγαλοῦργησαν στὴν παλαιὰ καὶ στὴν νέα ἱστορία τοῦ ἔθνους.

Ὁ συμπαθέστατος φίλος κ. Γρ. Τηλικίδης σὲ κύριο ἄρθρο τοῦ 13 τεύχους τῶν «Χρονικῶν τοῦ Πόντου» μὲ τίτλο «Ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Πόντου καὶ ἡ θέση του

στὴν παλαιὰ καὶ στὴν νέα ἱστορία τοῦ ἔθνους» γράφει πολλὰ πράγματα ὀρθά, ἀλλὰ δὲν ξέρω, πῶς παρεσῶρθηκε στὸ τέλος τοῦ ἀρθροῦ τουσὲ μερικὰ ἀσύστατα καὶ ἀνακριβῆ συμπεράσματα. Ἐτσι λ.χ. στὴν παρένθεσι, ποῦ ἀνοίγει στὸ τέλος τοῦ ὑποτίτλου τοῦ ἀρθροῦ του «Ὁ Πόντος καὶ ἡ μητέρα—γῆ» γράφει: «αὐτοὶ εἶναι κατὰ γνώμην μας οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ἀπολίτους ἀνάμεσα στοὺς Ποντίους, παρὰ τὴς εὐνοϊκῆς συνθήκης—θάλασσα, δισταύρωση παγκόσμιων ἐμπορικῶν ὁδῶν—δὲν ἀνεδείχθησαν πολλοὶ μεγάλμποροι. Οἱ Πόντιοι καὶ Καυκάσιοι κατὰ βάθος ἀποστρέφονται τὸ ἐμπόριον σὲν κατὰ τὸ ἄνομο, ὄχι πολὺ τίμιον. Εἶναι δὲ παρατηρητέον πῶς οἱ Πόντιοι ἔμποροι δὲν κατέβησαν, λόγω τῆς τιμιότητός των νὰ συναγωνισθοῦν στὴ Ρωσσία τοὺς Ἀρμενίους καὶ Ἰσραηλίτες.» Ὁ κ. Τηλικίδης περιπίπτει σ' ἓνα σοβαρὸ λάθος καὶ σὲ μιὰ ἱστορικὴ ἀνακριβεία. Φαίνεται ὅτι παρεσῶρθη ἀπὸ μιὰ ὑποκειμενικὴ νοοτροπία, τὴν ὁποίαν παρετήρησα κατὰ τὴν μακρὰν ἐν Ρωσσίᾳ διαμονήν μου, ὅτι ἔχουν ἢ ἔχουν καὶ οἱ Ρῶσοι σπουδασταί. Κάποτε ταξειδεύοντας μεταξὺ Ὀδησοῦ καὶ Βατοῦμ συνήντησα Ρῶσσοις φοιτητάς, ποῦ ἔκαναν ταξειδί ἀναψυχῆς ἐπὶ τσαρικοῦ βέβαια καθεστῶτος. Στὸ τραπέζι ἐγνωρισθήκαμε καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ εἶμουν τότε νέος καὶ γνωρίζων καλὰ τὰ παράλια, ποῦ περνοῦσε τὸ καράβι μας, ἐξηγοῦσα στοὺς ταξειδεύοντας γιὰ πρώτη φορὰ Μοσχοβίτας τὸν ρόλον ποῦ ἔπαιξαν στὴν ἀρχαιότητα τὰ παράλια τοῦ Καυκάσου, ὡμιλήσαμε περὶ Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας περὶ Κολχίδος, περὶ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ κ.τ.λ. καὶ ὅταν οἱ Ρῶσοι φοιτηταὶ στὸ τέλος ἔμαθαν ὅτι εἶμουν ἔμπορος τῆς Ὀδησοῦ ἐξεπλάγησαν, διότι περίμεναν νὰ πληροφορηθοῦν, ὅτι εἶχα καθε ἄλλο ἐπάγγελμα, ἀλλ' ὄχι τοῦ ἐμπορίου. Τὴν λέξιν «κουπέτης» (ἔμπορος) τὴν ἐπέφεραν μὲ κάποιαν συστολήν μὲ ὕφος δυσάρεστον ἂν ὄχι περιφρονητικόν. Αὕτην τὴν σκηνὴν θυμήθηκα, ὅταν διάβασα τὴς ἀνωτέρω ὀλίγες γραμμῆς τῶν συμπερασμάτων τοῦ κ. Τηλικίδη. Ἄλλ' ὅσοι ἔζησαν πολλὰ χρόνια στὴ Ρωσσία πρὸ τῆς κοινωνικῆς ἀνατροπῆς, ἀσφαλῶς θὰ ἐνθυμοῦνται τὴν νοοτροπίαν ὀρισμένης τάξεως, ποῦ περιφρονοῦσε «τὸν κουπέτην» (ἔμπορον).

Γι' αὐτὸ αἱ μόρφωμένες τάξεις καὶ αἱ δεσποινίδες Ρωσίδες προτιμοῦσαν γιὰ γαμβροὺς ἀξιοματικῶς, καθηγητάς, ἐπιστήμονας ἐν γένει. Ἄπ' αὐτὴ τὴν νοοτροπία τοῦ Ρῶσοι σπουδαστοῦ παρεσῶρθη καὶ ὁ ἀγαπητὸς φίλος κ. Τηλικίδης. Ἄλλ' οἱ σπουδασταί, μὲ τοὺς ὁποίους συνεταξείδευα, ὅπως ἀνέφερα παραπάνω, ὅταν εἶδαν, ὅτι ἤξευρα τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν καλύτερα ἂπ' ἐκεῖνους, μὲ ὠμολόγησαν, ὅτι βέβαια «ἐὰν ὄλοι οἱ Ἑλληνας ἔμποροι εἶναι μερφοῦμένοι καὶ ἀνήκουν συγχρόνως εἰς τὸν λόγιον καὶ τὸν

κερδῶν Ἑρμῆν, δὲν μπορούμε νὰ τοὺς θεωροῦμε σὲν τοὺς δικούς μας ἔμπορους, οἱ ὁποῖοι, μάλιστα τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, εἶναι ἄξεστοι καὶ ἀμόρφωτοι». Ἄλλη ἐρμηνείαν δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ κανεὶς στὰ συμπεράσματα τοῦ κ. Τηλικίδη, διότι ἡ ἱστορία τῶν Ποντίων τῶν ἡ παλαιὰ ἔσον καὶ ἡ νεωτέρα μαρτυρεῖ, ὅτι διέπρεψαν καὶ ἐμεγαλοῦργησαν ὡς ἔμποροι. Μυριάδες μεγαλεμπόρων ἀνεδείχθησαν εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξεινοῦ τόσον τῆς Νοτίου Ρωσσίας ὅσον καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὰ ἐμπορικὰ σπῆτια τῶν πόλεων Τραπεζοῦντος, Κερασσοῦντος, Ἀμισοῦ, Σινώπης, καὶ τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς Ὀδησοῦ, Σεβαστοπόλεως, Θεοδοσίας, Νοβορωσσοίτσας, Ροστοβίου, Αἰκατερινοδάρ, Σοχοῦμ, Πότι, Βατοῦμ κτλ. ὡς τῶν μεγαλεμπόρων Καρβωνίδου, Κακουλίδου, Τριανταφυλλίδου, Γιαννακοπάνη, Καπαγιαννίδη, Βελισσαρίδη, Φωστηροπούλου, Θεοφυλάκτου, Κογκαλίδη, Βαφειάδη, Λεοντίδη, Τζουλιιάδη, Πουλουλίδη, Γραμματικοπούλου, Πετροπούλου, Αὐγερινοῦ, Πισάνη, Λαζαρίδη, Ζαροκοίλη, Πηλείδη, Καρποζήλου, Οὐσταπασίδη, Μοσκόφ, Ἀσλανίδη, Καλλιβάζη, Ἀκρίτα, Μελίδη, Κάτσεφ-Ροδαρινοῦ, Κιτρίδη, Μαυρίδη, Παυλίδη, Παρηγόρη, Παπαδοπούλου, Καρατζᾶ, Κούση, Πιαλόγλου, Κωνσταντινίδη ὅσα πρόχειρα ἔρχονται στὴν μνήμην μου, διαφεύδουν τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι «δὲν ἀνεδείχθησαν πολλοὶ μεγάλμποροι Πόντιοι». Καὶ μάλιστα μερικὰ σπῆτια Ποντίων διὰ τῶν γραφείων των στὰ κυριώτερα κέντρα τῆς παγκοσμίου ἀγορᾶς, Μασαλία—Τεργέστη—Ὀδησοῦς—Λονδίνον—Ἀμβούργον, ἔπαιξαν πρωτεύοντα ρόλον, ἐξακολουθοῦν δὲ νὰ παίζου καὶ μέχρι σήμερον εἰς πολλὰ εἶδη, ὅπως εἶναι ὁ καπνός, τὰ ξηρὰ φρούτα κτλ. Τίποτε πὶδ ἀνακριβὲς δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι οἱ Πόντιοι κατὰ βάθος ἀποστρέφονται τὸ ἐμπόριον. Ἀντιθέτως οἱ Πόντιοι ὡς οἱ γνησιώτεροι τῶν Ἑλλήνων ἔχουν μέσα τους καὶ τὸ ἐμπορικὸν δαιμόνιον τῆς φυλῆς μας.

Στοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κ. Τηλικίδη καὶ στὰ ἀνακριβῆ συμπεράσματά του ὄχι ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ὁ παραλληλισμὸς τῶν Ποντίων καὶ Καυκασίων. Οἱ Καυκάσιοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προερχόμενοι ἀπὸ ἀγροτικῶς πληθυσμοῦς πηθάνον μὲ νέαν νοοτροπίαν, ποῦ ἀπέκτησαν στὴν Ρωσσίαν, νὰ μὴ συμπαθοῦν τὸ ἐμπόριο. Δὲν ἔζησα μεταξὺ τῶν Καυκασίων καὶ δὲν γνωρίζω, ἂν οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ κ. Τηλικίδη εἶναι ἀληθεῖς, ὅσον ἀφορᾷ τὸ σημεῖον αὐτὸ.

Δὲν γνωρίζω ὁμως γιὰτί θεωρεῖται τὸ ἐμπόριο «σὲν κατὰ ἄνομο, ὄχι πολὺ τίμιον». Κάθε ἐπάγγελμα ἔχει τὴν νόμιμον καὶ τὴν ἀνομον ὄψιν του. Μήπως ὄλοι οἱ δικηγόροι ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τους τίμια; Καὶ μήπως δὲν ὑπάρχουν καὶ ἱατροὶ ποῦ ἐκμεταλλεύονται ἀλοχρᾶ τοὺς πελάτας τῶν;

Και μήπως δεν υπάρχουν δάσκαλοι και καθηγητά, που καπληθώνονται; Γιατί μόνον το εμπόριο να θεωρείται ως κάτι το άνομο και όχι πολύ τίμιο; Το βέβαιον είναι, ότι όταν το εμπόριον άσκειται από τους συστηματικούς εμπόρους κανονικά και τίμια, τότε δεν δυσφημίζεται. Συνήθως δυσφημίζεται, όταν γίνονται όλοι έμποροι και μάλιστα εις άνωμαλες περιστάσεις. Όταν το εμπόριο ρίπτεται στα πεζοδρόμια και όταν δικηγόροι, Ιατροί, δάσκαλοι και παπάδες άκόμη γίνονται έμποροι. Έχομε την πρόσφατη έποχή, που έπηρέασε τας στέψεις του αγαπητού κ. Τηλικίδη και διετύπωσε τόσο επιτυχημένα την φράσιν αυτήν, που έχαρακτηρίσθη από πολλούς Ποντίους ως φοβερά έξύβρισις κατά του έμπορικού κόσμου. Και το μόνον εμπόριον χαρακτηρίζεται ως όχι και πολύ τίμιο έπάγγελμα, όταν τό άσκοδόν οι μη πραγματικοί έμποροι. Τά άλλα όμως έπαγγέλματα των δικηγόρων, γιάτρων, δασκάλων και λοιπών όταν άισχροκερδώς άσκούνται συνήθως από τους ίδιους συστηματικούς έπαγγελματίαι. Αύτή είναι ή διαφορά ίσως μεταξύ των έμπόρων και των άλλων έπαγγελμάτων. Βεβαίως και μεταξύ των έμπόρων υπάρχουν οι άισχροκερδούντες, που καταντούν το έπάγγελμα όχι πολύ τίμιο, αλλά τοιοῦτοι άσυνείδητοι υπάρχουν εις όλα τά έπαγγέλματα. Είναι πλάνη να νομίση κανείς, ότι οι Πόντιοι έμποροι δεν κατώρθωσαν λόγω της τιμιότητός των να συναγωνισθοῦν στην Ρωσία τους Άρμενίους και τους Ισραηλίτες. Άντιθέτως όσοι γνωρίζουν καλά τας έμπορικάς άγοράς της Ρωσίας θα όμολογήσουν μαζό μας, ότι άκριβώς οι Πόντιοι της Ρωσίας με την μόρφωσιν, την γερή έξυπνάδα τους και με την ιδιαίτερη έμπορικήν αντίληψιν που έχουν, κατώρθωσαν να υπερέχουν έπάνω στους άλλους λαούς. Οι τελευταίοι εύρίσκονται εις άμάθειαν και μόνο εις το μικρό εμπόριο επικρατούν όταν μεταχειρίζονται δόλια μέσα, αλλά έξαφανίζονται, μόλις άνέρχεται εις μεγαλύτεραν κλίμακα δράσεως, όπου δεν έχουν άντοχήν έναντι των ίκανότητων του Έλληνοσ Ποντίου. Πλείστα όσα τεκμήρια έχομε της τοιαύτης υπεροχής εις τά μεγάλα κέντρα, σαν την Όδησό, το Νοβορωσσίσκ, το Ροστόβιον, το Βατομά όπου οι Πόντιοι έμποροι έκρατούσαν τά σκήπτρα του εισαγωγικού και έξαγωγικού έμπορίου της Ρωσίας. Πώς αυτά διέφυγον από την προσοχήν του τόσο μελετηρού και όόκνου έρευνητού κ. Τηλικίδη; Άγνοεί φαίνεται ό ίδιος και την λαϊκήν έν τή νοτίω Ρωσία διάδοσιν, που όμολογοῦν οι ίδιοι οι έβραίοι:

Στην έμπορικην ίκανότητα δέκα έβραίοι ίσοφαρίζουν ένα Άρμένιον αλλά δέκα Άρμένιοι ίσοφαρίζουν ένα Έλληνα. Είναι δέ γνωστόν και εις τον κ. Τηλικίδη,

ότι εις την Νότιον Ρωσίαν οι Έλληνοκοί πληθυσμοί κατά μείστην πλειοψηφίαν είναι έκ Πόντου. Οι Πόντιοι λοιπόν και εις τό εμπόριον έμεγαλοῦργησαν και στην παλαιά και στην νέαν Ιστορίαν του Έθνους όχι μόνον στην λεκάνην της Μαύρης θαλάσσης αλλά και εις τον Παγκόσμιον έμπορικόν στίβον παράλληλα προς τές άλλες άρετέσ των, τας όποιαισ τόσοσ καλά τοποθετεί εις τό έν λόγω άρθρον του ό φίλος κ. Τηλικίδησ.

ΕΛΕΥΘ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ

Και μιá έπιστολή

Θέσαμε, κατά τά συνηθισμένα, τό παραπάνω άρθρο ύπόψη του κ. Τηλικίδη, ό όποιος μάρ έστειλε την παρακάτω έπιστολή:

Φίλε κ. Διευθυντά,

Έλαβον άργά γνώσιν του περιεχομένου του άρθρου του φίλου κ. Ε. Παυλίδου. Έπειδή τά θέματα, που, έξ άφορμής του άρθρου μας, έκ παρανοήσεως και παρερμηνείας της σχετικής περικοπής και του όλου πνεύματος του άρθρου, θίγει ό κ. Παυλίδης, έχουν γενικωτέραν κοινωνικήν σημασίαν, διαφωτίζουσιν δέ ένα από τά σημαντικώτερα ζητήματα της ποντιακής Ιστοριογραφίας, θα μου επιτρέψετε να επανέλθω επί του θέματος άναλυτικώτερον εις τό έπόμενον τεῦχος των αγαπητών «Χρονικών του Πόντου». Και τοῦτο, δια να μη άφαιρέσω χῶρον πολύτιμον από τό περιοδικόν και γίνω αίτιος άναβολής της δημοσιεύσεως ύλης καθαρώσ λαογραφικής.

Και άρχήν επαναλαμβάνω και τονίζω ότι ό κ. Παυλίδης, δυστυχώς, δεν κατέβαλεν άρκυτήν προσπάθειαν να προσέξη τό γενικόν πνεῦμα του άρθρου και τό ειδικόν νόημα της έν παρενθέσει περικοπής. Διά τον λόγον ίσως αυτόν άρκετά έκ των στοιχείων και έπιχειρημάτων που επικαλείται στρέφονται κατά της άπόψεως, την όποιαν ύποστηρίζει.

Πληροφοροῦμεν επίσης τον κ. Παυλίδην, ότι από πολλούς Ποντίους έμπόρους και μή, έλάβαμε συγχαρητήρια, άκριβώς δια την παρατήρησιν μας αυτήν. Και δεν θα δυσκολευθώμεν να δημοσιεύσωμεν όνομαστικόν αυτών κατάλογον, εάν τοῦτο θεωρηθῆ σκόπιμον.

Με έξαιρετικήν εκτίμησιν
Γ. ΘΥΑΚΙΔΗΣ

Ο νέος Μητροπολίτης Νευροκοπίου Άγαθάγγελος Τσαούσης.

Την 4ην Νοεμβρίου έ. έ. έν τῷ Ιερῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν έγένητο ή χειροτονία του σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νευροκοπίου κ. Άγαθαγγέλου Τσαούση έν μέσῳ πυκνοτάτου εκκλησιασματος προεξάρχοντος του Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Γενναδίου συμπαραστατουμένου υπό των σεβασμιωτάτων Μητροπολιτών Καστορίας κ. Νικηφόρου, Κασσανδρείας κ. Κωνσταντίνου και Ίερισσοῦ και Άγίου Όρουσ κ. Διονυσίου.

Μετά την χειροτονίαν του ό νέος Μητροπολίτης έξεφώνησε λόγον κατάλληλον τή περιστάσει, και μετά την άπόλυσιν της εκκλησίας άφου διένειμε τό αντίδωρον εις τό πολυπληθές εκκλησιασμα ακολουθούμενος υπό πολλών φίλων του μετέβη εις την Άρχιεπισκοπήν όπου έδέχθη τά συγχαρητήρια των Άρχιερέων και άλλων κληρικῶν και λαϊκῶν, μεταξύ των όποιων πολιτευόμενοι Μακεδονίας, αντιπρόσωποι των Ποντιακῶν σω-

άπεφοίτησεν έξ αυτής τό 1919. Μετά τό πέρας των σπουδῶν του τό αυτό έτος διωρίσθη διάκονος του Ιεροῦ ναοῦ των Άγίων Θεοδώρων της Κοινότητος Βλαγκας Κωνσταντινουπόλεως και διδάσκαλος της άστικής σχολής της αυτής κοινότητος εργασθείς ευδοκίμως επί διετίαν έν αυτή και είτα διωρίσθη διδάσκαλος και διευθυντής της άστικής σχολής της κοινότητος Μάλτεπε της έπαρχίας Χαλκιδόνος.

Μετά την Μικρασιατικήν καταστροφήν ήναγκάσθη να έγκαταλείψη την Κωνσταντινούπολιν και κατασυντετριμμένος την ψυχην να ακολουθήση και αυτόν τον δρόμον του έκπατρισμοῦ, δν έπορεύθη ό έναπομείνας μετά την έθνικήν συμφοράν υπόδουλος ελληνισμός και να έγκατασταθῆ προσωρινῶς έν Θεσσαλονίκη. Κατόπιν όμως προσκλήσεώς του υπό του άειμνήστου Μητροπολίτου Δράμας Λαυρεντίου προσελήθη αρχιδιάκονος της Ιερῆς Μητροπόλεως και Ιεροκήρυξ της πόλεως Δράμας. Τό έπόμενον έτος 1923 διωρίσθη καθηγητής των θρησκευτικῶν έν τῷ Γυμνασίῳ Δράμας και έκτοτε συνέχισε τό καθήκον καθηγητοῦ και Ιεροκήρυκος μέχρι του έτους 1941, όποτε ή κάθοδος των Βουλγάρων ήνάγκασεν αυτόν να έγκαταλείψη την Δράμαν και να καταφύγη εις την Θεσσαλονίκην, ένθα άπεσπάσθη εις τό Β' Γυμνάσιον θηλέων, υπό δέ του Μητροπολίτου της αυτής πόλεως διωρίσθη τακτικός Ιεροκήρυξ του Ιεροῦ ναοῦ της Όσίας Ξένης.

Μετά την άπελευθέρωσιν της Άνατολικής Μακεδονίας και άπαλλαγην αυτής έκ του βουλγαρικού άγους έσπευσεν έκ των πρώτων εις την θείαν του και επανήρχισε τό διακοπέν έργον του Ιεροκήρυκος και του καθηγητοῦ, επί πλέον δέ ανέλαβε την έπιτροπέαν του άπουσιάζοντος, λόγω των συνοδικῶν καθηκόντων του, μητροπολίτου Δράμας κ. Γεωργίου.

Κατά τό μακροχρόνιον τοῦτο διάστημα, ήτοι από του έτους 1922 μέχρι σήμερα άόκνως εργασθείς ως καθηγητής και Ιεροκήρυξ και άναπτύξας δράσιν θρησκευτικήν και έθνικήν απέσπασε την αγάπην και την εκτίμησιν των κατοίκων της πόλεως Δράμας και περιφερείας, οτινες έν τῷ προσώπῳ του εῖδον τον πραγματικόν πνευματικόν πατέρα και διδάσκαλον, δι' ό και πολύ δικαίως ή εκκλησία εκτιμῶσα τας άρετάς του σεμνοῦ λευίτου προήγαγεν αυτόν εις μητροπολί-

Ο Μητροπολίτης Νευροκοπίου
Άγαθάγγελος Τσαούσης

των του, έπαρχιωτά του παρεπιδημούντες έν Ἀθήναις, πολλοί πατριῶται του Πόντιοι και άλλοι πολλοί φίλοι του.

Ο Νευροκοπίου Άγαθάγγελος, τέκνον εγκρίτου οικογενείας, έγεννήθη έν Χόψα του Πόντου της έπαρχίας Χαλδίας τῷ 1892. Τά πρώτα εγκύκλια μαθήματα ήκουσεν έν τῇ πατρίδι του και έν Κερασούντι, τας δέ γυμνασιακάσ σπουδάσ του έν τῇ έν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχική Μεγάλη του Γένους Σχολῇ, έξ ήσ άπεφοίτησε τό έτος 1915. Τό έπόμενον έτος, κατόπιν έξετάσεων, εισήχθη εις την Ιερῶν Θεολογικήν Σχολήν Χάλκης και

την τής πολυπαθούς και μαρτυρικής ἐπαρχίας Νευροκοπίου.

Συγχαίροντες αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἐπαξίῳ προαγωγῇ του, ἀλλὰ καὶ χαίροντες διότι ἡ προσγενομένη εἰς αὐτὸν τιμὴ ἀντανάκλαται καὶ ἐφ' ἡμῶν τῶν Ποντίων, εὐχόμεθα αὐτῷ τὴν ἐξ ἑσῶν δύναμιν πρὸς συνέχισιν τῆς ἐθνοφελούς του δράσεως ἐπ' ἀγαθῷ τῆς τε ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους. Συγχαίρομεν ἐπίσης καὶ τὰ πνευματικά αὐτοῦ τέκνα, διότι ἐν τῷ προσώπῳ του ἔτυχον ποιμενάρχου, ὁ ὁποῖος συνεμερίσθη τὰς σκληρὰς δοκιμασίας τῶν κατὰ τὰς ζοφεράς ἡμέρας τῶν βαρβάρων κατακτητῶν καὶ αἰμοβόρων ἐπιδρομῶν, καὶ ὁ ὁποῖος πεπρωκισμένος μετ' ἰδιαιτέρας ἀρετὰς καὶ μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐφοδιασμένος μετ' ἡμῶν ἀπαιτουμένην πείραν καὶ πατρικὴν στοργὴν εἶναι, κατὰ τὰς δυσμενεῖς μάλιστα σημερινὰς περιστάσεις, ὁ ἐνδεδειγμένος πνευματικὸς πατήρ.

ΧΡΥΣ. ΜΥΡΙΔΗΣ

Θεόδωρος Γ. Κανδηλάπτης

Ἵππολοχαγὸς Πεζικοῦ
(1918—1941)

Γεννήθηκε στὴν Ἀργυρόπολη τοῦ Πόντου τὴν 1 τοῦ Γενάρη τοῦ 1918.

Τεσσάρων χρονῶ παιδάκι βρέθηκε, μετ' ἡμῶν Ἀνταλλαγῇ, μαζί μετ' ἡμῶν προσφυγικῆ του οἰκογένεια, στὴν Αἰσὴμη τοῦ Ἐβρου, ὅπου ὁ πατέρας του εἶχε τὴ διεύθυνση τοῦ ἐκεῖ δημοτικοῦ σχολείου. Ἀκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ δημοτικοῦ στὴν Αἰσὴμη καὶ τὴς γυμνασιακῆς του σπουδῆς στὴν Ἀλεξανδρούπολη πάντα μετ' ἀριστεία. Μπαίνει στὴ Σχολὴ Εὐελπίδων τὸ ἔτος 1938 καὶ ὀνομάζεται ἀνθυπολοχαγὸς στὸ πεζικό, τὸ 1940. Τοποθετεῖται στὸ 7ο Σύνταγμα, στὴ Χαλκίδα καὶ μετ' ἡμῶν τὸν πόλεμον ἀκολουθεῖ τὸ Σύνταγμα στὴν ἔκστρατεία τῆς Ἀλβανίας ὡς Διοικητῆς τοῦ 7ου Λόχου.

Σὲ ὅλες τὴς ἐπιχειρήσεις ποὺ ἔλαβε μέρος ἔδωκε δειγμάτια ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας. Ὁ ἐνθουσιασμός του, ἡ ὀρμητικότητά του καὶ τὰ ἀπαραμίλλη θάρρος του δὲν ἔχουν ὄρια. Εὐκόλα μαντεύονται καὶ ἀπὸ τὰ γράμματά του. Τοῦ γράφει τὸ Γενάρη ἡ μητέρα του: «Παιδί μου πρόσεχε καὶ μὴ ἐκτίθεισαι πολλὸ στοὺς κινδύνους...»

Καὶ κεῖνος τῆς ἀπαντᾷ:

«Γλυκεῖά μου μανούλα,

Μὴ λησμονήσης ὅτι πρῶτα ἀνήκω στὴν Πατρίδα καὶ ἔπειτα εἰς ἐσένα...»

Στὴ μάχη τοῦ «Σπί Καμαράτε», στίς 21-41 φανερώνει ὅλες τὴς ἀρετῆς τῆς γενναίας ποντιακῆς ψυχῆς του. Μιά φωνὴ βγαλμένη ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, κληρονομικότητα ἀθεράπευτη, τὸν κάμει νὰ ξεχάσει καὶ ν' ἀδιαφορήσει γιὰ τὰ σύγχρονα πολεμικὰ μέσα. Ἐξορμᾷ ἐπικε-

φαλῆς τοῦ λόχου του καὶ πάει νὰ κονταροχτυπηθεῖ μετ' ὁν ἐχθρὸν ὡς Ἀκρίτας σωστός. Κ' ἐκεῖ...

Ἄλλ' ὅς μὴ νομοτεῖ πὼς ἀφήσαμε ἀχαλῆνωτη τὴ φαντασία. Ἄς ἀφήσουμε νὰ μιλήσει ἡ ἐπίσημη καὶ αὐθεντικὴ γλῶσσα τοῦ Διοικητῆ του:

«Διότι τυγχάνων διοικητῆς τοῦ 7ου Λόχου τοῦ 117 Τάγματος, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς μάχας κατὰ «Σπί Καμαράτε», ὅπου ἐπεδείξατο ἐξαιρετικὴν τακτικὴν ἀντίληψιν, διοικητικὴν ἱκανότητα καὶ θάρρος. Παρορμῶν συνεχῶς τὰ τμήματά του πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ προηγούμενος αὐτῶν, ἀγέτρειεν εἰς τὴν μάχην ταύτην τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς ἐχθρῆς ἀντιστάσεις, φθάσας μέχρι τοῦ χωρίου «Σπί Καμαράτε», ὅπου διεξήχθη

Θεόδωρος Γ. Κανδηλάπτης.

ἀγῶν σῶμα πρὸς σῶμα διὰ χειροβομβίδων, ὅπου ὅμως βληθεὶς θανασίμως ἐφανεύθη, συντελέσας εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ὑπερτετρακοσίων Μπαλῶν. Ἐφ' ὧν εἰκοσι περίπου ἀξιοματικοὶ καὶ ἑφ' ὧν εἰς Ταγματάρχης Διοικητῆς Τάγματος.

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Προτείνω, ὅπως προαχθῇ ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης εἰς δὲ τὴν οἰκογένειάν του ἀπονειμηθεῖ τὸ Χρυσὸν Ἀριστεῖον Ἀνδρείας.

Ἐνδοξο καὶ ὄραιο θάνατο διάλεξες, γενναῖο μας παληκάρη. Ὑποκλινόμαστε μπροστὰ στὴ μεγάλη σου θυσία. Ζωηρὰ θὰ διατηροῦμε πάντα τὴ μνήμη σου.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

Αιμίλιος Χαραλ. Ξανθοπούλος.

(1903—1943)

Γεννήθηκε στὴ Φάτσα τοῦ Πόντου τὴν 1113 τοῦ Μᾶη τοῦ 1903, ἀπὸ ἀρχοντικῆ οἰκογένεια τοῦ τόπου. Ἐκεῖ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὴς ἐγκύκλιες σπουδῆς του τὴς ἔκαμε στὸ Γυμνάσιο τοῦ Γαλατᾶ, στὴν Κων/πολη. Ἡ ἀπόδοσή του στὴν κοινωνία συμπίπτει μετ' ἡμῶν ἐθνικῆ συμφορὰ τοῦ 1922. Φεύγει μετ' ἡμῶν οἰκογένειά του, ποὺ διαλέγει γιὰ τόπο διαμονῆς, στὰ 1914, τὴν Κατερίνη. Τὸν ἴδιο χρόνο διορί-

Αιμίλιος Χ. Ξανθοπούλος

ζεται ὑπάλληλος στὴν «Ἐπιτροπὴ Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων». Ὑπηρετεῖ ἐκεῖ μετ' ὅλο του τὸ ζῆλο καὶ τὴν εὐσυνειδησία ποὺ τὸν χαρακτηρίζει καὶ θεραπεύει τὴς πολλαπλῆς ἀνάγκης τοῦ Προσφυγικοῦ Κόσμου τῆς πόλης καὶ τῆς ἐπαρχίας Κατερίνης. Δὲν περιορίζεται μόνο στὰ ὑπαλληλικά του καθήκοντα. Πνεῦμα δραστήριο καὶ ἀνήσυχο καθὼς ἦταν, ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὴν προώθηση τῶν ἰδιαιτέρων ζητημάτων ποὺ ἀπασχολοῦν τὸ ποντιακὸ στοιχεῖο. Στὸν ἠθοπλαστικὸ καὶ μορφωτικὸ «Χριστιανικὸ Σύλλογο Νέων» τοῦ Συνοικισμοῦ Ἐδαγγελικῶν Κατερίνης προσφέρει διὰ τὰ ἠθικά καὶ πνευ-

ματικά του χαρίσματα. Καὶ μετ' ἡμῶν συνεργασία τῶν ζωντανῶν στοιχείων τοῦ Συνοικισμοῦ, ἀναδεικνύουν τὸν Σύλλογο πρωτοπόρο στὴν μορφωτικὴ καὶ προοδευτικὴ κίνηση τῆς Κατερίνης.

Τὸ 1930 ἔβγαζε μαζί μετ' ὁν Σ. Κανταρτζῆ τὴν ἀνεξάρτητὴ ἑφημερίδα «Ἡχώ τῶν Πιερίων» ποὺ μετ' ἡμῶν ἀρθρογραφία τῆς καὶ τὴν ἀντικειμενικὴ ἐνημερότητά της σὲ ὅ,τι καταπιάνοταν, προώθησε στὴ λύση τους πολλὰ προβλήματα τῆς ἐπαρχίας κ' ἔδωκε μιὰ καινούργια ζωὴ στὴν πόλη.

Ὁ λαὸς τῆς Κατερίνης καὶ τῶν γύρω συνοικισμῶν καὶ χωριῶν τοῦ δήμου, ἔχει ἀναγνωρίσει κ' ἔχει ἐκτιμήσει τὴς πολλαπλῆς ὑπηρεσίας καὶ ἱκανότητές του. Καὶ στίς δημοκρατικὰ καὶ κοινοτικὰ ἐκλογὰς τοῦ 1943 τὸν ἀναδεικνύει δήμαρχο τῆς Κατερίνης μετ' ἡμῶν πλειοψηφία.

Σὰν Δήμαρχος ἐξυπηρετεῖ τὸ λαὸ καὶ καταπιάνεται τὴν ἐπίλυση τῶν ζωτικῶν ἀναγκῶν τῆς Κατερίνης γιὰ νὰ τὴν ἀναδείξει ὡς πόλιν συγχρονισμένη. Ἡ προσπάθειά του ἦταν μοιραῖο νὰ διακοπῆ μετ' ἡμῶν καθαίρεσή του ἀπὸ τὸ καθῆκός της 4ῆς Αὐγούστου.

Στὸν κύκλο τῆς δράσεως του μποροῦν ν' ἀναφερθοῦν καὶ τ' ἀκόλουθα:

Πρωτοστάτησε στὸ Σύνδεσμο Κοινοτήτων Ἐπαρχίας Πιερίας γιὰ τὴν ἐκτέλεση σημαντικῶν ἔργων ποὺ χάρισαν τὴν ὑδρευση σὲ 20 Κοινότητες ἀπὸ τὴς πηγῆς Ἐλαφίνας. Ἦταν μέλος τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Σανατορίου Πέτρας. Καὶ μετ' ἡμῶν προσωπικῆς του ἐνέργειας πλουτίστηκε τὸ ἴδρυμα μετ' ἡμῶν ἐπιστημονικὰ μέσα. Διευθέτησε δρόμους καὶ τὸν Κεντρικὸ ὑπόνομο τῆς πόλης σύμφωνα μετ' ὁν σχέδιο, ἔκαμε ἐξωραίστικα ἔργα, συγκρότησε μουσικὸ ὄμιλο, ἐνίσχυσε σχολεῖα.

* *

Τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς βρέθηκε διαχειριστῆς τῶν Μεταλλείων χρωμίου Ἀγίου Δημητρίου Κατερίνης—Ἐλασσῶνας. Μυήθηκε ἀπὸ τοὺς πρώτους στὸν Ἐθνικοαπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Καὶ μετ' ἡμῶν προσωπικότητα καὶ τὴν παραπάνω ἰδιότητά του ἐνίσχυσε τὸν ἀγῶνα καὶ ἠθικῶς καὶ μετ' ἡμῶν τρόφῳ του συγκρότηση στὸν Ὀλύμπο καὶ στὰ Πιέρια.

Τὴν 19—2—43 κατεβαίνουν ἀντάρτες τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Πιερίων, ἀνατινάζουν τὰ μεταλλεῖα τοῦ Ἀγ. Δημητρίου καὶ αἰχμαλωτίζουν τοὺς ἐκεῖ δύο Γερμανοὺς. Στέλνεται μετ' αὐτοκίνητα δύναμη γερμανικῆ ἐπιτόπου καὶ πιάνονται 32 γέροι ποὺ βρέθηκαν ἐκεῖ. Οἱ ἄλλοι κάτοικοι τοῦ Ἀγ. Δημητρίου, προαισθανόμενοι τὰ γεγονότα εἶχαν πάει τὰ βουνά. Οἱ Γερμανοὶ ὀδηγοῦν τοὺς γέρους στὴν Κατερίνη καὶ μαζί μετ' ἡμῶν 4 ἄλλους ἀνόπλιτους Λειβαδιῶτες, ποὺ συνάντησαν στὸ δρόμο, τοὺς κλείνουν σὲ βαγόνια στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ. Μιά ἀτμόσφαιρα

τρομοκρατίας επικρατεί στην Κατερίνη και σε όλη την περιοχή.

Διαδόσεις για ομαδικές συλλήψεις, ιδίως των αξιωματικών, ξεσηκώνουν κάθε τόσο το λαό της πόλης. Ένεργούν ανακρίσεις οι Γερμανοί. Περνούνε μια—δυο μέρες και μεσολαβεί μια ύφεση. Όπου ξαφνικά στις 12 το μεσημέρι της 23—2—43 συλλαμβάνεται ο Αιμίλιος Ξανθόπουλος ως υπεύθυνος για την ανατίναξη του μεταλλείου και ως τροφοδότης των ανταρτών. Χωρίς καμιά απολύτως διαδικασία ή Κομμουντατούρ της Κατερίνης του κοινοποιεί απόφαση καταδίκης του σε θάνατο. Ο Αιμίλιος δέχεται την είδηση με φυχραιμία και στωικότητα, που εύκολα φαίνεται και από την παρακάτω επιστολή που έγραψε στη γυναίκα του.

23—2—43

Άγαπητή μου Βάσω,

Πηγαίνω στο Σταθμό. Μου λένε πως δεν πρόκειται να ζήσω. Κ' εγώ δεν ξέρω πως μου ήλθε αυτό το κακό. Σ' όλη μου την ζωή δεν έκαμα κακό σε κανένα, όσο μπορούσα καλό, μα πολύ καλό. Έτσι θέλησε ο Θεός να πάω άδικα! Έτσι συνήθως πληρώνουν οι άθωοι. Μη λυπάσαι, ο Θεός είναι μεγάλος και θα σε φυλάξει. Δεν σε αφήνω δυστυχώς τίποτα, γιατί δεν έχω περιουσία. Δεν μπόρεσα να δημιουργήσω χρήματα, γιατί έζησα τίμια.

Φίλησέ μου τα δυο μου παιδιά και τα καυμένα. Φίλησε τον πατέρα μου και τη μαμά μου (*).

Σε γλυκοφιλώ για τελευταία φορά.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ

Στις 12 ή ώρα πιάστηκε και μετά την κοινοποίηση της καταδίκης του οδηγήθηκε με αυτοκίνητο στο σιδ. σταθμό, όπου τον κλείσανε σε βεγγόνη που ήταν και οι γέροι του Αι—Δημήτρη.

Στις 2 μ.μ. τους χώρισαν σε δυο ομάδες, και απόσπασμα από Γερμανούς στρατιώτες τους εκτέλεσαν εκεί, δίπλα στο σταθμό, με τουφέκια και αυτόματα όπλα.

Λίγο πριν από την εκτέλεση ο Αιμίλιος αποτάθηκε στους Γερμανούς, στη γαλλική, τους άποκάλεσε βάρβαρους Οθύνους που σκοτώνουν άθώους γέροντες (δειχνοντας τους Αι Δημητριάδους και τους Λειβαδιώτες) και τους έβρισε προσθέτοντας πως με τις δολοφονίες πατριωτών δεν πρόκειται να υποτάξουν τον Έλληνα λαό.

Ο Αιμίλιος Ξανθόπουλος είναι από τους πρώτους, αν όχι και ο πρώτος έθνομάρτυρας, στον αγώνα που το άδούλωτο έθνος ανάλαβε για ν' αποτινάξει το

(*) Δεν αναφέρει τίποτα για τ' αδέρφια του, σκόπιμα ασφαλώς, για να μη κινήσουν και προς αυτούς οι Γερμανοί. Όσο μετ' τρεις μέρες τους αναζήτησαν. Οι δυο, ο Τάκης και ο Γιώργος, φύγαν στο βουνό άναρτες και ο μικρότερος στην Αθήνα.

βαρβαρικό ζυγό των επίδρομών. Όλη του η ζωή είναι αφιερωμένη στην ανιδιοτελή έξυπνότητα των κοινών. Τοι άνήκει το άμραντο στεφάνι της άθανασίας, στερεωμένο γύρω στη μαρτυρική μορφή του.

Ξ. ΞΕΝΙΤΑΣ

Σημ. Στις 10 Νοεμβρίου φέτο έγινε η μετακομιδή των οστών του και την επομένη, ημέρα Κυριακή, έ ενταφιασμός τους στο Νεκροταφείο Εθναγελικών της Κατερίνης. Παραυρέθηκε πλήθος πολύ από την πόλη και τους Συνοικισμούς και κατατέθηκαν πολλά στεφάνια. Σχετική αποαιρετιστήρια προσφώνηση έκαμε ο κ. Στάυρος Λαζαρίδης, Ποιμήν της Εθναγελικής Έκκλησίας Κατερίνης.

Άβραάμ Γρηγοριάδης.

Έν γενική συναγερωμώ και έν μέσω πανδημου θρήνου και κοπετού έκηδεύθη την παρελθούσαν Κυριακή έν τω Ναφ του Άγ. Άν-

Άβραάμ Γρηγοριάδης.

τωνίου Βερροίας, ο πολύτιμος και πολύκλαυστος πολιτευτής Άβραάμ Γρηγοριάδης, θύμα τραγικών αυτοκινητιστικού δυστυχήματος. Της κηδείας προέστη ο Σεβ. Μητροπολίτης Βερροίας κ. Αλέξανδρος, επικηδείους δε λόγους έξεφώνησαν ο δικηγόρος κ. Κάπας και ο Σεβ. Μητροπολίτης. Την σορόν έπλαισίωσαν όμως Προσκόπων.

Στεφάνους κατέθεσαν ο Στρατηγός Πλαστήρας, αντιπροσωπευτής ύπό των πολιτευτών κ. κ. Λεων. Ίασονίδου και Ίω. Παπαδάκη, ο

δήμος Βερροίας, ο Δικηγορικός και ο Έμπορικός Σύλλογος της πόλεως, η Δέσχη Φιλελευθέρων Θεσσαλονίκης αντιπροσωπευθείσα ύπό των αυτών πολιτευτών, η έφημερίς «Ελληνικάς Βορράς», η έφημερίς «Μακεδονία», οι Ποντιοί, οι Μικρασιάται Βερροίας, οι οικογένεια Μικέ και Σοφίας Μαυρογορδάτου, Ίασονίδου, Ίω. Παπαδάκη, Μ. Χατζημιχάλη, Ζ. Ναζλίδου, οι συγγενείς Α. Γρηγοριάδου και η Κοινότης Γιαντοίστης.

Τέκνον της ευάνδρου Άργουρούλεως του Πόντου, άριστεύς άπόφοιτος της Νομικής Σχολής Κωνσταντινουπόλεως, διαπρεπής δικηγόρος ο Άβραάμ Γρηγοριάδης άντεπροσωπέυσεν εις τήν Έλληνικόν Κοινοβούλιον την Έπαρχίαν Βερροίας μετά του κ. Ίω. Παπαδάκη από του 1923 και έντεθεν προσεγεγκών μεγάλας υπηρεσίας εις τους πληθυσμούς—και ιδία τους προσφυγικούς, και άγαπηθείς παρά πάντων των κατοίκων της πόλεως και της περιφέρειας Βερροίας, Ναούσης, Κατερίνης κλπ.

Έκλεκτόν στέλεχος του Κόμματος των Φιλελευθέρων ο Άβραάμ Γρηγοριάδης, παρά τα τραγικά πλήγματα τα όποια υπέστη εις τα πολυτιμότερά του φίλτρα—υιόν και αδελφόν—παρέμεινε πιστός εις την Έθνικήν Δημοκρατίαν, και, την παρελθούσαν Παρασκευήν, κατά τό προς τιμήν του Άρχηγού της ΕΟΛΑ Στρατηγού Πλαστήρα δοθέν γεύμα έν Βερροία, έψαλε τό τελευταίον κύκνειον άσμα του ύπερ της Πατρίδος και της Δημοκρατίας.

Η άπόλεια του Άβραάμ Γρηγοριάδου είναι δυσαναπλήρωτος, και ο Λαός της πόλεως και της περιφέρειας Βερροίας δεν θα λησμονήση ποτέ τας μεγάλας υπηρεσίας του σεμνού, του φιλοπόνου και τιμίου άειμνήστου πολιτευτού, εύρόντος τόν θάνατον έν πλήρει άκμῃ δράσεως επί των επάλξεων της Πατρίδος και της Δημοκρατίας.

Είς τόν πρόωρον και τραγικόν θάνατον του Άβραάμ Γρηγοριάδου εύρίσκει πλήρη έφαρμογήν τό ρητόν του Θουκυδίδου:

«Όσορο εἰ τις τό έαρ εκ του ένιαυτού έξέλοι».

Θεολόγος 23—10—45 ΛΕΩΝ. ΊΑΣΟΝΙΔΗΣ

Καλλιτεχνική κίνηση έν Προλεμαΐδι.

Μίαν ευχάριστον έκπληξιν μάς παρουσίασαν οι μαθηταί του Γυμνασίου μας επ' ευκαιρία του έορτασμού της 28ης Οκτωβρίου 1940. Είς τόν κινήματογρόφον της πόλεως μας έπαιξαν τό έργον του Περσιιάδου «Η Σκλάβια». Η έπιτυχία της παραστάσεως υπήρξεν άνέλπιστος. Δέν ήτο ένα άπλοον θεατρικόν έργον. Ητο χάσμα όφθαλμών. Λουερών έθνικής άναγεννήσεως. Ένας έθνικός παλμός, που ήλέκτρισε, συνεκίνησε και προσεκάλεσε ρίγη έθνικής ύπερφανείας.

Τό 21 ξαναζωνάναψε με τό άλβανικόν έπος του 40. Λές και αι δύο εποχές συγχωνεύονται εις ένα έκπαγλον άραβούργημα, του όποιου τίς λεπτες δαντέλλες, τα άριστοεργημα-

τικά λαξεύματα, έκέντισαν δλόχροσα, υπέρλαμπρα και άνάγλυφα η Έλληνική λεβεντιά, τα δλόδροσα νειάτα, η άθάνατος ελληνική χάρις.

Τό έργον ήρμηνεύθη από τους έξής μαθητάς και μαθητριάς του Γυμνασίου:

Άνέστης Παπουτσής (Καλογοραίας)
Πάνος Βελονίδης (Βλάσης)
Μαίρη Συμεωνίδου (Σάνθω)
Κίμων Μετανοφρούδης (Θύμιος)
Έλλη Καροφυλλίδου (Χρυσώ)
Δόμνα Χατζηγηγοριάδου (Μαλάμω)
Σπύρος Παγκούτσος (Θάνας).

Έδόθη προς ένίσχυσιν του προσκοπικού σώματος της πόλεως μας.

Η αίθουσα ήτο άσφυκτικώς κατάμεστος. Η έπιτυχία του έργου υπήρξε τοιαύτη, ώστε τό ένθουσιασμόν κοινόν διαρκώς σχεδόν έχειροκροτούσε την μαθητριάσαν νεολαίαν μας, η όποία έδειξεν πόσον βαθειά αισθάνεται τα έθνικά ιδεώδη και τα έξωτερίκευσε με τοιαύτην μαεστρίαν και όρεξιν, ώστε συνεκλόνησε τους θεατάς, που έπλημμύρισαν την αίθουσαν.

Τό έργον έν τω συνόλω όμως να μη έξάρωμεν τόν ρόλον έκάστου.

Ο Παπουτσής ως γέρον σεβάσμιος, γεμάτος όμως ζωή, πείραν, και ιδία έθνικόν ένθουσιασμόν, έπαιξε τόν ρόλον του θαυμάσια.

Η Συμεωνίδου έπαιξε τόν δύσκολον και τραγικόν ρόλον της με τοιαύτην κατανόησιν και υπέροχον τέχνην, απέδωσε τόσον λαμπρά την τρικυμίαν της ψυχής της παραγωγισθείσης και καλαιπωρηθείσης ήρωίδος Σάνθως, ώστε τό κοινόν δέν ήδυνήθη να κρατήσει τα δάκρυά του. Σάν τέλεια ίέρεια της τέχνης απέδωσε όλοζώντανα με πάθος και άρμονίαν τα άλληλοσυγκρούόμενα αισθήματα που συνετέρασσαν την ψυχήν της, την υλικήν στοργήν, τόν έρωτα, την άδελφικήν αγάπην, την λατρείαν της Πατρίδος, την πίστιν προς τόν Θεόν, την προσήλωσιν προς τα άγνά και τιμιώτατα έλληνικά ήθη και έθιμα.

Η Καροφυλλίδου έπαιξε πολύ καλά, συγκρατημένα και με σεμνότητα τόν ρόλον της.

Η Χατζηγηγοριάδου και ο Μετανοφρούδης έσκόρπισαν άβίαστον τό γέλιο στο άκροατήριον.

Συγκρατημένοι και σεμνοί οι δύο λεβέντες Παγκούτσος και Βελονίδης.

Όταν τό έργον έτελείωσε και ήρχισεν ο χορός και η άθάνατη φρουσανέλλα με τας ώραιότητας έθνικάς άμφίσεις έπλήρωσαν την σκηνήν, τότε πλέον τα χειροκροτήματα έξέσπασαν άκράτητα.

Ός κατακλείς της παραστάσεως έψάλη ο Έθνικός Ύμνος από τους συμμετεσχόντας εις τό έργον νέους και νέας και ο κόσμος άπεχώρησε με τας άριστας των έντυπώσεων.

Η χρυσή μας νεολαία, η όποία γαλουχείται με τα έθνικά νόματα και τό ύψηλά ιδεώδη της Φυλής μας, εύχόμεθα να μη παρεκλίνη της χαραχθείσης έθνικής αυτής γραμμής, άλλα να κρατή ύψηλά τό λάβαρον του υπερόχου Έλληνικού πολιτισμού και να φανή υπερ-

τέρα της παρελθούσης γεννεάς. Το σύνθημά της: «Αιέν άριστεύειν και ύπειροχον εμμεναι άλλαν».

Το έργον επαίχθη δευτέραν φοράν χάριν των ένταύθα άνδρών του Έθνικου στρατού, και τρίτην φοράν ύπερ των μαθητών του Γυμνασίου και Οικοτροφείου.

Ένα μέγα «εϋγε» άνήκει στα χρυσά νεύτα της Πτολεμαίδος, δεύτερον «εϋγε» στους καθηγητάς που τριαύτα ιδανικά εμπνέουσιν εις τους μαθητάς των και τρίτον και καλλίτερον εις τους γονεΐς, που ανατρέφουν τέτοια Έλληνόπουλα και παραδίδουν στην άγαπημένη μας Πατρίδα.

Π. Η. ΜΕΛΑΝΟΦΡΥΔΗΣ

Πρωτοχρονιάτικη γιορτή.

Σεμνά, όπως κάθε χρόνο, γιόρτασε και φέτος την Πρωτοχρονιά ο «Σύλλογος προς διάδοσιν της έθνικης μουσικής» στην αίθυσά του, Λέκα 24, που είχε γεμίσει άσφυκτικά από μέλη του Συλλόγου και από πολλούς φίλους της έθνικης μας μουσικής. Μετά την κανονισμένη θρησκευτική τελετή, ή χορωδία του Συλλόγου, με τη διεύθυνση του καθηγητή της Μουσικής Σ. Καρά Ξψαλε τα Κάλαντα και συνέχεια έπειτα διάφορα δημοτικά τραγούδια, αντιπροσωπευτικά πολλών έλληνικών έπαρχιών, με τη συνοδεία λαϊκών μουσικών οργάνων. Η έκτέλεση τόσο των έκκλησιαστικών όσο και των δημοτικών τραγουδιών ήταν ύποδειγματική και προκάλεσε έντονη την αισθητική συγκίνηση στο φιλόμουσο άκροατήριον. Στο

Τυπογραφικές άβλεψίςς στδ 14ο τεϋχος.

Σελ. 322, στήλη 2η, στίχ. 17, αντί βασικά σημάδια γρ. βασικά της αίτια.

Σελ. 326, στήλη 1η, στίχος 10, αντί: άπόλυτος γρ. άπύλυτος.

Σελ. 327, στήλη 1η, στίχος 24, αντί: σδ Μουσούλ'... γρ. σδ Μουσούλ' ;... (Με έρωτηματικό).

Τυπώθηκε στίς 29—1—46

τέλος μοιράστηκαν πέντε μεγάλες βασιλόπητες, γινομένες με συνεισφορές των μελών της Χορωδίας και του Συλλόγου. Ένδιαφέρει, με την ευκαιρία, να σημειωθεί πως άρκετές έκδηλώσεις του Συλλόγου, θυμίζουσιν κοινόβια των πρώτων χριστιανικών χρόνων.

Παρά την θετική επιστημονική και ένθνική έργασία του ο Σύλλογος έξακολουθεί να άγνοείται από το έπίσημο Κράτος, χωρίς όμως και να παύσει να έργάζεται με ένθεο ζήλο για την έξυπνέρτηση των σκοπών του, μέσα σε πολλές άνυπέρβλητες δυσκολίες.

Δωρεές στδ «Αρχείον Πόντου».

Η κ. Άσπασία Ζήση, επί ετη διεύθυντρια του Άνωτέρου Παρθεναγωγείου στην Τραπεζούνα, έστειλε από τη Θεσνίκη για ένίσχυση του έργου της Έπιτροπής Ποντιακών Μελετών δραχ. 10.000, εις μνήμην της άδελφής της Σμαράγδης.

Δωρεές στδ περιοδικό μας.

—Ο κ. Κ. Τριανταφύλλου μας έστειλε δραχ. 2750 για ένίσχυση του έργου μας. Θερμότατα τον εύχαριστούμε και για την άγάπη και το ζωηρό ένδιαφέρον που δείχνει σαν έκπρόσωπος μας στην Πάτρα, όπου διαθέτει το περιοδικό του εις εκεί συμπατριώτες μας.

—Ο συνεργάτης μας κ. Γ. Κανδηλάπτης (Κάνις) μας έστειλε δραχ. 3000 εις μνήμην του γιου του ύπολοχαγού πεζικού Θεόδωρου που σκοτώθηκε στην Κλεισούρα το 1941.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ιωάννου Α. Μπράβου, «Χρηματιστήρια έμπορευμάτων». Άθήνα 1945. Σελ. 228.

Κώστα Τριανταφύλλου «Χειμώνας στην Άλβανία, Πάτρα 1945». Σελ. 198 (Διηγήματα της Έλληνικής έκστρατείας 1940—1941).

Ξένου Ξενίτα, «Το θαύμα της Άλβανίας»—Άπό τη σκοπιά της 11ης Μεραρχίας. Άθήνα 1945. Σελ. 160.

ΠΟΝΤΙΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Ο κ. Ηλίας Εθκλ. Θρουμουλόπουλος, γνός του συνεργάτη μας κ. Εθκλ. Α. Θρουμουλοπούλου, πτυχιούχος των Μαθηματικών του Πανεπιστημίου με άριστα, πήρε τελευταία και το πτυχίο Μηχανικού ηλεκτρολόγου του Πολυτεχνείου.

ΒΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Τά χειρόγραφα που μάς στέλνονται, είτε δημοσιεύονται είτε όχι, δέν επιστρέφονται)

Τά «Χρονικά του Πόντου» εύχονται σε όλους τους συνεργάτες, τους άναγνώστες και τους συμπατριώτες μας εύτυχισμένο τον καινούργιο χρόνο.

Εϋξείνον Λέσχην. Θεσνίκην. Λάβαμε δυό έπιταγές σας δραχ. 47.000.

Στ. Μανουσαρίδην. Κιλκίς. Λάβαμε μέσω Σ. Πασιδάη δραχ. 2.000.

Κ. Τριανταφύλλου. Πάτρα. Λάβαμε δραχ. 2.250 για 15 αντίτυπα του 14ου τεϋχους.

Α. Κωνσταντινίδην. Δράμα. Λάβαμε δραχ. 4.000 για 40 αντίτυπα του 13ου τεϋχους.

Χαρ. Έρμέπουλεν. Βέροιαν. Λάβαμε ταχική σας έπιταγή δραχ. 3.000.

Α. Παπαδόπουλον. Άλεξ[α]πολιν. Λάβαμε δυό ταχικές έπιταγές σας δραχ. 6.000 για αντίτυπα του 13ου και 14ου τεϋχους.

Σ. Έσπιελίδην. Γιαννιτσά. Λάβαμε δυό ταχικές σας έπιταγές δραχ. 8.000.

Ι. Παπαδόπουλον. Άρδέαν. Λάβαμε έπιταγή σας δραχ. 4.000.

Γ. Ηλιάδην. Άρδέαν. Λάβαμε έπιταγή σας δραχ. 5.900.

Βασ. Κωνσταντίνου. Καβάλλαν. Λάβαμε έμβυσμά σας δραχ. 10.000.

Χρ. Περιοδικόπουλον. Σκόδραν. Λάβαδ έπιταγή σας δραχ. 12.500. Μας έχετε στείλει έπιπλέον δραχ. 6.500 με τις όποιες σας φέρομε πιστωμένον.

Π. Μελανοφρύδην. Πτολεμαίδα. Λάβαμε δραχ. 17.000 και πιστώσαμε το λογαριασμό σας.

Σας εύχαριστούμε όλους για το ένδιαφέρον και την άγάπη σας σεδ περιοδικό μας.

Ι. Σ. Άβραμίδην. Άνω Καρούφυτον—Σάνθης. Λάβαμε έπιταγή σας δραχ. 2.200.

Ι. Άβραμάντην. Βατερδ—Κοζάνης. Λάβαμε

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Ο κ. ΜΠΙΑ ΚΑΚΟΥΡΟΣ

και

Η Δίδα ΕΛΣΗ Ι. ΦΩΣΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Έτέλεσαν τους γάμους των στην Άθήνα την 24-11-45. Τά «Χρ. τ. Π.» τους εύχονται κάθε χαρά και εύτυχία.

ΔΙΔΑΞΕΙΣ

Στίς 4—1—46, ήμερα Παρασκευή και ώρα 5 μ. μ. ο συμπατριώτης μας μουσικοδιδάσκαλος κ. Α. Κουτσογιαννόπουλος έκαμε διάλεξη για το «Άγιον Όρος» στην αίθυσά του Παρνασσού. Την όμιλία παρακολούθησε πολλές κόσμος.

δραχ. 9.200 και έγγραψαμε συνδρομητές τους κ. κ. Ν. Μανουσαρίδην, Ξ. Σαλλαπασιδην, Ι. Άμνανατίδην, Γ. Εθκλιδην, Ι. Άβραμάντην, Κ. Παρχαρίδην, Κ. Ίορδανίδην και Π. Χαραλαμπίδην. Έπίσης λάβαμε την έπιστολή σας και δυό φακέλους με συνεργασίες σας. Σας εύχαριστούμε για το ένδιαφέρον σας. Σας γράφομε και ιδιαιτέρως.

Χρυσ. Δημητριάδην. Γιαννιτσά. Το καταστατικό του Συλλόγου μας δέν έχει ακόμα τροποποιηθεί. Θα φροντίσουμε να βρούμε και να σας στείλομε ένα παλαιό καταστατικό, που θα το παραλάβετε από τον έμει άναποκριτή μας Σάββα Έσπιελίδην. Για τα καλά λόγια και τις εύχές σας θερμά σας εύχαριστούμε.

Σπύρον Χρ. Κωφίδην. Θεσνίκην. Λάβαμε το γράμμα σας καθώς και το σχέδιο της άνάγλυφης πανοραμτικής μορφής της περιοχής της Τραπεζούνας. Όραία ή πρωτόβουλη έμπνευσή σας και συγκινητική ή προθυμία σας να προσφέρετε εις ύπηρεσίες σας στο περιοδικό μας από τη σκοπιά της ειδικότητός σας. Όμως έχουμε λόγους να μη εμπιστευόμαστε στην άκρίβεια των χαρτών που μνημονεύετε. Γι' αυτό, καλό θα είναι, για κάθε σας σχέδιο, να συμβουλευέστε και συμπατριώτες μας που να θυμούνται καλά τα αντίστοιχα μέρη, με όσο μπορεί περισσότερες λεπτομέρειες της μορφολογίας του εδάφους. Έτσι θα μπορούσαμε να έπιτύχουμε τη μεγαλύτερη δυνατή προσέγγιση προς την άκρίβεια. Τα ύπόψη σχέδιάματα μακροδύν να βγούνε σε κλισέ και να τυπωθύν με τη σειρά στα «Χρ. τ. Π.» άν σχεδιαστούν με μαύρη οινική μελάνη. Για τα καλά σας λόγια θερμά σας εύχαριστούμε.

Σημείωση. Ο Διευθυντής του περιοδικού βρίσκεται στα γραφεία μας Μενάνδρου 4, κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή, ώρα 10—11.

"ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ,"

Α' ΤΟΜΟΣ

ΤΕΥΧΗ 1-12

ΔΡΑΧ. 12.000

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΧ. 1.000

ΕΚΔΟΤΙΚΑΙ - ΚΑΛΑΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ

ΘΑΛΟΣ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛΕΦ. 29.193